

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1999-2000

12 januari 2000

BELEIDSNOTA

Cultuur

1999-2004

ingediend door de heer Bert Anciaux,
Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk Beleid,
Huisvesting en Brusselse Aangelegenheden

Met deze beleidsnota wordt voor de periode 1999-2004 een meer concrete uitwerking gegeven van de basisopties in het regeerakkoord. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement.

In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen ter goedkeuring aan de Vlaamse regering worden voorgelegd.

INHOUD

	Blz.
1. Inleiding	5
1.1. Cultuur verandert	5
1.2. Het cultuurbeleid van de voorbije kwarteeuw	6
2. De kern van het cultuurbeleid 2000-2004	8
2.1. Algemeen	8
2.2. De doelstellingen: bewegingsruimte en permanente ontwikkeling	8
2.3. Een geïntegreerde aanpak	9
3. Bespreking van de doelstellingen	14
3.1. Een rijk cultureel landschap mogelijk maken	14
3.1.1. Het kunstgebeuren	14
3.1.2. Het levend cultureel erfgoed	16
3.1.3. Het sociaal-culturele gebeuren	19
3.2. Culturele competentie verruimen en cultuurparticipatie verhogen	23
3.2.1. Culturele competentie verruimen	23
3.2.2. De reflectieve ruimte vergroten	24
3.2.3. Cultuurparticipatie verhogen	24
3.3. De stad herwaarden als ruimte van cultuur	27
3.3.1. Allemaal 'stad'	27
3.3.2. De wereld in de stad	30
3.3.3. De wereldstad	31
3.3.4. Vlaanderen	32
3.4. Een open internationaal cultuurbeleid	34
3.4.1. Goed nabuurschap	34
3.4.2. Vlaanderen en de wereld	35
4. De heroriëntering van de beleidsinstrumenten	37
4.1. Algemeen	37
4.1.1. Negen ministers van cultuur: overleggen	37
4.1.2. Verhouding tussen de overheden: herschikken	37
4.1.3. De federale culturele instellingen: gezamenlijk beheer	38
4.1.4. Een integrale aanpak van lokaal cultuurbeleid: naar een overkoepelend decreet	39
4.1.5. Deskundigen: onverkorte toepassing van beleidsbevragend advies	40
4.1.6. Steunpunten: efficiëntie door coördinatie	40
4.1.7. Transparantie: vorm van communicatie	41
4.1.8. Impulsbeleid: experimenteren	42
4.1.9. Internationaal cultuurbeleid: heroriënteren	43
4.1.10. Infrastructuurbeleid: denken vanuit (groot)stedelijkheid	44
4.1.11. De eigen en de nominatim gesubsidieerde grote instellingen: deel van het geheel	48
4.1.12. Het Cultuurpact: gedragsregels uitwerken	48
4.1.13. Subsidies van de Nationale Loterij: heroriënteren	49
4.1.14. Sociaalrechtelijke en fiscale aspecten	49
4.1.15. Kunstzinnige vorming: meer aandacht	50
4.1.16. Vrijwilligerswerk: opwaarderen	50
4.1.17. Opleiding en onderwijs: gedeelde verantwoordelijkheid	51
4.2. Bekeken vanuit disciplines, werkvormen en sectoren	52
4.2.1. Letterenbeleid: samen met Nederland	52
4.2.2. Podiumkunsten en muziek: voortdurende evolutie onderkennen	54
4.2.3. Film en (nieuwe) media: de culturele component benadrukken	57
4.2.4. Beeldende kunst: een veelzijdig gebeuren	58
4.2.5. Architectuur en vormgeving: omkaderen	60
4.2.6. Grote culturele manifestaties: blijvende meerwaarde	61

4.2.7. ‘Roerend’ cultureel erfgoed: hernieuwd inzetten	62
4.2.8. Musea: kerntaken centraal	64
4.2.9. Archieven: geen ondergeschoven kind meer	65
4.2.10. Openbare bibliotheken: actualiseren	66
4.2.11. Culturele centra: herprofilieren	67
4.2.12. Sociaal-cultureel werk: herwaarderen	68

1. Inleiding

1.1. Cultuur verandert

Cultuur is een wezenlijk kenmerk van een zingevende samenleving voor iedereen. Cultuur maakt het verschil uit tussen biotoop en beschaving. Cultuur is wat de mens onderscheidt van de andere dieren. Zo heet dat dan, een beetje eenvoudig, pedant en open-deur-intrappend geformuleerd. Zo eenvoudig !?

Cultuur is essentieel en overkoepelend, moeilijk te meten evenwel, wezenlijk slechts te vatten in termen van beroering, beleving, expressie, bezinning, plezier, emotie, reflectie... niet in winstcijfers of balansen.

Cultuur gedraagt zich niet altijd zoals de maatschappij dat zou willen. Cultuur volgt haar eigen logica, is autonoom. Toch heeft ze een grote invloed op de samenleving. Ze 'moeit' zich ermee. Cultuur bepaalt de vormgeving van de ruimte, van gebouwen, van straatmeubilair, bepaalt onderwijs, mode en design van dagelijkse voorwerpen, televisie, muziek en muzak ... noem maar op. Niet voor niets heeft cultuur zoveel samenstellingen: bedrijfscultuur, leefcultuur, lichaamscultuur etc... tot cultuurbedrijf.

De kunstenaar geeft commentaar op de wereld, herschept zijn waarneming en zijn gevoelens, brengt de kijker of deelnemer in de war, meer dan gelijk welk politiek of economisch systeem. Kunst en cultuur zijn vitale, kwalitatieve krachten in de maatschappij. Kunst betekent 'tegenkracht', die los van welke bindende overwegingen ook vorm geeft aan nieuwe impulsen. Die beïnvloedt en wijzigt op zijn beurt direct of indirect de maatschappij. Cultuur verandert.

Cultuurbeleid is dus niet enkel een zaak van de minister van Cultuur, maar van alle beleidsverantwoordelijken. Meer zelfs, van ieder die in Vlaanderen woont ... en voor ieder die in Vlaanderen woont.

Zulk *cultuurbeleid* kan dus ingrijpen op alle domeinen van het maatschappelijk leven, en zal zich dus niet strikt beperken tot de kunsten en het sociaal-culturele, waar het meestal tot gereduceerd wordt. Cultuurbeleid is hoe dan ook de optimalisering van spanning tussen continuïteit en verandering. Cultuurbeleid is verantwoordelijk voor het vervolg op een voorgaand beleid. Die verantwoordelijkheid gaat verder dan 'blote' rechtszekerheid'. Er moet rekening gehouden worden met in gang gezette dynamieken, verwachtingen en engagementen die niet alleen door de overheid maar ook door individuele actoren genomen zijn. Een – ons - cultureel beleid gaat dus niet in de eerste plaats over 'nieuwe' initiatieven.

Een aanzienlijk deel van het cultuurbeleid ligt dan ook in de verantwoordelijkheid voor de mogelijkheden van een volgende minister van Cultuur. M.a.w.: tijdens deze legislatuur zal slechts de basis kunnen gelegd worden voor een geïntegreerd cultuurbeleid. Er zal daarbij aandacht gaan naar het scheppen van een coherent en soepel systeem waardoor nieuwe accenten in volgende legislaturen kunnen gelegd worden. Die verschuivingsmogelijkheden moeten worden ingebouwd omdat ideologische invalshoeken kunnen verschillen. Maar ook en vooral omwille van ontwikkelingen in het veld.

Een *cultuurbeleidsnota* die permanente verandering als materie heeft, is ipso facto zelf voorlopig. Ze zet krijtlijnen uit, die forse contouren kunnen worden van het culturele landschap. Ze is voor verandering vatbaar, wil die verandering verankeren. Geheel in de lijn met de essentie van cultuur – want wat is cultuur meer dan communicatie? - moet een cultuurbeleid wederkerig zijn. Na de parlementaire bespreking volgt een uitnodiging tot gesprek en discussie met het culturele 'veld', om feedback te krijgen. We staan open voor suggesties in verband met de concrete invulling.

De presentatie van de beleidsnota zal trouwens het startsein zijn voor een continue dialoog met het veld. Deze communicatie zal verschillende vormen aannemen.

We zullen regelmatig werkbezoeken afleggen aan kunstenaars, organisatoren, cultuurwerkers in alle domeinen. Uiteraard zullen we het cultuurgebeuren zelf zo intens mogelijk volgen. Ook zullen we op geregelde tijdstippen mensen samenbrengen om nieuwe ideeën te bespreken en te toetsen aan het voorliggende beleidskader.

We wensen ook een maximale verantwoordelijkheid te geven aan de Administratie in de communicatie met de burger. Onze ambtenaren kunnen u wegwijs maken als het gaat om administratieve inlichtingen, maar zij verwachten van u evenzeer impulsen en suggesties bij de beleidsvoorbereiding.

Deze cultuurbeleidsnota moet samen worden gelezen met de beleidsnota 'Brussel', de nota 'Stedelijk Beleid' en de 'Jeugdbeleidsnota'. Deze vier teksten bevatten onderling tal van verwijzingen. Door de stad expliciet als ruimte van cultuur op te nemen in de cultuurnota wordt ook bewust een brug gelegd naar de bevoegdheid van stedelijk beleid.

1.2. Het cultuurbeleid van de voorbije kwarteeuw

We kunnen niet over de toekomst praten als we niet even terugkijken naar het verleden, vooral naar de laatste dertig jaar. Uiteraard hebben tal van zaken invloed gehad. Beschouwen we die periode in grove lijnen, dan ontwaren we twee grote bewegingen: enerzijds de Vlaamse culturele verzelfstandiging die sinds het einde van de zestiger jaren toenam, en anderzijds het steeds meer internationaal karakter van cultuur.

Culturele verzelfstandiging

Toen de eerste autonome Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap - de voorloper van het Vlaamse parlement - werd opgericht na de grondwetsherziening van 1970, was cultuur zowat de enige materie waarvoor deze instelling bevoegd was. In die periode was er een opvallend voluntarisme en een grote eensgezindheid bij de Vlaamse politici. Cultuur was immers niet alleen symbolisch erg belangrijk voor het autonomiestreven van Vlaanderen: het was de basis waaruit ook andere maatschappelijke domeinen konden worden beïnvloed. Daardoor kon Vlaanderen zijn eigenheid ontwikkelen en tonen.

En dat gebeurde ook, met veel lef en bravoure, dankzij de mogelijkheid om decreten te maken. Dat wetgevend werk oversteeg soms zelfs de bevoegdheid van de eigen cultuurminister en moest dan ook uitgevoerd worden door ministers met nationale bevoegdheden. De kersverse Vlaamse overheid heeft tal van nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt. Ze heeft vele prikkels gegeven die als breekijzer voor veranderingen gefunctioneerd hebben. Enkele markante voorbeelden: de instelling van gemeentelijke openbare bibliotheken, de bouw van culturele centra, een regeling voor het Nederlandstalig teksttheater, de aandacht voor de monumentenzorg, de subsidiëring van het sociaal-cultureel werk (verenigingen, vormingsinstellingen) De jonge Vlaamse aanpak leidde tot een ad hoc-beleid, jammer genoeg niet altijd op basis van doordachte inplanting en planning. Minister per minister kunnen we de uitbouw van infrastructuur en mentaal kader traceren.

De voorbije jaren zijn er tal van correcties en aanvullingen gebeurd. Vlaanderen werd cultureel meer volwassen. De kunsten en de kunstenaars kregen veel meer aandacht, denk aan het podiumkunstendecreet, de letteren, het museumdecreet, het muziekdecreet, het internationaal beleid. Er kwam vooral financiële druk te staan op bibliotheken, culturele centra, verenigingen... Zo creëerde Vlaanderen een kader, schiep het de voorwaarden voor kunstcreatie, cultuurspreiding en -beleving, sociaal-culturele vorming.

Internationalisering

In het zog van de ontwikkeling van de communicatiemiddelen en de internationale handel werden we intenser geconfronteerd met wat elders wordt gemaakt. Die confrontatie beïnvloedt artistiek en cultureel werk, interesses en smaken. Ze leidt ook tot voortdurende wisselwerking, artistieke bevruchting en vergelijking met het buitenland. Ze laat toe dat kunstenaars uit Vlaanderen het ‘maken’ in het buitenland. Kunst uit Vlaanderen - niet ‘Vlaamse’ kunst - wordt erkend, van klassieke musici over rockbands tot dance, van theatermakers tot choreografen, van filmmakers tot auteurs, van Vlaamse primitieven tot hedendaagse beeldende kunstenaars. Kunst uit Vlaanderen kan de toets met de wereld doorstaan. Dat brengt wederzijdse invloed mee, beïnvloedt de kwaliteit van wat in Vlaanderen gemaakt en gebracht wordt. Die kunstenaars werken radicaal internationaal. Ze maken daarbij volop gebruik van de mogelijkheden die Vlaanderen biedt als plek met een hoge graad aan communicatie en informatie. Ze geven ons ook onze denkschaal: als relatief kleine regio leggen we onze referenties op internationaal topniveau.

Van twee bewegingen één

Het Vlaams cultuurbeleid heeft zich onder de impulsen van de opeenvolgende ministers van cultuur en hun regeringen dus in verschillende bewegingen ontwikkeld.

De jaren zeventig en tachtig werden gekenmerkt door cultuurspreiding, vooral via het realiseren van over het hele Vlaamse grondgebied verspreide basisvoorzieningen (bibliotheken, culturele centra, verenigingsleven ...). In de tweede helft van de jaren tachtig verschoof het accent naar de kunsten, meer bepaald naar de autonome ontwikkeling van de kunsten. Die quasi gescheiden bewegingen vertaalden zich in afzonderlijke, niet of nauwelijks op elkaar afgestemde wettelijke systemen.

Die afzonderlijke ontwikkelingen waren nodig om een fundering te leggen en tot een basisinfrastructuur te komen. Ze waren voorwaarden voor een beleid van cultuurspreiding en sociaal-cultureel werk enerzijds, en van een kunstenbeleid anderzijds.

Nu staat het Vlaamse cultuurbeleid voor de uitdaging om beide bewegingen in samenhang verder te laten evolueren, m.a.w. een geïntegreerd beleid te voeren.

2. De kern van het cultuurbeleid 2000-2004

2.1. Algemeen

“Cultuur is een centraal gegeven in de ontwikkeling van individu en samenleving. Cultuurbeleid moet de voorwaarden scheppen die het individu in staat stellen op vanzelfsprekende wijze te komen tot persoonlijke ontplooiing en creativiteit en tot participatie aan de vorming van een rijke, democratische en gediversifieerde gemeenschap in Vlaanderen”.

Even verduidelijken.

Cultuurbeleid kan invloed uitoefenen in alle domeinen van het maatschappelijke leven, het scheidt voorwaarden en mogelijkheden voor kunstenaars, organisaties, verenigingen en overheden om te werken, met maximale garantie voor autonome invulling. Om die invloed uit te oefenen en die voorwaarden te scheppen beoogt cultuurbeleid de verschillende werkvormen zinvol te verbinden, met het oog op helderheid en doelmatigheid.

Persoonlijke ontplooiing is daarbij essentieel. Ze vergroot het vermogen om zelfstandige keuzes te maken, om maatschappelijk en cultureel te participeren. Creativiteit is (in deze) een betekenisvolle activiteit en kunst is er de meest radicale en compromisloze vorm van.

De ontwikkeling van een individuele en maatschappelijke culturele identiteit is een voortdurend proces, dat in een open en actieve verhouding staat tot ‘het andere’/’de ander’. Daardoor krijgen ethische waarden zoals verdraagzaamheid meer aandacht. Jongeren in het bijzonder zijn vatbaar voor het nieuwe en verrassende en moeten via het cultuurbeleid daartoe kansen krijgen.

Dit beleid wordt bepaald door een territorium en het volk dat ermee verbonden is. Het territorium is Vlaanderen, het volk zijn alle mensen die in Vlaanderen wonen. Het cultuurbeleid wil de culturele mogelijkheden daar optimaliseren. Hierbij is zowel lokalisering van belang als het internationaal referentiekader. Beide dienen steeds aanwezig te zijn. Beide zijn potentieel bronnen van specifieke kwaliteit. De Vlaamse Gemeenschap stelt hen centraal naast - en in verhouding met - zijn eigen gemeenschapsvormende verantwoordelijkheid. Het Nederlands is een belangrijk gegeven hierbij, niet enkel als communicatiebasis maar ook als te ontginnen meerwaarde.

2.2. De doelstellingen: bewegingsruimte en permanente ontwikkeling

Een rijk cultureel landschap mogelijk maken

Ons cultuurbeleid beoogt de verhoging van de waarde van het culturele aanbod in al zijn verscheidenheid: de kunsten, het erfgoed, de sociaal-culturele activiteiten... Het beoogt een cultureel aanbod dat diversiteit nastreeft, kruisbestuivingen tussen disciplines mogelijk maakt.

Voor ons spelen kunstenaars en creatieplatforms (ensembles, gezelschappen enz.) een essentiële rol in de maatschappelijke ontwikkelingen. Zij zijn het die het niveau en de kracht van de cultuurscène bepalen.

Er moet daarom voldoende experimenteerruimte zijn met voortdurende artistieke bevraging, en ook ruimte voor goede doorstroming van jonge kwaliteit.

Erfgoed is een belangrijke maatschappelijke uitdaging, een graadmeter voor de culturele ontwikkeling van stad en land. We willen de materiële en immateriële kwaliteit, die Vlaanderen zich in de loop der tijden eigen heeft gemaakt, herkaderen in een geïntegreerd denken over cultuur. Zo kan ook het erfgoed een rol spelen in de culturele ontwikkeling, ze meebepalen.

Culturele competentie verhogen en cultuurparticipatie verruimen

Cultuurbeleid scheidt ook de voorwaarden die het iedereen in Vlaanderen mogelijk moet maken zelfstandig en kritisch om te gaan met het culturele erfgoed, met het actuele culturele aanbod en het sociaal-cultureel gebeuren. Die voorwaarden zetten aan tot de ontwikkeling van een groter creatief

potentieel. Ze bevorderen participerende ontmoeting en de vorming van een hechte samenleving. Dat gebeurt vanuit een open maatschappelijke ruimte, waarin waarden in voortdurende beweging zijn, waarin initiatief en dynamiek sterk worden beloond. Indien nodig worden daartoe nieuwe methodes en instrumenten ontwikkeld. Die noodzakelijke verhoging en verruiming van de cultuurparticipatie is slechts zinvol indien ze gepaard gaat met een verhoging van de kwaliteit van de culturele bemiddeling.

De stad als ruimte van cultuur herwaarderen

Vlaanderen verstedelijkt meer en meer. Daardoor verruimt ipso facto het denkkader. Het maatschappelijke belang van de herwaardering van de kernsteden, dat met verstedelijking gepaard gaat, leidt tot een cultuurbeleid dat het accent op de stedelijke ruimte plaatst. Die ruimte biedt de sterkste dynamiek voor een geïntegreerde aanpak van cultuurcreatie en –participatie. Het cultuurbeleid zal dan ook vanuit een stedelijk referentiekader herdacht worden, met de grote steden Brussel, Antwerpen en Gent als spilruimte en de andere kernsteden als specifieke (erfgoed, experiment) of als regionale actoren.

Internationalisering van cultuur

Vlaanderen internationaliseert meer en meer, zo ook zijn cultuur. Internationalisering van het cultuurbedrijf wordt door het beleid als een positieve waarde beschouwd, zowel in zijn interculturele dimensie als in zijn mogelijkheid tot vanzelfsprekende uitstraling van het culturele product in Europa en de wereld.

2.3. Een geïntegreerde aanpak

“Rond de productie ligt het theater en rond het theater ligt de stad en rond de stad zo ver we kunnen zien, ligt de hele verdere wereld en zelfs de hemel met zijn sterren; De wanden die deze ringen met elkaar verbinden zijn van huid, ze hebben poriën, ze ademen. Soms wordt dat vergeten..”¹

We streven naar een permanente ontwikkeling in het gehele culturele landschap.

Een geïntegreerd beleid creëert de voorwaarden waarin de verschillende aspecten verbonden aan het culturele gebeuren - creatie, spreiding, bewaring en omkadering - op een samenhangende wijze aan bod komen.

In het verleden werd de aanbodzijde te veel benadrukt. Nu streven we ernaar om de kunsten, het culturele erfgoed en het sociaal-culturele als één samenhangend geheel te beschouwen. We willen de onderlinge samenhang van het culturele gebeuren versterken, waar nodig herstellen of zelfs tot stand brengen.

De wereld is één geheel, ook de culturele. Hoe meer b.v. een kunstenaar/kunstwereld zich op zichzelf terugplooit, niet open staat voor invloeden van buitenaf, hoe meer kans hij loopt om te verstarren. Samenhang bevorderen streeft ernaar de complexiteit van de samenleving zichtbaar te maken, niet om haar te vereenvoudigen.

Het verhogen van de waarde(ring) van het culturele aanbod wordt b.v. ook beïnvloed door de mogelijkheden die gecreëerd worden om een kunstwerk in de best mogelijke omstandigheden te kunnen beleven.

Bij een cultuurbeleid komt het erop aan het culturele gebeuren als geheel te vatten en de afzonderlijke delen op die manier te organiseren opdat de samenhang vanzelfsprekend wordt.

¹ Marianne Van Kerkhoven, State of the union, theaterfestival 1994 uit Balkon/Balcon, 1ste jaargang, augustus 1996.

We schreven al dat het cultuurbeleid in Vlaanderen twee grote opeenvolgende bewegingen heeft gemaakt: het realiseren van basisvoorzieningen, gevolgd door een accentverschuiving in de richting van de kunsten. Resultaat daarvan zijn afzonderlijke wettelijke systemen, die niet of nauwelijks op elkaar zijn afgestemd.

Nu staan we dus voor de uitdaging om beide bewegingen meer samenhangend te maken. Dat betekent geenszins dat we het niet meer kunnen hebben over (deel)sectoren, over specialismen of over functies, wel dat we ze telkens in een geheel trachten te plaatsen. Anders gesteld zouden we kunnen spreken van een constructieve spanning tussen het geheel en de delen.

Die constructieve spanning geldt in het bijzonder voor de verhouding tussen het verleden (het erfgoed) en de levende kunsten (het heden), waartussen voortdurende wisselwerking bestaat.

Kunsten en erfgoed zijn twee extreme verschijningsvormen van dezelfde categorie, cultuur. Traditie kan niet bestaan zonder dat ze voortdurend ‘hermaakt’ wordt. ‘Nieuw-zijn’ kan slechts begrepen worden vanuit het bestaande. Bij beiden is ‘herneembaarheid’ essentieel.

Een beleidskader met zeven dimensies

Wat betekent die geïntegreerde aanpak nu concreet, voor het beleid?

Er staat ons een grondige hertekening voor ogen van de bestaande culturele regelgeving. In zijn ideale vorm betekent dit een open beleidskader waarin de verschillende facetten of dimensies van het culturele gebeuren gevat worden (zie schema): disciplines, functies, omgeving(en), organisatie- en subsidievormen en beleidsniveaus.

Disciplines open benaderd

De disciplines zijn een belangrijke basis voor een cultuurbeleid. Ze bieden de mogelijkheid om een inschatting te maken van de concrete noden van de kunsten en de kunstenaars. Opera verschilt bijvoorbeeld van theater omdat zowel de ruimtekwaliteit van theater als die voor concertgebouwen aanwezig dienen te zijn. Een videokunstenaar heeft andere infrastructurele ondersteuning nodig (montagemogelijkheden) dan een schilder (een atelier).

De disciplines gebruiken we bewust in tegenstelling tot de sectoren die voor verkokering zorgen. Als roepnaam behouden we die sectoren wel. Onder sectoren verstaan we dan: een reeks disciplines die om praktische redenen in het verleden zijn samengebracht en dat wellicht ook blijven.

Alle bestaande - en nog niet bestaande - disciplines worden aan dezelfde kwalitatieve criteria onderworpen. Ze worden uiteindelijk in de gehele culturele context gewogen. Dat sluit zoals gezegd geen specifieke benadering per discipline uit, maar betekent wel dat elke discipline een gelijkwaardige behandeling krijgt. Elke aanvrager zal dus in principe op zijn intrinsieke kwaliteiten beoordeeld worden, niet op de beschikbare middelen per discipline zoals nu het geval.

Het landschap wordt dus herijkt. Eindelijk zullen grote instellingen zoals pakweg Rosas, het Ballet van Vlaanderen en het Toneelhuis op eenzelfde gelijkwaardige manier ingeschaald worden, zal het SMAK als belangrijke internationale cultuurtempel op een vergelijkbare manier als deSingel kunnen gewaardeerd en gehonoreerd worden. Geen belemmering meer door disciplines of andere formele schotten.

Functionele samenhang

Dynamische ontwikkeling gaat hand in hand met de mogelijkheid om de verschillende functies eigen aan het culturele bedrijf als één geheel te benaderen, met elkaar in verband te brengen. Welke functies bedoelen we?

- cultuurspreiding (incl. presentatie en bemiddeling), over investeren in het tonen van kunst, investeren in het vermogen van elke Vlaming om van het kunstwerk te ‘genieten’, over het creëren van de ideale omstandigheden om kunst te beleven;
- productie/creatie: over het investeren in het (her)maken van kunsten;
- conservering, beheer en ontsluiting van erfgoed als een dynamisch gegeven;
- omkadering: onderzoek, educatie, sociaal-cultureel werk en gemeenschapsvorming.

In de praktijk overlappen deze functies mekaar voortdurend. Het produceren van een voorstelling gaat evenveel over het onderzoek van de kunstenaar als over de manier waarop hij het resultaat wil tonen aan het publiek. De meerwaarde van een geïntegreerd beleid ligt in de gezamenlijke benadering van de gedefinieerde functies.

Diverse organisatievormen

Binnen een evenwichtige herijking vinden verschillende organisatievormen hun plaats: grote ‘symbolische’ instellingen staan er in een boeiende actieve relatie tot kleinschalige praktijken, het proces- en onderzoeksmatige krijgt er evenveel kansen als het zuiver resultaatgerichte, het werk van individuele kunstenaars moet niet meteen geïnstitutionaliseerd om ook erkend en gesubsidieerd te worden....

Aangepaste ondersteuningsvormen

Herijking brengt uiteraard ook aanpassing van ondersteuningsvormen mee.

Deze vallen uiteen in erkenning, subsidiëring, infrastructurele, personeelsmatige ondersteuning en dienstverlening.

Investering in *infrastructuur* zal meer aandacht krijgen, voornamelijk het noodzakelijke onderhoud.

Voor de *subsidievormen* behoeven aanpassingen waarbij meer aandacht zal gaan naar experiment en projectwerking. Tijdens deze legislatuur zal een aanvang gemaakt worden met het op elkaar afstemmen van die instrumenten: er zal een evenwichtige verhouding in acht genomen worden tussen structurele (toegezegd voor een aantal jaren) en projectmatige (voor één productie of activiteit) subsidiëring. Van de beschikbare budgetten kan 20 à 25 procent gereserveerd worden voor projecten en experimenten.

We verloochenen de geschiedenis niet. De Vlaamse overheid heeft in het verleden veel geïnvesteerd in basisvoorzieningen voor sociaal-cultureel werk en bibliotheken. Bestaande beleidskaders garanderen de voortzetting van die basiswerking. Die basisvoorzieningen kunnen bijkomende projecten ontwikkelen en zullen dan als elke andere aanvrager behandeld.

Een cultureel centrum moet m.a.w. zijn basisfunctie uitoefenen en kan, als organisator van een expliciet artistieke programmering, in aanmerking komen voor supplementaire ondersteuning. Net als alle andere aanvragers zal het gewogen worden op de kwalitatieve waarde van hun werking.

De nieuwe regelgeving zal, naast harde criteria, ook de mogelijkheid moeten bieden om ‘aandachtspunten’ op te nemen. Dat zijn punten waarvan het beleid stelt dat ze een meerwaarde betekenen, maar die niet ‘verplichtend’ gehanteerd worden. Ze kunnen als ‘zachte’ intenties meegegeven worden aan beoordelingscommissies.

De omgeving als toets

Hoe verhoudt een culturele activiteit zich tot haar omgeving? Heeft ze internationale potentie? Kan samenspel met lokale overheden tot een meerwaarde leiden?

Het internationale beleid ent zich op de cultuur in haar geheel. Het vormt geen afzonderlijk domein waarmee de overheid zich wil profileren, maar sluit aan bij levende vragen. Dat geldt ook voor het lokale - vooral stedelijke – cultuurbeleid. We willen het meer mogelijkheden geven en meer beleidsruimte, in ruil voor een uitgesproken cultuurbeleid, waarmee actief wordt ingespeeld op de evoluties in de omgeving.

De aanvrager als spil, niet het systeem

In ons streven naar een levend cultuurbeleid zijn de betrokken partijen – de subsidiërende overheden en de aanvragende kunstenaar/instelling/gezelschap - gelijkwaardig. De aanvrager krijgt dus een

grotere verantwoordelijkheid-annex-vrijheid. Hij/zij stelt het menu (discipline, functie, omgeving ...) samen en onderzoekt met de overheid de mogelijkheden om dat te realiseren.

Bij artistiek werk moet de kunstenaar de mogelijkheid krijgen vanuit zijn eigen artistieke praktijk een constructieve dialoog aan te gaan met overheid. Daarbij is zijn/haar praktijk richtinggevend, niet de regelgeving.

Voor alle duidelijkheid: we bepleiten hier geen 'U-vraagt-wij-draaien' politiek. Het geschetste beleidskader is onze leidraad. Al naargelang de culturele of maatschappelijke noden zullen accenten gelegd of verlegd worden. We zullen er steeds over waken dat de voorgestelde beleidsinstrumenten in staat moeten zijn om op de specifieke vragen van de aanvrager in te gaan.

Het individu als potentiële actieve partner/deelnemer

Het verruimen van de culturele competentie is erop gericht de persoonlijke keuzevrijheid bij iedereen in Vlaanderen te onderstrepen of/en te vergroten, dus ook om ja dan nee aan cultuur te doen. Wie dat wel doet bepaalt mee het culturele gebeuren. Al te vaak wordt te weinig rekening gehouden met die actieve factor.

De manier van kijken, reageren, reflecteren, negeren... van een individu heeft een wezenlijke invloed op het culturele gebeuren. Hij/zij verdient hetzelfde respect als de kunsten of het erfgoed, kan ook 'iets maken', creëren, is niet zomaar publiek waarop bepaalde inzichten worden 'overgedragen': kijk maar naar de amateurkunsten, naar het verenigingsleven. Dat alles draagt bij tot mondigheid, tot het ontwikkelen van een persoonlijke identiteit.

De mens ontwikkelt juist door voortdurende interactie met bepaalde andere(n). Zo wordt een gemeenschap(pelijke identiteit) gevormd. Gemeenschapsvorming wordt verankerd in diversiteit van het individueel beleven van die gemeenschappelijkheid, en ook in hoe groepjes die gemeenschapsvorming beleven, als kader gebruiken voor interactie. De mens maakt dus niet slechts deel uit van één gemeenschap, maar van essentieel diverse gemeenschappen.

Cultuurbeleid maakt die diversiteit zichtbaar, waardeert ze.

Beleidskader kunstgebeuren

toneel – dans – muziektheater - schilderkunst – digitale media – beeldhouwkunst – installatie – proza – poëzie – video – film – cultureel erfgoed – muziek - ...	disciplines	
Creatie	spreading	bewaring
Opleiding – educatie – verwerving – beheer - onderzoek – presentatie – ontsluiting	omkadering	
Instellingen	kunstenaars(praktijken)	opleidingen / laboratoria
het culturele gebeuren		
potentiële subsidieaanvragers		
potentiële participanten		
ondersteuningsvormen		
beleidsniveaus		
Iedereen die in Vlaanderen woont de wereldburger		
Erkenning	subsiëdiëring: - structureel - experiment – projectmatig	personeel
Internationala	federaal	landelijk
	provinciaal	bovenlokaal
	lokaal	

Opmerking:

Het sociaal-cultureel werk is niet vernoemd in dit kader. Het maakt deel uit van dit kader, vooral in zijn culturele en educatieve functies, maar overlapt evenzeer de kaders van welzijn, recreatie, onderwijs en educatie ... Deze kaders zijn hier niet opgenomen, omdat ze zich grotendeels buiten het terrein van het cultuurbeleid situeren. Een en ander wordt later in de tekst toegelicht.

3. Bespreking van de doelstellingen

3.1. Een rijk cultureel landschap mogelijk maken

Ons pleidooi voor een geïntegreerde aanpak gaf het al aan: we hechten bijzonder veel belang aan de samenhang. Een rijk cultureel gebeuren mogelijk maken veronderstelt dus samenhang zoeken of versterken tussen de verschillende actoren. Voor de helderheid trekken we dat gebeuren uit elkaar, om duidelijk te maken wat we er onder verstaan.

Het kunstgebeuren is gebed in een sociaal-culturele omgeving, die mensen breder bekijkt dan enkel in hun communicatie met kunsten en erfgoed. Ze spreken zich uit en communiceren met elkaar. Het sociaal-culturele bevat de verbindingen tussen het erfgoed/kunsten raster en andere maatschappelijke rasters (welzijn, onderwijs...).

Hoewel het culturele erfgoed in onze benadering deel uitmaakt van het kunstgebeuren behandelen we het toch apart omdat voor het erfgoed nog belangrijke inspanningen moeten gebeuren.

Vergeten we niet dat ook het individu in onze visie essentieel deel uit maakt van het culturele gebeuren, er door zijn aanwezigheid mee vorm aan geeft (zie ook 2.2.3. laatste dimensie). Hij/zij wordt niet louter beschouwd als consument maar even goed als bemiddelaar, reflector, participant...

Om een permanente en flexibele ontwikkeling van de kunsten, het erfgoed en het sociaal-culturele gebeuren te creëren is het van belang telkens een aantal doelstellingen te formuleren die zulks garanderen/mogelijk maken.

3.1.1. Het kunstgebeuren

Permanent autonoom ontwikkelen van het culturele gebeuren in interactie met de omgeving

“Beleidsmakers, jullie mogen van alles regelen, meer schouwburgen of minder, grotere of vooral meer kleinere, meer toneelgroepen of minder, meer geld naar beeldende kunst, minder naar theater, doe met de infrastructuur wat je goed dunkt, maar blijf met je handen af van het maken... De kunst is met de pers en de wetenschap deel van de gistingstank van de samenleving. Laat het gisten maar aan ons over en laat de uitkomst ervan vrij zijn”²

In de jaren tachtig werd gestreden om het denkbeeld te doen doordringen dat het maken van kunst een autonome bezigheid is. Dat geldt nog steeds. Autonomie mag echter niet leiden tot onverschilligheid ten opzichte van de wijze waarop het kunstwerk door kijker of toeschouwer wordt ervaren. De kunstenaar deelt zijn verantwoordelijkheid met het publiek.

Het is m.a.w. van belang naast de autonome en individuele ontwikkeling van de (kunstenaars-) praktijk processen te onderkennen die de relatie van de kunsten tot de maatschappelijke en artistieke omgeving in vraag stellen. Juist daardoor worden ontwikkelingen begunstigd.

Artistieke creatie stimuleren door verschillende organisatiemodellen en kunstenaarspraktijken te ondersteunen

Er ontstaan meer en meer verschillende organisatievormen, al naargelang de noden en inspiratie van de kunstenaar, van de organisator, van de omkaderende activiteiten. Die diversiteit aan praktijken is een noodzakelijke voorwaarde voor culturele dynamiek, maar vindt helaas nog te weinig een vertaling in de voorziene beleidsinstrumenten. Vooral vernieuwende of afwijkende praktijken vingen/vangen bot bij de subsidieverstrekker. Subsidiesystemen hebben de neiging zich te enten op de bestaande toestand. Zo neemt het podiumkunstendecreet de stand van zaken anno 92 als uitgangspunt, met de opdeling in vier categorieën als meest sprekende voorbeeld. Hoewel bedoeld

² Jan Ritsema, State of the Union, Theaterfestival 1999.

om een aantal praktijken te erkennen, doet die indeling te kort aan andere, nog niet gearticuleerde praktijken.

Ons cultuurbeleid streeft dus naar een culturele praktijk die zich voortdurend kan ontwikkelen. Dat geldt zowel voor elke organisatie afzonderlijk (gezelschappen, instellingen), als voor individuele kunstenaars en voor het hele culturele landschap.

Dat houdt ook in dat we er ons van bewust zijn dat organisatiemodellen en instellingen die structureel ondersteund worden aan evolutie onderhevig zijn. Structurele subsidie is geen eeuwigdurende vergunning.

Artistieke ontwikkeling door het verhogen van kwaliteit

‘Het’ woord is gevallen. Kwaliteit is niet absoluut, kwaliteit verandert en evolueert. Schoonheid, authenticiteit, reflectie, emotionele en intellectuele herkenbaarheid, retoriek en kritiek, expressieve rijkdom en creatieve zelfontplooiing zijn enkele facetten van dat veelzijdige en complexe begrip ‘kwaliteit’.

Kwalitatieve cultuurproductie en een kwalitatief aanbod vormen garanties tegen vervlakking en stimuleren creativiteit. Ze dragen bij tot de verhoging van het cultureel niveau van de gemeenschap en van elk individu dat aan de cultuur van die gemeenschap deel wil hebben.

Er moet aandacht gaan naar het dynamiseren van de inhoudelijke kwaliteiten in de diverse disciplines en sectoren, naar verfijning en continue verbetering van ‘cultuurwerk’ en naar het inspelen en antwoorden op de nieuwste ontwikkelingen.

Streven naar kwaliteit is een moeilijke evenwichtsoefening die van de overheid soepelheid, beweeglijkheid en discussiebereidheid vraagt. Over de kwaliteit van cultuuruitingen moet voortdurend gewaakt worden. De overheid moet durven luisteren, maar ook eisen stellen én er consequenties aan durven verbinden.

‘Over-de-muur’: artistieke ontwikkeling door discipline-overschrijdende creaties

Het is onmogelijk om algemeen geldende uitspraken te doen over de verschillende kunstvormen die in Vlaanderen gecreëerd worden, al was het maar omwille van de veelheid en verscheidenheid die de kunstensector sinds pakweg vijftien jaar kent. Toch vallen sterke tendensen op. Zo verraadt het werk van de generatie van de jaren tachtig een grote interesse in multidisciplinariteit.

Kunstenaars zoals Jan Fabre en Guy Cassiers, beiden gegroeid uit de beeldende kunst, uit zich in verschillende disciplines, zien die als gelijkwaardig. De opkomst van het muziektheater is te verklaren door een wederzijdse interesse van theatermakers voor muziek (Dirk Opstaele, Guy Joosten, Wim Vandekeybus, ...) en omgekeerd van musici/componisten voor theater (Thierry De Mey, Dick van der Harst, Peter Vermeersch, Eric Sleichim). Architecten gingen zich inzetten voor ensceneringen, een dj wordt beeldend kunstenaar, de schrijver is een performer (Tom Lanoye).

Ondanks die bloeiende praktijken heeft de overheid geen manier gevonden om die kruisbestuivingen een juiste plek te geven in het systeem. Daardoor worden ze veelal gestraft dan wel aangemoedigd.

Ons toekomstgericht beleid zal erop gericht zijn die ‘cross-over’ praktijken mogelijk te maken en aan te moedigen.

Zo een ‘over-de-muur-mentaliteit’ moet ook linken mogelijk maken met andere maatschappelijke domeinen, zoals dat gebeurt bij sociaal-artistieke praktijken (b.v. City Mine(d), Recyclart, de Artikel 23-projecten...)

Discipline-overschrijding mag daarbij echter geen nieuwe norm of ideologie worden. We beseffen dat de individuele praktijk of de disciplinegerichte aanpak (de schilder, de theatervoorstelling) ook intrinsieke hoge kwaliteit kan opleveren en zijn betekenis in het kunstgebeuren behoudt.

Coherent en kwaliteitsvol beleid op vlak van creatie, spreiding, bewaring en omkadering.

Verskillende functies bevorderen de dynamiek tussen maker en publiek, tussen creatie en presentatie, tussen uitvoerder en participant. De huidige regelgeving onderkent die te weinig, of ondersteunt ze via aparte beleidsinstrumenten. Aandacht ging de laatste twintig jaar naar een

uitgebreid spreidingsbeleid en een fors aanbodbeleid, en te weinig naar het leggen van bruggen tussen de aanbod- en de vraagzijde, te weinig ook naar educatieve praktijken ...

Ons beleid zal erop gericht zijn die functies nauwer op elkaar af te stemmen, de kwaliteit ervan te verhogen op vlak van de artistieke creatie (het maken), van spreiding (het tonen, ontsluiten), van conservering (bewaren) en van omkadering (onderzoek, educatie, informatie, promotie...). Die afstemming heeft zijn repercussie op de deelname aan culturele activiteiten, zowel individueel als gemeenschappelijk.

Creatie, spreiding, conservering en omkadering moeten m.a.w. een volwaardige en geïntegreerde plek krijgen in het cultuurbeleid.

Meer stedelijke dynamiek

Het kunstgebeuren is vooral een stedelijke aangelegenheid, en wordt meer dan ooit als dusdanig geprofileerd.

Het beleid zal op die realiteit inspelen en een optimale afstemming nastreven tussen het lokale en het Vlaams beleidsniveau. Die afstemming leidt tot versterking en kwaliteitsverhoging.

Meer internationale oriëntatie en samenwerking

De ontwikkelingen in het Vlaamse kunstlandschap spelen zich de laatste twintig jaar ook uitdrukkelijker af in een internationale context. Confrontaties met buitenlands werk en de aanwezigheid van kunstenaars uit Vlaanderen in het buitenland brachten een sterke kwalitatieve stempel mee. Het spreekt voor zich dat we de internationale samenwerking blijvend bevorderen, vermits ze bijdraagt tot een dynamische wisselwerking tussen onze en andere internationale kunstenaars en culturele praktijken.

In het buitenland worden kunstuitingen uit Vlaanderen gewaardeerd om hun vanzelfsprekende kwaliteit. Het doet deugd te ervaren dat de reputatie van Vlaanderen ten goede komt. Maar dat is voor de kunstpraktijk een effect, geen doelstelling.

3.1.2. Het levend cultureel erfgoed

Omgang met erfgoed is een belangrijke maatschappelijke uitdaging, graadmeter voor de culturele ontwikkeling van stad en land. De materiële en immateriële kwaliteit die Vlaanderen zich in de loop der tijden eigen heeft gemaakt, zal herkadert worden in een geïntegreerd denken over cultuur. Zo bepaalt het gehele erfgoed mee de culturele ontwikkeling. Er moet nog een hele weg afgelegd worden voor het zover is.

Publiek Vlaanderen was zich tot voor kort eigenlijk slechts van één ‘uitgebouwde’ categorie cultureel patrimonium bewust: het onroerend patrimonium, de monumenten dus.

Roerend cultureel patrimonium bleef in de wetgeving lang afwezig, een eventuele band met monumenten niet te na gesproken. Ook de maatschappelijke mogelijkheden ervan zijn onvoldoende benut.

Dat is merkwaardig omdat het hier gaat om een domein dat in grote mate internationaal beeldbepalend is voor Vlaanderen, een ensemble van wereldniveau: historische archieven, kunst (de Vlaamse Primitieven, Bruegel, Rubens, Jordaens en Van Dyck, het symbolisme, Ensor, Panamarenko,...), toegepaste kunst enz., bovendien van onschatbare financiële waarde.

Permanente ‘herneming’ van het erfgoed in interactie met de omgeving

De Vlaamse benaming ‘erfgoed’ verwijst naar het *materiële* karakter van het verleden. Als er in het verleden al brede aandacht voor was, dan was het voor de bovenvermelde topstukken. Hoe spijtig toch dat de ‘Intrede van Christus in Brussel’ van Ensor voor veel geld verdween, na jaren vruchteloos aanbieden aan de overheid, voor een steeds hogere som die de overheid steeds nét iets te hoog vond. Hoe jammer ook dat onze art nouveau en art deco meubelen massaal verdwenen. Daar heeft nooit een haan naar gekraaid...

Het Engelse *'heritage'* nodigt uit tot een bredere interpretatie - waarvoor wij pleiten - dan die van een financiële waardering. Ze sluit immateriële kanten niet uit. Dat immateriële komt het meest herkenbaar en symbolisch tot uiting in onze taal, hét kenmerk van onze cultuur. Taal is tegelijk voorbeeld van voortdurende verandering, ontwikkeling en vernieuwing, zoals de gemeenschap zelve. Ze is de tegenpool van de onverzettelijkheid van de gebouwen. Ze maakt echter evenzeer deel uit van onze culturele erfenis, die enkel bestaat doordat ze tussen mensen wordt doorgegeven. De zuiverheid van de taal is de wijze waarop ze wordt gebezigd, niet haar herkomst.

Die levende taal wordt ons referentiepunt in het hele patrimoniumbeleid. Erfgoed blijft enkel bestaan als de herinnering voortdurend wordt 'hernomen', als het steeds opnieuw fungeert in de taal, in verhalen van het heden. Dat is ook zo met muziek, met theatervormen. Het meest solide en verfijnde object is machteloos als het niet wordt (verder)gedragen door de gemeenschap. Daarom ging het Volkshuis van Horta voor de bijl, tonnen neogotisch kerkmeubilair ook.

We kunnen de benadering zelfs omkeren en stellen dat erfgoed wezenlijk immaterieel is. De maatschappelijke betekenis van elk object is niet beperkt tot dat object. Ze is het gevolg van een voortdurend hernomen zingeving, een mentaal en soms ook fysiek gebruik: de troon van Jozef de tweede in het Gentse stadhuis is niet dezelfde als die van tientallen jaren geleden, en dat niet in de eerste plaats omdat de memel er zo heeft aangezeten. Ook 'passief beheerde' verzamelingen, 'niet gespeelde' stukken, 'niet getoonde' collecties, 'niet langer gebruikt' zilverwerk blijven zich stoelen op een 'veronderstelde' maatschappelijke waardering. Die houding vraagt om vernieuwde zingeving omdat anders die zingeving verschaalt, verdunt en tenslotte verdwijnt.

Het ligt dus voor de hand dat we die objecten actief gaan beheren, niet enkel onderhouden, maar ook bestuderen en voorstellen aan het publiek.

Omgang met erfgoed aanmoedigen door ondersteuning van verschillende organisatievormen en omgangspraktijken

Het museumdecreet heeft in de sector van het roerend cultureel patrimonium voor een eerste aanzet tot ordening gezorgd. Kernensembles werden zichtbaar gemaakt, criteria voor waardering van instellingen ingevoerd.

Het maakte tegelijk zichtbaar hoe ontegenwoordig veel artefacten zich niét in musea bevinden. Het toonde ook randgebieden die niet zo vanzelfsprekend bij dat 'objectmatig' roerend patrimonium aansluiten. Het museumdecreet was nog maar amper in voege of bleek dat het tegelijkertijd ook sommige organisatiemodellen en omgangspraktijken niét waardeert. Dat is met name duidelijk in de kunststeden die méér met roerend erfgoed bezig (zouden willen) zijn dan het museumdecreet toont. Ze hebben ook overkoepelende expertise in huis die het decreet 'verstoot' (subsidiëring is op museale hokjes gebaseerd). Wat betreft die andere, ongewaardeerde gebieden waarop het museumdecreet stootte: publieksgericht beheerd archeologisch patrimonium, archieven, ontsloten monumenten, toegankelijk gemaakte privé-verzamelingen ...

Het is duidelijk dat niet wenselijk is dat deze alle met musea worden gelijkgeschakeld. De terecht vereisten van het museumdecreet zijn bij deze organisatievormen soms te zwaar, soms slechts ten dele van toepassing terwijl andere kwaliteiten ervan dan weer buiten beeld blijven. Er wordt voor deze organisatievormen ook niet meteen een 'eigen decretale regeling' uitgewerkt. Ze zullen in eerste instantie via kwalitatieve impulsprojecten worden benaderd. De experimentele patrimoniumconvenants zijn een kader hiervoor. (zie hierover 4.2.7.)

De immense verzamelingen – soms van museale envergure – van grote stedelijke archieven bieden uitzonderlijke mogelijkheden. Ook bibliotheken in steden beschikken over uitgebreide en zeer waardevolle bewaarcollecties van incunabelen, geïllustreerde handschriften, vroege drukken, oude affiches enz. Bij de sociaal-culturele archieven zijn enkel de levensbeschouwelijke archieven decretaal geregeld. Daarnaast vragen diverse andere culturele archiefnoden, vaak weer in grote steden, om een aanpak.

Archieven kunnen ‘gemusealiseerd’ worden. Ze hebben voldoende materiaal om hen om te toveren tot musea. Hun ontsluitingspotentieel ligt echter breder. Het is niet zinvol een opsplitsing te maken tussen gegraveerde stadsgezichten mét en gegraveerde stadsgezichten zonder artistieke waarde. Wél moeten we beseffen dat er verschillende culturele meerwaarden zijn die met elkaar vervlochten zijn: de getuigenis van een verleden, een documentair karakter, een beeldvormend, een artistiek... Ook hier komt de immateriële kant van het patrimonium dus centraal te staan, wordt de hele stad het platform om het verleden te herbeleven.

Als we het erfgoed daadwerkelijk roerend, beweeglijk en levend willen maken, zijn nog andere verrassende verbanden denkbaar. Die brede stedelijke cultuur waar het ons om gaat, kan net zo goed impulsen halen bij het recent gestarte Centrum voor Volkscultuur als bij de museale sector. Het wordt dan trouwens mogelijk om nog meer instellingen bij een dergelijk beleid te betrekken, b.v. de podiumkunstensector, niet omwille van de geklasseerde theaters maar omwille van de publieksgerichte omgang met orale geschiedenis die in de sector ontwikkeld is.

Een cruciale strategische partner voor het erfgoed worden ook de bibliotheken. Er kan zelfs gearchumenteed worden dat ze eerder bij erfgoed horen (wat in Denemarken trouwens het geval is) dan bij het sociaal-culturele. Openbare bibliotheken zijn naast informatiebemiddelaars en cultuurspreiders meer dan ooit bezig met de ontsluiting van het immaterieel erfgoed dat onze literatuur is. Ze kunnen ook de expertise leveren voor de kwaliteitsvolle informatiebemiddeling als onderdeel van een actief erfgoedbeleid.

Een coherent beleid stemt verschillende functies op elkaar af: conservatie, restauratie, inventarisering, onderzoek en – niet in het minst -ontsluiting

Vertrekkend van de diversiteit aan invalshoeken en functies zullen werkmethodes en expertise worden gehaald uit verschillende domeinen: uit de wereld van de archieven net zo goed als uit productiesystemen van de podiumkunsten. Maar ook de klassieke museale functies blijven spelen. Het zo lang verkommerd roerend cultureel erfgoed moet een inhaalbeweging maken op vlak van conservatie. Die inhaalbeweging kan en mag niet los gezien worden van inventarisering en onderzoek, en uiteindelijk ook niet van de ontsluiting.

De integratie en weloverwogen afstemming van die verschillende functies, elk met hun vragen en mogelijkheden, haalt hen uit hun techniciteit en maakt maatschappijgerichtheid mogelijk. Het is net omwille van een gebrek aan geactiveerd maatschappelijk draagvlak dat de toestand kon worden tot wat hij nu is.

Schitterend is die toestand niet. Er is geen regelgevend kader om met ons roerend cultureel erfgoed om te gaan of zelfs maar om een keuze te maken omtrent wát we eigenlijk belangrijk vinden. Er is geen overkoepelende organisatie en zelfs voor sommige van de instrumenten is er geen (cultuurgerichte) regelgeving. Die achterstand is een gevolg van dat onbevredigend draagvlak. De communicatie over erfgoed wordt er des te urgenter door. Het huidige beleid schuift het toegankelijk maken van het erfgoed dan ook als een eerste prioriteit naar voor.

Stedelijke dynamiek, de bovenlokale kwaliteit van het lokale niveau bevorderen

Het overgrote deel van de collecties in Vlaams publiek bezit bevindt zich in de kunststeden Antwerpen, Brugge en Gent, een kleiner deel in de andere centrumsteden. Kunststeden dragen de ‘erfenis’ van Vlaanderen. Erfgoed is een essentiële meerwaarde van de stad ten overstaan van de voorstad. Erfgoed bepaalt steden als mogelijkhedenruimten (complexe en interessante aanknopings- en situeringsmogelijkheden) in plaats van probleemruimten (minder ruimte, veiligheid, groen ...). Brussel bezit, ook in zijn hoedanigheid van federale hoofdstad, vele collecties. De aanpak die we in Vlaanderen zullen ontwikkelen moet ook voor het patrimonium in het Brusselse een meerwaarde betekenen.

Internationale oriëntatie en samenwerking aanzwengelen

Geen enkel aspect van het Vlaams cultuurbeleid heeft zin als het niet wordt gesitueerd binnen de internationale ontwikkelingen, ook dit niet. Internationalisering kan kwaliteit genereren.

Ons roerend erfgoed is voor een groot gedeelte van internationale topkwaliteit. Het verdient dan ook expertise op dat niveau. Die kan enkel worden bereikt door een uitgebreide samenwerking, door van de meest recente ontwikkelingen op de hoogte te zijn en er ook zelf te ontwikkelen. Nu is Vlaanderen hiervoor al te vaak een afzetmarkt voor technologie die het zelf in huis heeft.

Artefacten en hun verhalen dagen uit

Laten we even minder orthodox denken en artefacten in musea als ‘onroerend’ beschouwen. Ze zijn weliswaar uit hun eerdere werkelijkheid gelicht, maar worden tegelijkertijd in een strak kader gevat. Artefacten zijn vaak toegankelijker in technisch minder optimale omstandigheden: een altaarstuk in een kerk blijft een stuk kunstgeschiedenis, maar het verhoudt zich ook tot de architectuur, tot de aankleding van de kerk en tot de kerkganger... .

De technische vereisten van behoud en beheer staan vaak diametraal in tegenspraak met functies die het erfgoed kan (blijven) vervullen: beelden mogen dan gemaakt zijn om hoog op de gevel te prijken maar daar verweren ze...

Als (her)integratie van erfgoed in een bredere cultuur een primaire doelstelling is, wil dat ipso facto ook zeggen dat ‘sectoroverschrijdende’ overwegingen een eigen gewicht in de schaal werpen. Behoud is dus niet de voornaamste beslissingsfactor. Het enige criterium is de mate waarin een context, een omgeving, een kader, aan het gebeuren zin geven. De enige juiste erfgoedvraag is ‘waar gaan we ermee naartoe?’ De plaatsing in een context is uitgangspunt en doel.

Maar elke (her)integratie is ook problematisch. Ze overlapt nooit een - eventuele hypothetisch gestelde - ‘oorspronkelijke functie’, moet dat ook niet. Ze kan van die ‘dubbelheid’ haar kwaliteit maken. De nieuwe media bieden gedroomde mogelijkheden voor zulke aanpak. Waar reeksen van mogelijkheden worden aangeboden, wordt erfgoed meerwaarde, niet alleen voor de toerist, maar ook voor flaneurs, inwoners, rusteloze en meditatieve geesten.

3.1.3. Het sociaal-culturele gebeuren

Het sociaal-cultureel gebeuren bevat de verbindingen tussen het erfgoed/kunsten raster en de rasters welzijn, toerisme, onderwijs, recreatie, informatie... en overlapt deze verschillende rasters. Dat zien we aan de toevoeging ‘sociaal’.

Het sociaal-cultureel werk heeft een brede emancipatorische opdracht.

In het kader van het project Nieuwe Uitdagingen (NU – 1990-1994) werd een hernieuwde opdrachtsverklaring geformuleerd voor de specifieke maatschappelijke opdracht van het sociaal-cultureel werk. Deze verklaring is nog steeds actueel.

“De maatschappelijke opdracht behelst enerzijds het werken aan zingeving en emancipatie van mensen door het organiseren van vormingsprocessen waardoor mensen in staat gesteld worden zelfstandig inhoud en vorm te geven aan hun maatschappelijke en culturele situatie.

Anderzijds speelt het volksoontwikkelingswerk ook een belangrijke rol in het maatschappelijke debat over centrale maatschappelijke thema's. Het stimuleert grote groepen van de bevolking om actief deel te nemen aan de democratische discussie omtrent de toekomst van de samenleving en om mee richting te geven aan de beslissingen die worden genomen op diverse beleidsniveaus. Deze rol draagt ertoe bij dat de kwaliteit van het debat wordt verbeterd en dat het sociale weefsel wordt versterkt. Dit werk wordt gerealiseerd in een veelheid van werksoorten zoals het vormingswerk in verenigingen, organisaties en projecten voor volksoontwikkelingswerk en de amateuristische kunstbeoefening. (VCVO, 1994)”

De diverse sociaal-culturele organisaties hebben dan ook vaak gemengde opdrachten en werkingen. Sociaal-cultureel werk is zo breed dat het moeilijk is om over de sociaal-culturele ‘sector’ te spreken.

Het specifieke aan het sociaal-culturele gebeuren is het niet-formele karakter ervan. Het is meestal immaterieel, en dus zeker niet alleen in kwantitatieve normen te vatten waarin de ‘formele wereld’ zich uitdrukt (formele educatie en onderwijs zijn diplomagericht, de recreatiesector streeft meestal winst na)..

Het sociaal-culturele gebeuren permanent ontwikkelen in wisselwerking met de omgeving

Sociaal-cultureel werk moet nog actiever dan het al deed inspelen op de omgeving, permanent oog hebben voor nieuwe noden in de samenleving. Werken aan zingeving en emancipatie in functie van persoonlijke en maatschappelijke ontplooiing staan daarbij voorop.

Een en ander verwijst naar het begrip *inburgering*: het volwaardig lid worden van de gemeenschap. Dat heeft betrekking op iedereen die in Vlaanderen woont, op alle groepen in de samenleving, autochtonen en allochtonen, armen en rijken, vrouwen en mannen... Zodat elke inwoner ook een burger is, meegeniet van en meebouwt aan de gemeenschap, kritisch en zelfbewust omgaat met de samenleving.

Bij het sociaal-cultureel werk gaat het niet om formele educatie maar om niet-formeel individueel en sociaal leren.

De vier functies van het sociaal-cultureel werk blijven even relevant. Sommige zijn aan een eigentijdse invulling toe: de *ontmoetingsfunctie* willen we (her)waarderen omwille van de nood van mensen aan sociaal contact en het belang ervan voor de gemeenschapsvorming, de *culturele functie* willen we voornamelijk bekijken als het bevorderen van de cultuurparticipatie en het verdiepen van de cultuurbeleving, de *sociale actiefunctie* omvat alle activiteiten die het maatschappelijke debat en de betrokkenheid van de bevolking daarbij aanzwengelen, en de *educatieve functie* bevat niet diplomagerichte of beroepsgerichte vormingsactiviteiten.

Openbare bibliotheken zijn essentiële instrumenten ter verhoging van de culturele competentie. Ze doen dit door de informatieverstrekking te koppelen aan de ontmoetingsfunctie. Het contact tussen mensen is er een meer dan toevallig gegeven. Ook daardoor blijven ze huizen van cultuurspreiding en leesplezier.

Culturele centra verenigen de functies van cultuurspreiding (en –educatie) en gemeenschapsvorming, wat hen een unieke positie bezorgt in het culturele landschap, op de naad van de kunsten en het sociaal-culturele gebeuren.

Sociaal-culturele activering door verschillende organisatiemodellen en werkvormen te ondersteunen

Het sociaal-culturele gebeuren wordt gekenmerkt door verschillende organisatievormen. De diversiteit aan praktijken is een noodzakelijke garantie voor zijn dynamiek. Die diversiteit wordt helaas nog te weinig vertaald in de voorziene beleidsinstrumenten. Te veel subsidiesystemen enten zich op de bestaande toestand. Zo nemen de drie decreten van '95 (verenigingen, instellingen en diensten) de stand van zaken van de jaren '80 als uitgangspunt. Dat laat ook geen nieuwe ‘spelers’ op het terrein toe, en stimuleert te weinig nieuwe werkvormen.

Inhoudelijke ontwikkeling door sectoroverschrijdende samenwerking te bevorderen

Sociaal-cultureel werk is zo rijk omwille van diversiteit van de maatschappelijke gebieden waarrond het werkt. Samenwerkingsverbanden met werkvormen uit – in eerste instantie - de kunsten, het welzijnswerk (bijv. de samenlevingsopbouw), het onderwijs enz. betekenen een surplus voor het sociaal-culturele werk, voor de samenleving en de deelnemers. In het verleden groeiden uit het sociaal-cultureel werk al tal van nieuwe werkvormen, die ondertussen in andere deeldomeinen zijn ‘ondergebracht’ zoals basiseducatie, buurtwerk.

Een coherent en kwaliteitsvol beleid uitstippelen voor spreiding en omkadering

Cultuur is in Vlaanderen geografisch behoorlijk goed gespreid. Naast een aanvulling van de witte vlekken, moeten we vooral overlapping en overaanbod wegwerken, onderlinge afstemming bevorderen en toeleiding verbeteren.

Lokale en stedelijke dynamiek bevorderen

Het is op het lokale niveau dat mensen elkaar direct ontmoeten. Daar bevindt zich de voedingsbodem voor persoonlijk contact. Nu worden er te weinig vernieuwende initiatieven opgezet om lokale netwerken voor mensen uit te bouwen.

Publieke instellingen zoals culturele centra en bibliotheken zijn gemeenschapsvoorzieningen, wier rol versterkt moet worden: dienstverlening aan individuen en groepen verbeteren, gemeenschapsvorming stimuleren...

Tot nieuwe organisatievormen aanzetten en een gezonde verhouding creëren tussen structurele en projectmatige ondersteuning

De traditionele organisatievormen laten niet altijd toe in te spelen op de noden van vandaag. Hun ondersteuning zou ook gevarieerder kunnen en verschillende formules moeten bevatten: basissubsidiëring, projecttoelagen, steun aan experiment enz. Er moet veel meer aandacht gaan naar inhoud (kwaliteit) in plaats van naar kwantiteit, naar opvolging en evaluatie door de organisaties zelf en door de subsidiërende overheid.

Ontzuilen en ontkokeren

Verzuiling is deel van een bredere maatschappelijke problematiek, met name de neiging om via allerlei mechanismen een geheel dermate vast te zetten zodat het geformaliseerd, beveiligd en als dusdanig dominant wordt. Die dominantie wordt een dwangbuis, of dreigt dat te worden. Cultureel gezien kunnen we spreken over b.v. 'categoriale' of 'sectorale' verzuiling, wat 'verscotting' of 'verkokering' genoemd wordt.

De term 'verzuiling' wordt normaliter enkel gebruikt voor een vorm van groepsvorming op basis van filosofische of ideologische inspiratie, die uiteindelijk in structuren gevat wordt. Initieel bood de zuil bescherming, ze reikte middelen aan ter ontvoogding. Zuilen kwamen terecht op voor scholen, ziekenzorg, bejaardentehuizen, coöperatieven, vakbonden én ze gingen zich bijna tegelijkertijd ontplooien op sociaal-cultureel vlak. In hun oorspronkelijke vorm en bedoelingen zijn de Gentse Vooruit of het Tieltsse Gildhof twee mooie voorbeelden van de activiteit van de arbeidersbeweging op vlak van cultuurspreiding.

De grote zuilen brokkelen af. Ze behouden wel nog veel macht en invloed in o.a. het onderwijs, de medische sector (ziekenhuizen, mutualiteiten, thuiszorg), welzijnswerk en vakbonden. De 'inspiratie' echter, die hen onderling verschillend maakt en die de basis is van hun optreden, geraakt op de achtergrond. De zuilgetrouwheid van de leden - die veeleer klanten geworden zijn - is sterk afgenomen.

Het proces van ontzuiling kent twee bewegingen: een snelle afkalving van de getrouwheid versus een trage afbouw van de machtsposities.

In de culturele sector brokkelt de verzuiling ook om rationele redenen af. De tijd dat elk dorp twee of drie muziekmaatschappijen had – een rode, een blauwe en een katholieke – behoort al een tijdje tot het verleden. In het openbaar bibliotheekwerk is sinds het decreet van '78 de verzuiling verdwenen. Maar in het verenigingsleven is 'inspiratie' nog steeds sterk aanwezig.

Het (verzuilde) verenigingsleven houdt stand omdat de deelnemers komen voor het programma en voor het samenzijn, en minder omwille van de filosofische inspiratie.³

Ontzuiling is geen ontwaarding. Integendeel, ontzuiling herwaardeert. Het ontkoppelt macht van waarde. Zeker in deze onzekere tijden blijft bij sociaal-cultureel werk waardegevoeligheid aan de orde. Levensbeschouwing kan er beleefd en verdiept worden. Wel wordt levensbeschouwing steeds minder een verdelende factor, steeds minder een basis voor structurering.

De beleving van inspiratie kan en moet binnen het sociaal-cultureel werk een plaats krijgen, op de eerste plaats in de verenigingen zelf, maar ook op het landelijke niveau. Ontzuiling houdt een herwaardering in van een levensbeschouwelijke visie, losgekoppeld van macht. De levensbeschouwelijke visie als dusdanig wordt gerespecteerd en de verschillende levensbeschouwingen kunnen levensbeschouwelijke organisaties organiseren, als morele autoriteit optreden. Hun functie is het ontwikkelen van zingevende impulsen en van een visie op culturele samenhangen.

Een waarschuwing

Vlaanderen kent niet alleen een afkalvende filosofische verzuiling, maar ook een toenemende categoriale en corporatistische verzuiling: beroepsgroepen sluiten zich in, werkvormen zijn met het eigen welzijn bezig en niet met dat van de bevolking..... We moeten bijzonder waakzaam zijn dat die verkokeringsfenomenen de vrijgekomen plaats niet innemen. Ook hier zijn we toe aan ontzuiling!

³ Dat er weinig of geen landelijk gestructureerde verenigingen bijkomen, is te verklaren door de hoge toegangdrempel tot het decreet (minstens 80 afdelingen gespreid over vier provincies).

Als er echter een wettelijke mogelijkheid wordt geboden voor nieuwe organisaties en verenigingen, dan krijgen ze reële levenskansen. Kijk maar naar de snelle groei van lokale migrantenverenigingen en hun federaties. Daar voorziet hetzelfde decreet specifieke regels.

3.2. Culturele competentie verruimen en cultuurparticipatie verhogen

3.2.1. Culturele competentie verruimen

” De belangstelling voor kunst ontstaat uit de mogelijkheid en het vermogen om er mee om te gaan. Vandaar dat het aanbod alleen niet voldoende is, ook het vermogen moet ontwikkeld worden en hetzelfde geldt voor de omstandigheden(...).”⁴

Kunst en cultuur actief beleven

Kunstuitingen blijven complex. Die complexiteit is steeds minder vanzelfsprekend gedeeld. Ook het aanbod ervan is sterk toegenomen. Deelname aan culturele activiteiten en een intense beleving ervan vergen dus niet alleen een gezonde nieuwsgierigheid, maar ook (voor)kennis, een referentiekader, mentale openheid: kortom culturele competentie. Culturele competentie is een vermogen dat levenslang ontwikkeld wordt, dat ons ‘goesting’ doet krijgen, de vorming van ieders smaak bepaalt, ons tot cultuurbeleving brengt... Het weerspiegelt ook het vermogen om te gaan met het ‘verschil’ en de capaciteit om het fundamenteel oneens te kunnen en mogen zijn.

Die competentie, dat vermogen om met kunst en cultuur om te gaan is universeel van aard. Het is gelegen in de menselijke fantasie en kan door oefening worden ontwikkeld.

Kennis is in deze geen statisch begrip, het is bewegend en beweeglijk. Kennis verwerf je niet alleen door kennisoverdracht, maar ook door (zelf)exploratie, interpretatie, reflectie.

Zo word je geen liefhebber van klassieke muziek omdat je pa thuis alleen maar Radio 3 duldt, en te pas en te onpas zegt dat Bach veel beter is dan die ‘tjingeltjangel’ op studio Brussel. Er is dus meer aan de hand.

Het referentiekader dat daarbij bedoeld wordt slaat op een basisvertrouwdheid met het cultureel gebeuren, in al zijn dimensies, ook met niet voor de hand liggende uitingen die het terrein ‘verbreden’.

Bij elke Vlaming een grotere persoonlijke keuzevrijheid nastreven

Culturele competentie leidt tot grotere persoonlijke keuzevrijheid, verrijkt een persoon. Wie meer cultuur bezit, heeft meer kans op een autonoom bestaan. Wie op de hoogte is van alternatieve ideeën, waarden, opvattingen, smaken en stijlen, is in staat reële keuzes in het leven te maken.⁽⁵⁾

Voorwaarden scheppen opdat elke Vlaming culturele competentie kan opbouwen

Competentie komt niet vanzelf, ze wordt opgebouwd. Wetenschappers toonden aan dat zulk leerproces zich in belangrijke mate in het thuismilieu afspeelt, met gewoontes te maken heeft: de mate waarin de meest uiteenlopende aspecten van cultuur aanwezig zijn in het gezin, onderwerp zijn van gesprek aan de eettafel, in het uitgangspatroon enz. Het begrip ‘cultuur’ heeft hier geen strikt artistieke betekenis, maar slaat ook op een mentaliteit, sfeer, openheid, op kansen om zelf op ontdekkingstocht te gaan...

Naast het gezin is ook het schoolmilieu erg bepalend, de plek bij uitstek waar kinderen en jongeren zich jaren ophouden. Dat onderstreept het belang van een brede culturele vorming op school, zeker niet alleen de mate waarin ‘kunst’ verplicht aanwezig is (het klassikaal bezoek aan toneelvoorstellingen of tentoonstellingen, de kunstzinnige vorming in muzieklessen...), maar vooral de wijze waarop cultuur het dagelijkse lessenpakket ‘doordesemt’ (de keuze van thema’s, wijze van lesgeven, houding van de leerkracht, kansen die kinderen en jongeren krijgen om zelf te exploreren, het ‘schoolklimaat’) ...

Competentie opbouwen is bovenal een levenslang gebeuren. Iedereen, van kind tot bejaarde, leert voortdurend bij, via persoonlijke vorming en contacten met anderen.

3) Hans van Maanen, *Kunstspreiding of kunstmarketing?*, Boekmancahier, 10/1991, p. 414.

4) Zie Hans Blokland, *‘Cultuurspreiding, distinctie en beschaving’*, Boekmancahier, 5/1990.

Hoe dominant de rol van gezin en school ook zijn, het individu bepaalt zijn eigen parcours. Dat onderstreept het belang van de individuele exploratie, interpretatie en reflectie van ieder mens. Een cultuurbeleid moet de mogelijkhedenvoorwaarden scheppen voor die exploratietocht. Er is uiteraard veel meer ‘cultuur’ dan wat de overheid kan monitoren. De gesubsidieerde sector is qua omzet en impact veel minder belangrijk dan de niet-gesubsidieerde (cinema, boekenmarkt, videoshops, instrumentenhandel, muziekwinkels enz.).

Hoe geciviliseerd een samenleving ook moge wezen en hoe hoog de culturele bagage van haar individuen en groepen, het verhogen van de competentie blijft altijd een zinvolle betrachting. Er moeten daarom voldoende mogelijkheden geboden worden, zowel voor individuele vorming als voor competentieverhoging via groepen.

Culturele competentie als een breed begrip hanteren

Culturele competentie is een ruim begrip met vele lagen. Het dekt veel meer dan de omgang met cultuurgoederen. Het gaat immers over de gehele cultureel-maatschappelijke ontplooiing van mensen, inspelend op processen van zingeving en emancipatie. De culturele competentie draagt dan ook bij tot een ‘rijker’ leven, tot een grotere persoonlijke keuzevrijheid. Mensen kunnen bewust en vrij vorm geven aan hun leven, keuzes maken waar en hoe ze wonen, leven, werken. Op die wijze is culturele competentie uiterst waarde-vol en maakt van het individu een kritische en actieve deelnemer aan een open, democratische samenleving. Cultuur wordt zo het cement tussen mensen. Deze brede invulling van het begrip culturele competentie sluit nauw aan bij de functies van het sociaal-cultureel werk en is een bouwsteen van zijn legitimering.

3.2.2. De reflectieve ruimte vergroten

De kunsten, het erfgoed en het sociaal-cultureel gebeuren benaderen we vanuit een ontwikkelingsgedachte, vanuit een steeds weer ‘in mogelijkheden denken’. Ook het centraal stellen van culturele competentie past daarin.

Kunsten, erfgoed, het sociaal-culturele en de culturele competentie vinden elkaar in de ‘reflectieve ruimte’, zowel in de voorafgaande reflectie - scheppend, cultuurbevragend - als achteraf - beschouwend-interpretierend, documentair-ordenend. Beide momenten bijten voortdurend in elkanders staart.

Die reflectieve ruimte bestaat uit contacten met de maatschappij, die het aanbod toelaten zijn maximale scherpte te vinden. Zoals het roerend erfgoed kan ze slechts blijven bestaan doordat ze voortdurend wordt hernomen, hermaakt. Dat gebeurt door vonken die van hot naar haar springen: van een filosoof naar een schrijver die van de klank van de woorden houdt, vandaar naar een schilder die een aanzet nodig had, zo verder naar een criticus, naar de lezer. Impulsen uit voorafgaande momenten leiden tot nieuwe momenten, zijn slechts zinvol omwille van elkaar.

Aan die mogelijke vonken moet aandacht geschonken worden. Wij zullen dus ook aandacht hebben de studiomogelijkheden van een kunstenaar, voor de criticus die een tentoonstelling bezoekt en voor de lezer die een recensie leest.

3.2.3. Cultuurparticipatie verhogen

Cultuur en cultuurdragers zijn in de geschiedenis nog nooit zo nadrukkelijk aanwezig en toegankelijk geweest. Denken we maar aan de cd-speler die in elk huis te vinden is, aan de televisie die nooit zo’n grote waaier aan programma’s bracht – van VTM en VT4 tot Canvas, Arte en MTV – of aan de explosieve groei van het Internet. Nooit kon een mens zoveel klassieke of rockconcerten bijwonen in de huiskamer, of er prachtige films bekijken. Nooit was er zoveel informatie vrij beschikbaar, kon elke Vlaming zo dicht bij huis kiezen uit een brede waaier aan boeken of dvd’s in de bibliotheek, theatervoorstellingen of concerten, films bekijken op TV of oppikken in de videoshop.

En toch.

Kunsten vandaag de dag lijken complexer geworden. We stellen vast dat niet alle media voor iedereen materieel of mentaal toegankelijk zijn.

Om participatie te bevorderen heb je echter niet genoeg aan een goed gespreid aanbod. Het gaat om veel meer dan het aanbieden van culturele activiteiten en producten. Het gaat ook (en misschien vooral) om de spreiding van het vermogen en de mogelijkheden om kunst te genieten.

Er is voortdurende wisselwerking tussen culturele competentie en cultuurparticipatie en –beleving. Culturele competentie - laat staan de verhoging ervan - is onmogelijk direct te meten, maar er kan wel een verband worden gelegd met de participatie aan het culturele leven.

Vermeerderen en verruimen van de cultuurparticipatie

We kunnen een onderscheid maken tussen vermeerdering en verruiming.

Vermeerdering slaat op meer mensen die participeren aan cultuur, ook mensen die dat tot nu weinig of niet doen, of op frequentere deelname van wie al deelneemt.

Verruiming slaat op deelname aan meer diverse culturele gebeurtenissen, disciplines en genres.

Verruiming en vermeerdering kunnen zowel individueel als collectief.

De vraag stimuleren

Het bevorderen van de deelname situeert zich voornamelijk op het terrein van de vraag. Het cultuurbeleid is de voorbije decennia voornamelijk bezig geweest met het aanbod, en weinig met het stimuleren van de vraag, wat minstens even belangrijk is.

Er zullen dus vooral op het terrein van de cultuurbemiddeling inspanningen moeten geleverd worden: we willen dat gesubsidieerde organisaties (culturele centra, bibliotheken, verenigingen, vormingsinstellingen, gezelschappen, orkesten, organisatoren allerlei...) elk vanuit hun geaardheid aan actieve cultuurbemiddeling doen, vanuit het oogpunt van kwaliteit, niet kwantiteit. We willen dat ze een denken ontwikkelen over hoe kwaliteit bij elke burger te brengen en dat ze dan ook inspanningen doen om hem/haar naar het aanbod 'toe te leiden', dat ze nieuwsgierigheid aanwakkeren en aangenaam verrassen, dat ze de burger prikkelen om de stap naar het 'ongekende' te zetten.

We moeten streven naar een intense wisselwerking tussen aanbod, presentatie en bemiddeling. Die wisselwerking mag niet dwangmatig zijn, maar blijft een vanzelfsprekend cultureel aandachtspunt. Bemiddeling is wezenlijk onderdeel van de cultuurproductie (het maken van het aanbod) en van de presentatie.

Actief bemiddelen

De Vlaamse Gemeenschap wil haar 'investeringen' (vaak subsidies) maximaal laten renderen binnen het 'bredere' maatschappelijke kader. Ze wil dat de filosoof gedrukt wordt, het schilderij optimaal getoond. Daartoe vraagt ze zich af hoe ze die bemiddeling zo goed mogelijk kan organiseren.

Dat gebeurt via grote aandacht voor de eigen publieksgerichte aspecten van de aanbieders (musea, theatermakers, culturele centra...) enerzijds, en door een ontwikkeling van bijkomende ontsluiting anderzijds.

Er wordt wel eens vergeten dat de kunsten er niet enkel voor het voor het publiek zijn, maar het publiek er ook is voor de kunsten, voor de zich ontvouwende noden van de kunstenaars dus, voor de hypotheses over hoe het verleden kan worden geactualiseerd. Publiek is essentieel en broodnodig, maar niet om het even welk en om het even hoeveel publiek. Het toekomstig erfgoedbeleid b.v. wil 'kijkers' als publiek, mensen die bewuste keuzes maken en omgaan met dat erfgoed. Dat kunnen zowel inwoners als 'externe voorbijgangers' zijn. Ook de fragiele hedendaagse muziek of nieuwe theatervormen vereisen een bewust kiezend publiek.

We willen ook het complexe culturele referentiekader optimaliseren. Ontsluitings- en toeleidingsmechanismen moeten daartoe permanent worden ‘hermaakt’. Zo vermijden we dat bemiddeling bevestiging wordt.

Bemiddeling gebeurt ook via een eindeloze cascade van andere ‘ontsluitingsmiddelen’. Een werk kan ‘werken’ via een enthousiaste recensie. Ook kunstgeschiedenis is een ontsluitingsmiddel: ze maakt kunst ‘zichtbaar’, dankzij de individuele competentie en reflectie van grote ‘amateurs’

Communicatie - en het hele arsenaal aan middelen dat erbij hoort - is in deze essentieel. De media, vooral de geschreven pers, spelen een toenemende rol. Ze dragen bij tot ontsluiting en competentieverhoging. Er tekent zich wel steeds duidelijker een tweedeling af tussen populaire en kwaliteitskranten en tijdschriften. Ook de televisie verwijderd zich van het culturele gebeuren. Het is wenselijk dat de openbare omroep haar verantwoordelijkheid als culturele bemiddelaar opneemt.

Meer aandacht besteden aan de omstandigheden

Omstandigheden kunnen drempels wegnemen of opwerpen. De inkomhal van de Beursschouwburg vol graffiti verlaagt de mentale drempel voor een deel van de bevolking en creëert zo een nieuw publiek. Voor een ander deel van de bevolking werpt dat net een nieuwe drempel op. Concertzalen, culturele centra en festivalaccommodaties moeten met dit fenomeen rekening houden willen ze hun doelpubliek effectief bereiken. Aura, (atmo)sfeer en karakter zijn belangrijke elementen. Bewust zijn van en omgaan met de vele en diverse drempels is essentieel voor cultuurparticipatie. De financiële drempel is daar slechts één van.

3.3. De stad herwaarderen als ruimte van cultuur

Vandaag is cultuur stadsgericht.

De stad heeft in de geschiedenis altijd al gefungeerd als plek van culturele vernieuwing en complexiteit. Ze trekt kunstenaars aan, is de plaats bij uitstek waar ze elkaanders werk leren kennen, de plaats van nieuwe ontwikkelingen, van confrontatie met elkaar en met een publiek. De stad is ook de plek waar het publiek heen trekt om de nieuwste creaties, ontwikkelingen en tendensen te leren kennen.

Er is een verband tussen de schaal van een gemeente of stad en het cultureel aanbod: hoe groter en veelzijdiger de stad, hoe groter de concentratie van kunstenaars, geïnteresseerden, publieke voorzieningen en cultuurbemiddelende organisaties. De stad – de stad als fysieke ruimte - fungeert als ontmoetingsplaats voor al die groepen. Ze trekken elkaar aan en stoten elkaar ook af. Dat brengt een surplus aan culturele dynamiek, die nieuwe initiatieven doet ontstaan, die op hun beurt nieuwe kunstenaars, sponsors en publieksgroepen aantrekken. De culturele ontwikkeling van een stad is een voortdurend en zelfvernieuwend proces.

Bij het begin van dit nieuwe millennium wordt de rol van de stad nog belangrijker door de evolutie naar een verenigd Europa binnen de nog bredere globaliseringstendens. Zo worden steden, meer nog dan vroeger, de dragers van ons cultureel erfgoed en de plekken van kunstcreatie. We zijn allemaal met een stad of met steden verbonden. In ons hoofd leven we allemaal in een stad.

Regio's worden mee gemaakt door hun steden. Ze vormen de leefruimte van die steden.

Vandaag ook bepalen steden in beduidende mate waarom mensen een bepaalde plaats verkiezen boven een andere om te wonen, zich te ontspannen of hun bedrijvigheid te vestigen. Cultuur moet de kwaliteit en attractiviteit van het stedelijk leven verbeteren en de herkenbaarheid van de stad bevorderen. Cultuur zorgt er voor dat de ene plaats zich onderscheidt van de andere, dat de ene stad zichtbaar, hoorbaar en zelfs voelbaar anders is dan de andere. Cultuur is daarbij belangrijk voor de economische ontwikkeling, als 'multiplier' voor investeringen.

Er spelen dus culturele motieven op vlak van imago, identiteit, profiel.

Vandaag hebben steden het echter moeilijk.

Ze zijn immers niet alleen centra van kunst en cultuur, maar ook knooppunten van talrijke maatschappelijke problemen die knagen aan de leefbaarheid en de aantrekkelijkheid van de steden. Kunst en cultuur kunnen daar een bijdrage toe leveren. Dat kan op vele manieren: van de aanwezigheid van 'de hoge kunsten' tot de activering van het wijk- en buurtleven. Cultuur maakt wezenlijk deel uit van een goed stedelijk beleid, omdat cultuur onverkort bijdraagt tot de versterking van het stedelijk weefsel, tot de levenskracht van elke stad en elke stadswijk.

We durven stellen dat voor de herwaardering van de stedelijke identiteit de culturele component essentieel is. Meer nog, cultuur betreft de stedelijke identiteit zelf.

3.3.1. Allemaal 'stad'

In ons hoofd leven we allemaal in een stad.

Een op de rol van de stad geënt cultuurbeleid vertrekt bewust niet vanuit de (groot) stad, maar van bij de mensen. De stad bestaat uit wijken en buurten die het levende weefsel van de stad vormen. Elke grote en kleine stad wordt omringd door talrijke gemeenten die op hun beurt levende plekken willen zijn, en ook deel hebben aan en zijn van die stedelijkheid.

Ons cultuurbeleid wil de rol en de positie van het dorp, de gemeente, de buurt en de stad, evenals hun onderlinge verhoudingen, 'juist' invullen. Elke schaal heeft zijn waarden. Bij elke schaal horen de gepaste culturele voorzieningen. De grote schouwburg hoort thuis in de stad, niet in een kleine gemeente. Culturele basisinfrastructuur hoort overal thuis.

We kunnen over ‘optimale nabijheid’ spreken. Dat duidt de wisselwerking aan tussen de stad en de omliggende gemeenten, en tussen de steden onderling.

De rol van het dorp, de wijk, de buurt (h)erkennen

Een stad bestaat uit wijken en buurten. Soms zijn dat deelgemeenten, soms wijken of buurten van een stad, soms dorpen uit de omgeving, soms autonome gemeenten. Het is merkwaardig vast te stellen dat, hoe mondialer we denken en handelen – de wereld is een dorp – hoe belangrijker de nabije omgeving wordt. Mondialisering brengt meer aandacht mee voor de onmiddellijke leefomgeving, en dat niet alleen omdat de bewoner wil dat precies daar een aantal basisvoorzieningen aanwezig zijn – van de kleuterschool over een aangenaam plein tot een uitleenpost van de bibliotheek – maar ook omdat ze een gemeenschap van mensen vormt, of kan zijn, en dus meer betekent dan een plaats waar mensen toevallig wonen. Hier moet burgerinitiatief van buurtbewoners ruimte krijgen en op vrijwillige basis kunnen groeien, in tegenstelling tot de georganiseerde betutteling die we vaak zien. De buurt is een open kader, een plek die we verlaten maar waar we ook steeds terugkeren. De kwaliteit van die onmiddellijke leefomgeving eist meer en meer aandacht op. De culturele dimensie is één van die aandachtspunten. Dicht bij de bewoners worden dus culturele voorzieningen verwacht: een bibliotheekfiliaal, een verenigingslokaal in een wijkcentrum of voormalig gemeentehuis, een ontmoetingscentrum, een jeugdlokaal, een repetitieruimte voor de lokale toneelkring of harmonie...

Dat alles valt onder de verantwoordelijkheid van de stads- en gemeentebesturen, die in ons cultuurbeleid meer beleidsruimte krijgen.

Een specifieke plaats en rol voor elke gemeente, gedacht vanuit de verhouding tot de stad

Steden moeten hernieuwde belangstelling krijgen, van Antwerpen tot Oostende, van Brussel tot Hasselt. De stad moet meer dan ooit het centrum zijn van kunst, cultuur en vertier.

Steden moeten een grotere culturele beleidsruimte krijgen, zodat ze als een volwaardig beleidsniveau kunnen optreden.

De consequentie van het kiezen voor de (groot)steden als gesprekspartners om naar te refereren, is geen eindpunt maar slechts een begin. Het betreft hier een keuze voor ‘denken in verschillen’, uiteenlopende snelheden, andere ritmes, verschillende accenten... precies omdat elke stad anders is. Het betreft een keuze voor denken op schaal van de kuip van Gent maar ook op die van zijn 19de eeuwse grootheid, voor denken in termen van de Scheldestad Antwerpen maar ook van Antwerpen-inclusief-Borgerhout. Het betreft een geloven in Brussel maar ook in de voorstad Vilvoorde, in de Vlaamse Ruit (Antwerpen-Gent-Brussel-Leuven), in de lange groenstrook tussen Antwerpen en Brussel met de autostrade er doorheen, in de urbane zone Hasselt-Genk, in stadsgewesten en kernsteden met hun hinterlanden, in stedelijke gebieden zoals Zuid-West-Vlaanderen, maar ook in de Westhoek of de Vlaamse Ardennen....

Indeling van steden en gemeenten als uitgangspunt

Uit al het voorgaande blijkt duidelijk dat we het stedelijk en gemeentelijk cultuurbeleid meer mogelijkheden willen geven, het sterker willen laten worden. Daarvoor moeten we allereerst de Vlaamse steden en gemeenten in een werkbaar schema kunnen plaatsen. We gaan uit van het wetenschappelijk onderbouwde Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV), dat de gewenste ruimtelijke structuur schetst. Het deelt steden en gemeenten in verschillende categorieën in. Die terminologie nemen we over. De opsomming van de steden wordt in voetnoot opgenomen.⁶

⁶ Grote steden (3): Antwerpen, Brussel en Gent.

Regionale steden (11): in West-Vlaanderen: Brugge, Oostende, Kortrijk, Roeselare, in Oost-Vlaanderen: Aalst, Sint-Niklaas, in Vlaams-Brabant: Leuven, in Antwerpen: Mechelen, Turnhout, in Limburg: Hasselt, Genk.

Structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden (22): in West-Vlaanderen: Ieper, Tielt, Knokke-Heist, Waregem, in Oost-Vlaanderen: Dendermonde, Oudenaarde, Eeklo, Lokeren, Ronse, Deinze, in Vlaams-Brabant: Vilvoorde,

Grote steden (3)

In Antwerpen, Brussel en Gent is het creatief en artistiek potentieel van zulke kwaliteit en zo dicht aanwezig dat de (inter)nationale uitstraling ervan op systematische wijze gewaarborgd is. Die steden zijn de plekken bij uitstek van creatie, de plekken waar alle disciplines voortdurend in wisselwerking staan met elkaar.

Regionale steden (11)

Deze steden hebben een eigen sterk creatief potentieel met een belangrijke stedelijke en ook regionale uitstraling. Culturele centra zijn er evenwaardig aan andere vormen van artistieke uitstraling zoals theatergezelschappen, kleinere kunstencentra, kunstgaleries... Ze hebben een meer dan lokaal belang. Op bepaalde terreinen en voor uitzonderlijke activiteiten kunnen deze steden ook nationale en internationale uitstraling hebben.

Structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden (22)

In deze iets kleinere steden moeten de aanwezige culturele mogelijkheden tot een proces van goede lokale samenleving leiden. Er bestaat een aantrekkingskracht voor een kwaliteitsvol, maar in omvang beperkt receptief aanbod, dat een vanzelfsprekend proces van verkenning naar andere horizonten inhoudt.

Kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau (20)

Deze centra hebben een satellietfunctie ten opzichte van de kernstad. Hier is de optie om samenwerkingsverbanden te realiseren: ze verwijzen én naar de kernstad én ontwikkelen specifieke programma's, hetzij complementair aan de kernstad, hetzij op schaal en vraag van de plaatselijke bevolking.

Bovengenoemde gemeenten en steden, vooral die van de twee categorieën bovenaan, kunnen actief worden betrokken in een proces van groeiende mogelijkheden om beleidsverantwoordelijkheid te nemen, met dien verstande dat als ze dat niet willen, dan maar niet...

In onze optiek kunnen ze als speerpunten voor culturele stadsontwikkeling fungeren. Op die basis moeten de voorzieningen verder worden geherstructureerd. Dat betekent helemaal niet dat we meer culturele centra, bibliotheken of musea bouwen of erkennen - tenzij, zoals gesteld, op eventuele witte vlekken - maar bestaande grote voorzieningen aanpassen en verbeteren, kleine(re) infrastructuren ontwikkelen, openluchtmanifestaties mogelijk maken, ruimte creëren voor laboratoriumwerk, werkplaatsen voor experiment uitbouwen enz.

Steden versterken in hun centrumfunctie

Steden die een centrumfunctie in een streek hebben, vervullen niet alleen taken voor de inwoners van de stad zelf, maar ook voor een subregio. Stad en stedelijkheid deinen uit tot het hinterland, de gebieden die zichtbaar zijn als een cluster van steden en gemeenten, gecentreerd rond een regionale stad, en door de bewoners ervan als een samenhangend geheel wordt herkend. Cultuurbeleid moet rekening houden met die sociologische, geografische en economische realiteit. Het moet de steden versterken, maar ook de kans bieden hun centrumfuncties ten volle te vervullen. Zij moeten dan ook versterkt worden in hun rol van spil, draaischijf, trekker en centrum van een gebied. Dat willen we

Halle, Aarschot, Tienen, Diest, De Vlaamse Rand rond Brussel, in Antwerpen: Geel, Lier, Herentals, Mol, in Limburg: Tongeren, Sint-Truiden.

Kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau (20)

Het gaat om Lommel, Geraardsbergen, Veurne, Maaseik, Zottegem, Wetteren, Boom, Torhout, Ninove en Maasmechelen, Menen, Beveren, Asse, Heist-op-den-berg, Bilzen, Poperinge, Blankenberge, Diksmuide, Bree, Neerpelt-Overpelt.

realiseren op verschillende terreinen zoals bibliotheekwerk (regionale bibliotheken), educatieve voorzieningen, erfgoedbeheer, cultuurspreiding (culturele centra), musea, enz...

Samenwerking in streekverband bevorderen

Precies om de samenhang tussen stad en periferie te versterken en de afstemming van voorzieningen en functies te verbeteren, moet culturele samenwerking in streekverband worden gestimuleerd. Netwerken van gemeenten en steden moeten in elke streek tot een goede taakverdeling en –afbakening kunnen komen, zodat onnodig en dubbel werk kan worden voorkomen. We denken daarbij aan afspraken over cultuurspreiding (programmering van culturele centra), taakverdeling tussen bibliotheken inzake collectievorming, zorg voor het cultureel erfgoed, afspraken over de culturele infrastructuur zodat die complementair is, afspraken over depotvorming, collectievorming en promotie van musea, depots voor erfgoed, enz. Niet alles hoeft immers overal aanwezig te zijn, en niet iedereen kan alles aanbieden. Gemeenten kunnen bepaalde voorzieningen zelf organiseren, andere op een bovenlokaal niveau regelen. Dat kan verschillende vormen aannemen, op verschillende schaal plaatsvinden, al naargelang het onderwerp. Daarvoor is er wel nood aan een geschikt juridisch instrumentarium. De Vlaamse Regering zal daartoe initiatieven nemen. Samenwerking in streekverband wordt echter geen nieuwe bestuurslaag die in de plaats treedt van andere overheden.

3.3.2. De wereld in de stad

Interculturaliteit erkennen en bevorderen

Vlaanderen is Vlaanderen door de verscheidenheid van zijn steden, de steden kennen hun verscheidenheid van wijken ... Vlaanderen in het bijzonder, met zijn veelvoud van dialecten, zijn honderden woorden voor 'vlinder' of 'schommel' moet zich van die verscheidenheid bewust zijn. En dan spreken we nog niet over de talloze andere verschillen die de omgang tussen mensen spannend maakt, hun ideologische posities, hun reiservaringen en vrienden, hun leefwijzen en werkomgevingen, de talloze alternatieve, onmogelijk te overziene verbindingen die in de plaats zijn gekomen van wat te vaak wordt ervaren als een eenzijdig verlies van gemeenschappelijkheid.

Vlaanderen is ook een transitregio, een regio van 'passage' en ontmoeting. Onze steden zijn dat van oudsher: grote en kleine mensen, uit de provincie of uit verre landen, middenstanders of klerken, arbeiders of kunstenaars, hebben nieuwe kwaliteit in het samenleven gebracht, brengen die steeds opnieuw. Uit die ontmoeting put Vlaanderen zijn mogelijkheden. Zo groeide en groeit verscheidenheid, leeft de wereld in de stad.

Culturen zijn niet langer uitsluitend geografisch afgebakend, denken we maar aan internationale subculturen, economische, culturele en wetenschappelijke grensoverschrijdende groepsvorming, culturen die gebaseerd zijn op de nieuwe media.

Omgaan met cultuur betekent dus interculturaliteit, vermits cultuur steeds diversiteit is, verscheidenheid in standpunten, inzichten, perspectieven, stromingen, beelden en mensen. 'Culturele diversiteit' is daarom een tautologie, een inherente vanzelfsprekendheid.

Nieuwe inwoners van Vlaanderen moeten kansen op emancipatie krijgen. Zij moeten kunnen deel hebben aan de diversiteit van het cultuurgebeuren, zij moeten er een vanzelfsprekende plaats in opnemen.

Dan komen er even evident nieuwe culturele uitingsvormen tot stand, die een wezenlijke verrijking vormen voor de Vlaamse samenleving.

Ruimte maken voor de beleving van ieders eigen cultuur

Voor de inwijkeling kan cultuur beleven vooreerst betekenen dat hij ruimte zoekt om eigen tradities samen te beleven, dat hij nostalgisch en fier herinneringen levendig houdt. Dat is een rijkdom voor wie er aan deelheeft, een uitnodiging tot kennisname voor ieder ander. Voor de Joodse, Turkse, Koerdische, Arabische cultuur maar ook de vele andere Europese tradities in Antwerpen, Gent of Brussel, voor alle moet er (meer dan) voldoende ruimte tot beleven zijn in onze steden. Deze etnische cultuurbeleving krijgt impulsen van de nieuwe omgeving, zodat er dikwijls wordt getracht elementen van de eigen cultuur te versmelten met andere componenten en er ook nieuwe cultuurvormen ontstaan.

Mogelijkheden van integratie benutten

De verscheidenheid aan etnische culturen ontwikkelingskansen bieden is één van de meervoudige zijden van een intercultureel beleid. Aan de andere zijde is het even belangrijk dat nieuwe medeburgers toegang hebben tot het autochtone cultuur gebeuren, dat zij zich er op vanzelfsprekende wijze in kunnen integreren. Elke emancipatiebeweging brengt haar schrijvers en denkers, haar kunstenaars en wetenschappers voort. Deze ontwikkeling moet ook voor de allochtone gemeenschappen werkelijkheid worden.

De goede kennis van het Nederlands is een uitgangspunt voor vlotte communicatie en integratie. Taal is een belangrijk ontmoetingsplatform tussen culturen, dat bij uitstek mogelijkheid biedt tot integratie, dat toelaat elkaar te verstaan, heldere afspraken te maken en die in afsprakenregelingen te gieten, zodat de kloof tussen mensen leefbaar wordt. Volgehouden doorstroming in het onderwijs vergroot de kansen in de samenleving, dat is van oudsher zo, bij elke migratie. Zo kan ieder een economische en maatschappelijke inbreng hebben, een belangrijke voorwaarde tot zelfrealisatie, waarvoor cultuur de ruimte biedt.

Het creatieve potentieel van andere culturen benutten

De inbreng van diverse culturele uitingsvormen staat niet in verhouding tot het globale creatieve potentieel in onze steden. In muziek- en theaterensembles, op schrijverslezingen, in de kunstgalerijen, in de media: de allochtone medeburger moet er geleidelijk zijn vanzelfsprekende intrede doen. Amateurkunsten, verenigingsleven en vormingsinitiatieven spelen daarin een belangrijke rol. De kennis die het Intercultureel Centrum voor Migranten heeft opgebouwd, zal geleidelijk door de allochtonen zelf in de verschillende culturele werkvormen worden aangepakt. Dat moet gebeuren in het kader van elk stedelijk cultuurbeleid én in de landelijke steunpunten.

3.3.3. De wereldstad

De unieke mogelijkheden van Brussel inzetten

Elk Vlaams cultuurbeleid moet de unieke mogelijkheden van Brussel als deel van Vlaanderen naar waarde schatten en inzetten. Brussel kan als de enige grootstad van Vlaanderen worden beschouwd, omdat het de enige stad is met een internationale communicatie op topniveau en met een bevolkingssamenstelling die de hele wereld omvat.

De veelzijdigheid van Brussel is oneindig: de wisselwerking tussen Nederlands en Frans, de scharnier tussen Vlaanderen en Wallonië, de volkse authenticiteit, de negentiende-eeuwse flair van mini-grootmacht België, de aanwezigheid van grote internationale instellingen zoals de Europese Unie en de Navo met de inbreng van vele buitenlandse ambtenaren en lobbyisten, de zakenambiance van de bedrijfszetels van vele multinationals, het door elkaar leven van talloze etnische groepen en nationaliteiten. Deze veelzijdigheid drukt zich uit in mensen, stenen en bewegingen. En daarom ook in cultuur.

Tussen eigenwaarde en internationale ontwikkeling

Een Vlaams Brussels cultuurbeleid balanceert steeds tussen twee waardevolle polen. De ene benadrukt de mogelijkheden en de kracht van eigen cultuurwaarden zoals het Nederlands, de in Vlaanderen gerealiseerde cultuurmodellen of artistieke productie, de perceptie van de geschiedenis, de versterking van het eigen gemeenschapsgevoel. Anders dan in de rest van Vlaanderen kan in Brussel ook een radicale opening worden gemaakt die de stad voor alle culturen die haar beheren en begeren, een meerwaarde verleent. Vlamingen accepteren er een veelheid van culturen en geven als deel van de eigen werking ‘andere’ cultuurvoorstellen een volwaardige plaats. We willen, bij wijze van spreken, dat Istanbul zelf, én Kinshasa, én Rio de Janeiro én New York én Berlijn, het kruim van verschillende tradities, zich in ons land bevinden. Dat is minder onwaarschijnlijk dan het lijkt. De multiculturele vitaliteit van Londen, New York en Parijs, is niet enkel ‘lokaal’. Ze wordt ook gevoed door een instroom/doorstroom van culturele decision makers uit derde landen die zich er goed voelen, er een tijd verblijven, weer verder trekken of terug gaan naar hun land van herkomst maar de contacten blijven onderhouden. De Vlaamse inbreng in Brussel beschikt over tal van aanzetten daarvoor. De waardering van de veeltaligheid bijvoorbeeld. Deze invalshoeken zijn niet tegengesteld. Ze zijn de essentie van de interculturele aanpak die in Brussel vanuit de Vlaamse gemeenschap maximale kansen moet krijgen. Brussel wordt de interculturele denktank van Vlaanderen.

3.3.4. Vlaanderen

Steden vormen een netwerk van eigenzinnige entiteiten, met een eigen stadscultuur, maar ook met vele onderlinge verbindingen. Zowel in de maatschappelijke structuur als in de mentaliteit ligt over de steden heen een door tijd en ruimte bepaalde gemeenschappelijkheid, die een naam en een betekenis heeft.

‘Vlaanderen’ is een dergelijk begrip, dat het uitgangspunt en de bindende factor van dit cultuurbeleid vormt.

In het cultuurgebeuren en in het intellectuele debat heeft zich de voorbije tijd een ernstige discussie afgespeeld over de waarde van een Vlaams identiteitsbegrip. Aan de ene zijde kwam een nieuwe vorm van enthousiasme, ambitie, assertiviteit naar boven, die ook een uitdrukkelijke vertaling kreeg in een symbolische recuperatie door de Vlaamse overheid. Deze cultuurpolitieke vertaling van de natievorming werd door velen met argusogen bekeken en als mythevorming, bekrompen nationalisme, valse retoriek en enggeestige zelfoverschatting afgevoerd.

Wij beschouwen Vlaanderen vandaag als een vanzelfsprekend gegeven.

Vlaanderen is een fysieke ruimte in een historisch kerngebied van Europa met eigen democratische instellingen, en een mentale ruimte met een aantal gedeelde waarden, verworvenheden en ontwikkelingsmogelijkheden. In deze ruimte leven vele mensen samen, die, hoe verschillend ze ook zijn, deze waarden delen en voortdurend herformuleren. Ze vormen gemeenschap, zijn een volk. Als zovele individuen ervaren ze deze verbondenheid op een verschillende wijze en met uiteenlopende intensiteit.

De Vlaamse gemeenschap bestaat. Wij hebben de mythes niet nodig om ze als een boeiende mogelijkheid in te schatten. Ze deelt territorium, geschiedenis, taal, onderwijs, media, en vele andere factoren die een hoge graad van culturele gemeenschappelijkheid tussen individuen doen ontstaan. Zij wenst deze gemeenschappelijkheid te delen met ieder die er in meer of mindere mate zélf deel wil aan hebben, tijdelijk of langdurig, op bezoek of er zich vestigend.

Elementen van deze gemeenschappelijkheid kunnen benoemd worden. Zoals bij elke vorm van gemeenschapsidentiteit zijn ze veranderlijk en hebben ze verschillende dimensies.

De geschiedenis wordt in belangrijke mate gedeeld met de andere delen van de Nederlanden (het noorden én het zuiden). De omschrijving ‘Vlaams’ is een natiebegrif, dat als een pars pro toto kan omschreven worden. Het begrif is schatplichtig aan de negentiende-eeuwse mythevorming van de Vlaamse Beweging, maar is inmiddels een functioneel begrif van deze gemeenschapsvorming geworden.

Het territorium van Vlaanderen is vandaag bepaald in de grondwet. De Vlaamse ruimte situeert zich in de huidige grenzen van het Vlaamse Gewest en (gedeeld met de Franse Gemeenschap) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De taal is de volkstaal van het territorium. Maatschappelijke evoluties hebben ertoe geleid dat lange tijd het Frans hier de elitetaal was. Door de geleidelijke veralgemening van het gebruik van het Nederlands in alle aspecten van het maatschappelijke leven (onderwijs, gerecht, kerken, bedrijfsleven, wetenschap, kunst) werd het Nederlands als eenheidstaal boven de vele dialecten de standaardtaal van de Vlaamse gemeenschap. Niets bindt zo zeer dat men elkaar in dezelfde taal begrijpt.

Het onderwijs legt een belangrijke basis van gemeenschappelijkheid. Leerdoelen, methodes, taal beïnvloeden het latere leven: er ontstaat een ‘*complicité de jeunesse*’, een gezamenlijke herkenning. De media bevestigen voortdurend deze herkenning. Er is een gedeelde publieke opinie, een gezamenlijk forum ontstaan. De zeer onderscheiden media verwijzen immers voortdurend naar elkaar en maken een goede communicatie in de ‘gemeenschap’ mogelijk.

Het een en ander heeft een bevestiging gekregen in een machtsstructuur, in politieke instellingen, die deze gedeelde waarden concreet gestalte kunnen geven.

Het moet duidelijk zijn dat deze gemeenschapsaanhorigheid vanuit het individuele én vanuit het gezamenlijke standpunt een dynamisch gegeven is, dat elke vorm van identiteit een proces is, een dynamisch gebeuren met nieuwe perspectieven en ontwikkelingen. Identiteit is een open begrif. De identiteit van de gemeenschap verandert in tijd en ruimte.

In dat begrif van Vlaamse gemeenschap schrijft ons geïntegreerde cultuurbeleid zich in.

3.4. Een open internationaal cultuurbeleid

Een internationaal cultuurbeleid moet een cultuurbeleid zijn. Het mag niet ten dienste staan van een ander internationaal beleid, zoals het economische of politieke. Die kunnen hooguit worden meegenomen als aandachtspunt, maar mogen niet sturend werken.

Daarbij zal worden afgestapt van de ‘labelingspolitiek’, die een verpakkingseffect tot gevolg had: de Vlaamse Gemeenschap werd een soort lege doos waarin dan producten werden aangeboden. Het is niet door de doos nadrukkelijk in beeld te plaatsen eerder dan de producten, dat er ook een cultureel imago wordt gegenereerd. We kunnen dat vergelijken met cultuursponsoring: voor de enen is naambekendheid belangrijker dan cultuur, is cultuur dus een onderdeel van de mediamix, voor de anderen is de kwaliteit van cultuur bij wijze van spreken belangrijker dan het bedrijf en wordt het bedrijf daarin gepositioneerd, wordt cultuur dus een stuk van de bedrijfscultuur.

3.4.1. Goed nabuurschap

Culturen mogen dan wel niet langer geografisch afgebakend zijn, de geografische ruimte heeft wel degelijk nog een belangrijke betekenis in het cultureel verkeer tussen mensen. Het kleine Vlaanderen leeft in dit stukje Europa met twee boeiende burens, waar het veel lief en leed mee blijft delen: Nederland en Wallonië. Daarenboven is het goede buur met het Land Nordrhein-Westfalen en de Région Nord-Pas-de-Calais, dat wij als Frans-Vlaanderen kennen.

Samenwerking versterken tussen Vlaanderen en Nederland in het kader van de Nederlandse Taalunie en het Cultureel Verdrag, dynamisering van die platforms

Met Nederland delen we een buitengewoon gemeenschappelijk goed: de taal. Daarom werken we intens samen in het kader van het orgaan dat daartoe het gezamenlijke beleid voert: de Nederlandse Taalunie. In het kader van het Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland zullen andere vormen van samenwerking meer en meer worden gestimuleerd (podiumkunsten, beeldende kunsten, onderwijs, wetenschap, media..).

Waarom dit samenspel versterken? Wat we samen kunnen doen, doen we beter samen. Niet alleen waar het gaat om onze taal en cultuur in al zijn rijke facetten op het wereldtoneel te brengen, maar ook wanneer we maatregelen nemen om de kwaliteit van de taal zelf te versterken, haar bruikbaar te maken voor vele mensen.

Het stimuleringsbeleid dat uitgaat van de Taalunie moet verruimd en gedynamiseerd worden. Een goede zaak is het oprichten van nieuwe Vlaams-Nederlandse platforms voor overleg en samenspraak in een aantal sectoren waarvoor de Taalunie bevoegdheid heeft. Dat kan echter slechts een eerste stap zijn naar het voeren van een ruimere geïntegreerde gemeenschappelijke aanpak, ook op basis van schaalvoordelen.

Zichtbare en herkenbare Vlaams-Nederlandse instellingen realiseren

Hiermee wordt bedoeld meer gemeenschappelijke initiatieven die ook voor alle Nederlanders en Vlamingen zichtbaar en herkenbaar zijn. Dat betekent naar elkaar toe groeien in het realiseren van gemeenschappelijke instellingen. Overleg is b.v. nodig om het letterenbeleid opnieuw als een echt gemeenschappelijk beleid te beschouwen, om de instellingen en voorzieningen die daartoe door de beide landen in het leven geroepen zijn te laten samenwerken en - op termijn, waarom niet - te laten samensmelten.

In de enige meertalige, multiculturele stad van Europa, waar het Nederlands een officiële status heeft en een boeiend cultuurleven genereert, is een gemeenschappelijk initiatief van Vlaanderen en Nederland op zijn plaats. In Brussel heeft een herkenbaar Europees Vlaams-Nederlandse Huis nut en betekenis voor elke anderstalige in stad en land, én voor de vele internationale instellingen die er vertegenwoordigd zijn.

Twee sterke ingrediënten moeten er in een geest van openheid en dialoog aan alle culturen en nationaliteiten worden aangeboden. Het eerste is onze taal, onze gemeenschappelijkheid, het Nederlands, in al zijn directe - instrumentele en culturele - uitingsvormen, als bijdrage aan de meertaligheid van Europa en van zijn hoofdstad. Het tweede is ontmoeting, gesprek en debat over onze literatuur, over onze culturele perspectieven, over de Vlaamse en Nederlandse antwoorden op de vele maatschappelijke vragen. Met de Nederlandse Staatssecretaris voor Cultuur en Onderwijs wordt een voorstel uitgewerkt. De Vlaamse Gemeenschap draagt bij in gebouw én werking.

Een Cultureel Verdrag met de Franse Gemeenschap

In het Zuiden leeft een andere belangrijke en dichtbijge buur. Met Wallonië delen we een belangrijk stuk geschiedenis en federale instellingen.

Overal waar culturen op een beperkt territorium met elkaar samenleven is het van het allergrootste belang dat er verstandhouding is, gebaseerd op wederzijdse kennis én respect. Talenkennis is er één van. Zo kan de Taalunie bijkomende initiatieven nemen die de kennis van het Nederlands bij Franstalige landgenoten stimuleert.

In ons cultuurbeleid moet een cultureel verdrag met dat nabije Zuiden een belangrijk gewicht krijgen. Het Cultureel Verdrag met Nederland kan daarvoor model staan. Dat betekent dat een Gemengde Commissie actief adviseert, dat er gezamenlijke instellingen mogelijk zijn en vele samenwerkingsinitiatieven tot stand komen.

Dat kan en moet zeker gebeuren in Brussel, maar evenzeer in Vlaamse en Waalse steden.

De band met de andere burenen versterken

Met twee andere burenen (Nordrhein-Westfalen, Nord-Pas-de-Calais) kunnen verschillende vormen van samenwerking geactiveerd worden: prioritare behandeling in uitwisselingsprogramma's, actieve samenwerking in euregio's, prominente inbreng en aanwezigheid in steden als Keulen en Rijsel.

3.4.2. Vlaanderen en de wereld

De virtuele stad doet ook in cultureel Vlaanderen zijn intrede, beïnvloedt meer en meer het culturele gedragspatroon van vele inwoners. Dat betekent het ontstaan van nieuwe internationale netwerken, soms haaks op geografische en maatschappelijke zekerheden. Die ontwikkelen een hoog creatief potentieel, dat in het cultuurbeleid zijn legitieme plaats heeft. Uitwisseling, wissel- en samenwerking zijn daarbij essentieel.

Internationale uitwisseling en samenwerking bevorderen van mensen, organisaties en producten

In een dergelijk kader van nieuwe internationale netwerken krijgt de uitwisseling van mensen en producten nieuwe kwaliteit. Kunstenaars worden systematisch gestimuleerd tot samenwerken over alle grenzen heen. Dat is een belangrijke ontwikkeling, die zeker in Europees perspectief nieuwe mogelijkheden biedt. De groei van de coproducties, de gemengde samenstelling van gezelschappen en ensembles, de systematische inbreng van netwerkverbindingen, zijn tendensen die een internationaal cultuurbeleid hoort te ondersteunen.

Gemengde samenstelling van gezelschappen en ensembles bevorderen

Een internationaal cultuurbeleid moet deze tendens heel speciaal accentueren. Zulke wisselwerking is echter niet uitsluitend een zaak van presentatie, maar ook van dagelijks samenwerken. Nog te weinig doordringen de internationale praktijken elkaar. Nog te weinig werken kunstenaars of cultuurwerkers van elders, van verschillende landen vanzelfsprekend in een Vlaamse context. Nog te weinig draagt Vlaanderen bij tot die internationale bedrijvigheid.

De ontwikkeling van kunstenaars uit Vlaanderen in het buitenland voortzetten en het topwerk uit de wereld in Vlaanderen tonen

Vlaamse kunstenaars hebben het in de voorbije jaren goed gedaan op de internationale scène. Het stimulerende klimaat in de eigen omgeving én de vanzelfsprekende openheid op de wereld hadden daar de hand in. Die ontwikkeling moet worden voortgezet. Anderzijds blijft het even noodzakelijk dat het werk uit de hele wereld in Vlaanderen te zien en te horen is.

Grote culturele evenementen, city marketing, imagovorming: overganggebieden op de snee van buitenlands beleid, cultuur en toerisme

Op dit vlak ontpopte Toerisme Vlaanderen zich de laatste jaren niet alleen als een strategische partner, op sommige vlakken zelfs tot doorslaggevende stem. Bij Toerisme Vlaanderen bevindt zich de technische knowhow die de laatste jaren leidde tot een uitermate succesvolle traditie op vlak van activiteiten met reële internationale publieksopbouw, city marketing en bij uitbreiding dus profilering van Vlaanderen. Daar ook wordt die knowhow permanent ontwikkeld.

Grote evenementen zijn een toegevoegd ‘genre’ dat niet prioritair is. Ze geven wel potentieel een meerwaarde, bij kwalitatieve en geïntegreerde invulling ook op lange termijn. We vinden dat inhoudelijke beslissingen en toonzetting door cultuur moet gebeuren.

Wat betreft citymarketing en imagovorming, die meer nog dan grote evenementen een toeristisch - en dus economisch – aspect hebben, benadrukken we dat het toeristisch beleid niet enkel gebaseerd mag zijn op ‘wat werkt’, maar ook op ‘wat we willen laten werken’. Ook hier moet de culturele sector een rol spelen bij het ‘product management’.

4. De heroriëntering van de beleidsinstrumenten

Een toekomstgericht cultuurbeleid moet samenhang trachten te creëren tussen de essentiële factoren die cultuur in beweging houden. Het gaat hier om het kader (zie schema) dat de verschillende facetten of dimensies van het culturele gebeuren vat: disciplines, functies, omgeving, de organisatie- en ondersteuningsvormen, de beleidsniveaus, potentiële aanvragers en het publiek.

Toepassing van het ‘beleidskader’ via geleidelijke hertekening van de regelgeving

Samenhang trachten te creëren betekent heroriënteren van de beleidsinstrumenten, in functie van de geïntegreerde aanpak zoals uit de doeken gedaan in 2.3.. Voor ons betekent heroriënteren op termijn streven naar een grondige hertekening van de bestaande culturele regelgeving. Dat betekent geen abrupte vervanging van de huidige regelgeving door één nieuw wettelijk kader. Bedoeling is om de bestaande regelgeving, decreten, reglementen... geleidelijk aan te passen, zodat de verschillende dimensies er op een hanteerbare manier in tot uiting komen. We leggen de nadruk op geleidelijk omdat we geen absurde breuk willen forceren. Het voorgestelde kader moet dus in eerste instantie als een ‘toetsingskader’ geïnterpreteerd te worden, dat de bestaande wetten op hun werkbaarheid toetst. Dat kader is niet zozeer een alternatief ordeningssysteem dan wel een kader waaraan niet alleen de beleidsmakers maar ook de potentiële aanvragers, de kunstenaars, instellingen ... hun plannen kunnen toetsen.

Bij de ontwikkeling van nieuwe regelgeving en de aanpassing van bestaande regels zal dat toetsingskader als leidraad gebruikt worden. Op korte termijn impliceert dat het openbreken van verschillende bestaande decreten zoals b.v. het podiumkunstendecreet of het muziekdecreet. Op langere termijn is het de bedoeling naar een open decreet te evolueren, waarin de verschillende aspecten van het culturele bedrijf aan bod kunnen komen.

4.1. Algemeen

4.1.1. Negen ministers van cultuur: overleggen

De minister van cultuur moet steeds de culturele dimensie in alle beleidsdomeinen van de Vlaamse regering bevragen. Ook dat is onderdeel van een geïntegreerd cultuurbeleid. Architectuur en ruimtelijke ordening, culturele eindtermen in het onderwijs, cultuurleven en mobiliteit, media, landschappelijk, onroerend en archeologische erfgoed, toerisme, buitenlands beleid... er zijn genoeg dwarsverbindingen in de verschillende beleidsdomeinen. Dit vereist het nodige overleg met de collega-ministers en de betrokken kabinetten en administraties.

4.1.2. Verhouding tussen de overheden: herschikken

De Vlaamse Gemeenschap

Ze heeft een overkoepelende taak, zoekt complementariteit met de andere overheden en zet het kader daarvoor uit. Ze plaatst delen van het beleid onder de verantwoordelijkheid van de andere overheden wanneer die er beter voor geschikt zijn. Ze draagt daar waar nodig bij in de lasten. Ze heeft de vergroting van de culturele ruimte van haar inwoners als verantwoordelijkheid. Ze tracht het referentiekader te verruimen, door maximaal aandacht te hebben voor de culturele mogelijkheden van de inwoners, en voor de kwaliteit van het culturele aanbod.

Ze heeft het internationale als uitdaging. Ze verbindt de Vlaamse gemeenschap met de Europese en de wereld. Ze brengt binnen haar eigen territorium die internationale dimensie in, ook de nieuwe inzichten die eruit voortkomen. Ze positioneert Vlaanderen binnen dit bredere netwerk en neemt er verantwoordelijkheden voor op. Daarom steunt Vlaanderen de grote culturele instellingen.

Ze kijkt vanuit een helikopterperspectief naar het Vlaamse culturele landschap. Ze wil dat voortdurend verder ontwikkelen. Haar afstand ten opzichte van de lokale situatie kan een voordeel zijn in de beoordeling, waardoor ze de kwaliteit ook in bredere verbanden kan situeren.

Het intermediaire niveau

Tussen de Vlaamse Gemeenschap en het lokale niveau van de gemeenten bevinden zich de intermediaire beleidsniveaus. Dat zijn traditioneel de provincies, maar in de werkelijkheid ook de (groot)steden en verenigingen van gemeenten.

De Vlaamse Gemeenschap vindt er een gelijkwaardige gesprekspartner met kennis van zaken, waarmee ze in dialoog kan gaan en die ze kan uitnodigen haar intenties mee te realiseren. Wij kiezen voor een hertekening waarin de samenwerkende lokale besturen de intermediaire rol ten volle kunnen spelen. De taken van de provincies willen wij in overleg opnieuw bekijken. Mogelijke taken zijn:

- vormen van bovenlokale werking en samenwerking coachen en ondersteunen, in samenwerking en in overleg met de steden en gemeenten (gebiedsgericht), b.v. in de bibliotheeksector, bij de cultuurspreiding, netwerken ticketverkoop enz.;
- specifieke initiatieven die zich van onderuit aandienen en die nu nog buiten de officiële kaders (o.a. van subsidies) vallen, tijdelijk ondersteunen en laten doorgroeien, aanvullend op wat de steden en gemeenten reeds ondernemen;
- gespecialiseerde infrastructuur van culturele actoren en overheden mee helpen realiseren (bouwen, renoveren, verbouwen...) via cofinanciering.

Van de provincies wordt verwacht dat ze de gestelde uitdagingen aangaan en er constructief gestalte aan geven. Dat houdt ook een reflectie in over en een bekrachtiging van de rol van de (groot)steden op hun territorium, en van daaruit een verdere articulatie van de provincie. Soms kan dat een concentratie 'in de hoofdstad' zijn, maar ook een verdeling over een aantal betekenisvolle regio's, b.v. de streek rond Brugge, de kuststreek en Zuid-West-Vlaanderen voor West-Vlaanderen.

In Brussel is de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) zowel intermediair als lokaal gemeentevervangend niveau, uiteraard vertrekkend vanuit de (groot)stedelijke component. In bepaalde gevallen wordt de voorkeur gegeven aan een realisatie van de beleidsopties door het Brusselse gemeentelijke niveau. Aangezien hier geen verplichting kan opgelegd worden zal de Vlaamse Gemeenschapscommissie er voortdurend over waken dat de Nederlandstalige voorzieningen voldoende en op de juiste wijze gespreid zijn. Zo heeft de VGC voor de gemeenschapscentra een coherente eigen (stedelijke) politiek gevoerd en voor de bibliotheken een stimuleringsbeleid naar de Brusselse gemeentebesturen toe.

Het lokale niveau

Gemeenten hebben het gemeenschappelijk welbehagen als doel: het waarborgen van het alledaags functioneren en het optimaliseren ervan, de mogelijkheid van verandering inbouwen zodat geen verstarring optreedt.

Gemeenten hebben het lokale als uitdaging, het lokale dat van eerste rang is, en dat tezelfdertijd internationaal kan zijn of kan worden. Gemeenschapsvorming is voor hen een prioritair aandachtspunt. Hier is hun nabijheid t.o.v. de lokale situatie een groot voordeel.

De Vlaamse Gemeenschap moet daarop steunen om het Vlaamse beleid specifiek op lokale noden te laten aansluiten.

4.1.3. De federale culturele instellingen: gezamenlijk beheer

De Vlaamse Gemeenschap blijft voorstander van een gezamenlijk beheer (met de Franse Gemeenschap) van de federale culturele instellingen in Brussel. De Koninklijke Muntshouwborg,

het Paleis voor Schone Kunsten, de Filharmonische Vereniging en de Vereniging voor Tentoonstellingen én de Federale Musea behoren zowel tot het Vlaamse als tot het Franstalige cultuurgebeuren.

Zij kunnen hun creatieve rol in het artistieke en museale domein, en hun rol als ontmoetingsplaats van de twee gemeenschappen in een Brussels en Europees perspectief, beter waarmaken indien de beleidsverantwoordelijkheid in het cultuurbeleid van de beide Gemeenschappen wordt geïntegreerd. Een gezamenlijke verantwoordelijkheid is meteen ook een toetssteen om op het terrein in Brussel concreet samen te werken.

Misschien biedt de Taalunie een goed bestuurlijk model voor deze gezamenlijke aanpak. Met de Franse Gemeenschap zal deze denkpiste op concrete basis onderhandeld worden.

4.1.4. Een integrale aanpak van lokaal cultuurbeleid: naar een overkoepelend decreet

Het streven naar een integraal cultuurbeleid op Vlaams niveau moet zijn evenknie vinden op het lokale niveau. Daarenboven stellen we vast dat de steden en gemeenten ook de duidelijke wil aan de dag leggen om een dynamisch cultuurbeleid te voeren. Daarom krijgen steden en gemeenten in het cultuurbeleid een duidelijkere en verantwoordelijke rol.

Een overkoepelend decreet lokaal cultuurbeleid wil het lokale cultuurbeleid meer kansen en beleidsruimte geven en het tot een belangrijker aandachtspunt maken van het plaatselijke bestuur. Het is tevens een coördinerend decreet dat verwijst naar alle specifieke decreten, onder meer van de culturele centra en de bibliotheken.

Van de steden (de vier hoogste categorieën) wordt verwacht dat ze meespelen. Dat zou verplicht kunnen zijn indien er een erkend cultureel centrum in de stad is. De keuze voor deze steden is ingegeven door hun culturele centrumfunctie. Voor hun cultuurbeleid worden de nodige financiële middelen voorzien.

Andere gemeenten kunnen meedoen op eigen initiatief.

Er worden twee soorten subsidies voorgesteld: een basissubsidie en projectsubsidies.

De basissubsidie zou de vorm kunnen aannemen van een ‘enveloppesubsidie’, die varieert naargelang het niveau van de stad. Centraal staat het maken van een cultuurbeleidsnota voor zes jaar (met bijsturing na drie jaar) en met aandacht voor creatie, spreiding, educatie, gemeenschapsvorming en conservering. Zulke nota groepeerde op samenhangende wijze de deelnota’s van het cultureel centrum, de bibliotheek en andere gemeentelijke culturele instellingen. De gegevensverzameling en de timing ervan loopt gelijk met andere gemeentelijke beleidsnota’s (bijv. jeugdwerk, SIF). Een andere voorwaarde is de ondersteuning van de eigen culturele voorzieningen en de initiatieven van derden: bibliotheek, cultureel centrum, sociaal-cultureel werk, amateurkunsten, animatie, volkscultuur, kunsten (cf. huidige verplichte besteding door de grote steden in repertoiretheater en opera), monumentenzorg, musea, roerend erfgoed enz. worden gesitueerd, en de onderlinge samenhang aangetoond.

We verwachten een actieve communicatie met alle actoren en burgers (een vrij te kiezen systeem van advisering vanuit de culturele sector). De stad zou een cultuurbeleidscoördinator in dienst moeten hebben, beschikken over een culturele basisinfrastructuur ten gerieve van het privé-initiatief en voor eigen werking, en beschikken over een erkende bibliotheek.

Bij de bepaling van de hoogte van de subsidie zal rekening worden gehouden met de reële centrumfunctie van de steden. Gemeenten die niet behoren tot de bedoelde categorieën komen ook in aanmerking, indien ze aan de gestelde voorwaarden beantwoorden. Meerdere kleinere gemeenten kunnen samenwerken om aan de criteria te voldoen.

De projectsubsidie is bedoeld voor vernieuwende initiatieven. Het kan gaan om projecten die één tot zes jaar lopen (zowel kortlopende experimenten als langlopende projecten) op initiatief van de stad

of op initiatief van de privé-sector gesteund door de stad, om intergemeentelijke vormen van samenwerking voor zover de betrokken gemeenten het project samen indienen en voor zover ze werkvormoverschrijdend zijn.

We gaan uit van cofinanciering: minstens de helft van de middelen moet door de gemeente worden ingebracht. De projecten worden beoordeeld door een commissie.

Dit decreet zal dwarsverbindingen met specifieke decreten bevatten. Tegelijk met de invoering ervan wordt het decreet op lokale raden voor cultuurbeleid afgeschaft.

4.1.5. Deskundigen: onverkorte toepassing van beleidsbevragend advies

Commissies van deskundigen hebben een eigen plaats in ons democratisch systeem, als bijkomend instrument ervan. Politici stellen dergelijke commissies aan om adviezen in te winnen vanuit technische inzichten binnen een bepaald domein. Het blijft aan de politiek om op grond daarvan keuzes te maken. Die kunnen radicaal afwijken van de adviezen maar doen dat zelden, tenzij er werkelijk gewichtige andere redenen zijn. Commissies aanstellen op zich is al een politieke keuze, een keuze voor expertise die daardoor ook een publieke waardering krijgt.

Het aanstellen van experts is een oefening in geloofwaardigheid. Een commissie waaraan het betreffende ‘veld’ geen gewicht hecht, bekrachtigt als instrument het beleid niet, maakt het in tegendeel zeer kwetsbaar.

Bij een keuze spelen verschillende factoren. Enerzijds dient te worden gezocht naar personen die een autonomie hebben tegenover het gebeuren (hun advies is oordelend en sturend), anderzijds moeten ze er diepgaande kennis van hebben. Zelden gaan die twee criteria ‘waterproof’ samen: wie op de hoogte is van een bepaalde sector, discipline of werkvorm, heeft er relaties mee en neemt er veelal functies in op.

De keuze voor experts is dus voor een deel een uiting van de beleidsopties. Ze drukt het vertrouwen uit in bepaalde actoren door hen uit te nodigen in de commissie te zetelen.

In die visie vallen experts onder de derde formule van het cultuurpact.

Op Vlaams niveau zal het opzet van de raad voor Cultuur, de raad voor Volksontwikkeling en Cultuurspreiding en de raad voor de Kunsten en hun advies- en beoordelingscommissies, die op het einde van de vorige legislatuur werden ingevoerd, onverkort worden gehandhaafd. We trachten de werkvoorwaarden voor deze commissies te optimaliseren. Het ligt voor de hand dat er degelijke vergoedingen en werkingsmiddelen voorzien worden.

Het adviesopzet zien we als structureel gegeven binnen de beleidsvoorbereiding. Dat werk is beleidsbevragend.

Naast de bij decreet afgebakende gebieden, zullen we ook een evaluatie vragen voor alle initiatieven die niet bij decreet zijn vastgelegd (ad hoc-beslissingen van de minister, experimenteel beleid, internationaal beleid ...) teneinde ook daar te komen tot transparantie.

Alle uitgaven zullen jaarlijks op een doorzichtige wijze aan de raden en hun commissies worden voorgelegd. Zo kan een evaluatie van het totale beleidskader gemaakt worden, wat tegelijkertijd ook een beleidsvoorbereidende oefening is.

4.1.6. Steunpunten: efficiëntie door coördinatie

Onder ‘steunpunt’ verstaan we een organisatie of instantie die voor een bepaald deel van het culturele landschap ondersteuning verleent. Dat gebeurt op basis van concrete doelstellingen en de kerntaken die eruit voortvloeien. Ze doen dat zelf of via bemiddeling van anderen. Dat alles gebeurt op basis van een beleidsplan met een welomschreven budget.

Een steunpunt is geen lange arm van de overheid (administratie en/of minister), evenmin van de discipline, werkvorm of sector. Een steunpunt werkt autonoom. Het fungeert als tussenpersoon, als katalysator tussen beleid en werkveld (artiest, organisatie, vereniging...), tussen universiteiten en publiek, tussen informatie en educatie, tussen overheid en praktijk, tussen de maatschappij en de cultuurpraktijk. Een steunpunt werkt coördinerend en brengt zo (meer) efficiëntie tot stand. Van steunpunten wordt niet verwacht dat ze alles zelf doen, wel dat ze binnen en buiten het eigen domein optimale uitvoerders zoeken.

Er zal worden gewerkt met vierjaarlijkse periodes, waarna telkens een evaluatie volgt.

Een steunpunt heeft betrekking op vier functies:

- *verzamel functie*: opslaan en verwerken van alle gegevens over de werkvorm of de kunstdiscipline, onder meer het verzamelen van historische gegevens en van actuele informatie;
- *stimulerende functie*: van alle activiteiten en initiatieven die de kennis over de werkvorm of de kunstdiscipline bevorderen en hun ontwikkeling stimuleren, waaronder bekendmaking bij het grote publiek, stimuleren van reflectie en discussie, internationale uitstraling;
- *begeleidende functie*: dienstverlening en ondersteuning van het betreffende domein, bevordering van deskundigheid (vorming, verbetering van management, kwaliteitszorg...);
- *onderzoeksfunctie*: onderzoek en analyse van de werkvorm (kunsten, sociaal-cultureel werk, spreiding...) en ontwikkeling van korte termijnprojecten rond toegepast onderzoek, historisch onderzoek... We kunnen voorbeelden vinden bij publieksanalyse, sociale en artistieke ontwikkelingen... Het steunpunt stimuleert, initieert en werkt eventueel mee aan wetenschappelijk werk van academische instituten.

Al naargelang de noden van de betreffende sector kan het steunpunt verschillende accenten leggen binnen de omschreven functies.

In het verleden bestond vaak verwarring over de taken van organisaties die instaan voor de ondersteuning van een sector of discipline en tegelijk ook de belangen ervan verdedigden. In de toekomst worden die twee taken gescheiden.

4.1.7. Transparantie: vorm van communicatie

In de Angelsaksische wereld wordt vaak over '*cultural industries*' gesproken. Daar wordt dan alles wat te maken heeft met cultuur mee bedoeld, soms tot en met computerhardware toe. Als 'sector' is het een van de sterkst groeiende in de economie. De kunstenaar verdwijnt er echter wat uit het beeld. En met de kunstenaar de kunst...

Ons cultuurbeleid vertrekt van een radicaal andere basis: bij ons heeft cultuur zijn plaats naast, boven, onder, tussen, en met de economie, en slechts gedeeltelijk als deel ervan.

In de eerste plaats beslist het beleid over wat het als cultuur waardeert. Het onderscheidt, beschrijft verhoudingen en stelt daarbij vragen (Hooft software daarbij? Is commerciële televisie ook cultureel waardevol? Heeft het culinaire een plaats in het beleid?), steeds opnieuw en steeds nieuwe vragen. Daarmee begint cultuurbeleid.

Vanuit die waarderingen overweegt de overheid verdere maatregelen. Het heeft geen zin alles te subsidiëren. Vrijwilligerswerk kan een perfecte maatschappelijke verankering zijn, een winstgevendende werkwijze kan dat eveneens. Het beleid maakt keuzes, stelt zich doelstellingen en tracht die te realiseren.

Wij zullen van de communicatie, de beeldvorming over wat we waarderen en de keuzes die er uit voortvloeien, een afzonderlijk beleidsinstrument maken.

De eerste stap is duidelijk te maken wát we waarderen, wat we daaraan doen, en hoe die elementen zich tot elkaar verhouden. Dat is een begin van transparantie, het begin ook van de communicatie erover.

Om te beginnen willen we een helder overzicht geven van alle uitgaven per sector en per functie, ook de uitgaven via de Nationale Loterij, ook het internationaal beleid, ook de uitgaven die niet decretaal

of reglementair geregeld zijn. We willen zeggen wat we spenderen en wat de criteria daarvoor zijn. Tegen eind 2000 zullen we een eerste overzicht daarvan publiceren.

De tweede stap is een open discussie over de bredere samenhangen tussen die beslissingen. Nu verlopen allerlei regelingen los van elkaar: bibliotheken worden zus gesubsidieerd, musea zo; er zijn de culturele centra en er is het muziekdecreet... Voor elk van die regelgevingen zijn er andere criteria, andere subsidieregelingen, andere argumentaties. We willen die op elkaar afstemmen. Bij die discussie zullen we vertrekken van voorzetten door de verschillende adviescommissies. We zullen hen ook vragen om na te denken over culturele uitingen die niet gesubsidieerd (hoeven te) worden. We zullen hen ook vragen om na te denken over onderlinge verbanden. In 2001 willen we op grond daarvan een breed waarderingskader opstellen.

We willen verder gaan dan enkel wat voor deze legislatuur van nut is. Aan de volgende willen we een transparante en goed werkende machine en een reeks beleidsvoorbereidende aanzetten nalaten.

4.1.8. Impulsbeleid: experimenteren

Maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe noden maken ruimte voor ‘*experimenten*’ noodzakelijk. Nieuwe ontwikkelingen kan je niet voorzien noch voorspellen. Experimenteel beleid kan niet op lange termijn gepland worden. Voor experimenten moeten dus modaliteiten worden bepaald. Daarbij zal steeds het principe van beleidsadvisering worden toegepast. Hieronder vier voorbeelden van experimenten, die we zo snel mogelijk willen opstarten.

Projecten ‘cultuur en kansarmoede’

De VICA-werkgroep (Vlaamse Interdepartementale Commissie Armoedebestrijding) werkte in de eerste helft van 1999 een aantal voorstellen uit. Een aantal daarvan willen we realiseren.

Er zal een projectenpot voor experimenten worden ingesteld die projecten met en voor kansarmen mogelijk maakt. Het gaat om tijdelijke, afgelijnde projecten en om onderzoeksmatige opvolging van projecten (noden, effecten ...). Op basis daarvan moet een continuering van projecten mogelijk worden gemaakt, al dan niet binnen de bestaande reglementeringen.

Dubbele subsidiëring of cofinanciering van projecten, beide met SIF-middelen, moet geval per geval worden bekeken.

De samenwerking van culturele actoren met organisaties die werken voor en met de kansarmen krijgt bijzondere aandacht.

Cultuurwaardebons

Om de Vlaamse bevolking te motiveren deel te nemen aan cultuur, ontwikkelen we verschillende instrumenten, waaronder de cultuurwaardebons.

Het gaat hier in principe om een basisrecht, een middel waar iedereen gebruik moet kunnen van maken, maar dat is in de experimenteerfase niet mogelijk. De eerste aandacht gaat naar die mensen die weinig of niet deelnemen aan cultuur. We starten een gerichte werking naar één doelgroep: de leerlingen van het technisch-, beroeps- en die van het deeltijds onderwijs.

We zullen via ‘bemiddelaars’ per school werken: geïnteresseerde leraren die hun leerlingen motiveren om naar een voorstelling te gaan. We plaatsen een oproep om die leraren te bereiken. Die kunnen waardebons aanvragen om naar een voorstelling of concert te gaan dat georganiseerd is door een instelling die erkend en gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap.

Samen met de minister van Onderwijs zal overlegd worden hoe de communicatie met de leraren, scholen en leerlingen optimaal uitgewerkt kan worden.

Op basis van een evaluatie zal de inspanning worden verruimd naar andere doelgroepen.

De cultuurwaardebons op zich zijn niet het finale doel. Ons impulsbeleid moet op termijn geïntegreerd worden in het reguliere beleid.

Omkadering van jongerencultuur

Een groot deel van het experimenteel werk, van multidisciplinaire kunstprojecten en projecten met en/of rond nieuwe media, komen niet in aanmerking voor subsidiëring binnen de reguliere regelgeving.

Daarnaast vindt er permanent kruisbestuiving van disciplines en werkvormen plaats, en worden er experimentele projecten opgezet.

Elementen uit de jeugdcultuur worden gerecupereerd in de top van de toneel- en dansgezelschappen. Dat is een teken dat die uitingen van jongerencultuur aan belang winnen, dat de culturele meerwaarde ervan eindelijk wordt erkend. Waarom die jongeren dan niet zelf de kans geven hun ding te doen?

Jonge kunstenaars zijn vaak niet georganiseerd. Vanuit het beleid moeten we dus voorwaarden creëren zodat zij hun ding op zelfstandige manier kunnen doen. Als overheid moeten we beletten dat hun werk en ideeën enkel gerecupereerd worden.

Dat dynamische proces kan gestimuleerd worden via projectsubsiëring en via stedelijke kunstplatforms waar die artiesten samenwerken.

Ook in ons jeugdbeleid wordt experiment mogelijk gemaakt en zullen via een jeugdcultuurfonds projectsubsidies ingevoerd worden. Op die manier kunnen we de instroom naar het culturele gebeuren met zijn diverse reglementeringen vlotter maken.

Ook toeleiding naar kunst(beleving) bij jongeren zal gestimuleerd worden. Stimuleren van cultuurbeleving bij ‘cultuurarme doelgroepen’ wordt een algemeen aandachtspunt. In het Vlaams jeugdbeleidsplan zal er eveneens extra aandacht aan gegeven worden.

Erfgoedcentra

Het museumdecreet maakte gebieden zichtbaar die niet gewaardeerd worden. Met name de bezoekerscentra, plekken die als *hub* dienen binnen een veelal toeristische ontsluiting. Zij hebben als kern b.v. een toegankelijk gemaakt monument, maar ook belangrijke ensembles roerend erfgoed kunnen er deel van uitmaken.

Wij zullen de belangrijkste ervan niet tot musea ‘opwaarderen’. Wél hebben wij er alle belang bij om een kwalitatief referentiekader te scheppen, gebaseerd op de museale functies en op andere culturele methodologieën voor ontsluiting van erfgoed (b.v. orale geschiedenis).

Omdat ook monumentenzorg met dit gegeven begaan is, streven we naar een gemeenschappelijke experimentele en kwaliteitsvolle aanpak.

4.1.9. Internationaal cultuurbeleid: heroriënteren

In de loop der jaren heeft de Vlaamse Regering diverse regelingen (o.a. via de Culturele Ambassadeurs, via grote internationale evenementen) getroffen om de internationale uitstraling van onze kunstenaars te stimuleren. Het internationale beleid zat in het verleden echter verspreid over verschillende departementen. Zowel de minister bevoegd voor het Buitenlands Beleid als de minister bevoegd voor Cultuur voerden een internationaal cultuurbeleid. Dit was niet bevorderend voor de transparantie. Door de recente samenvoeging van de middelen bij de minister van Cultuur zullen we in staat zijn een geïntegreerd internationaal cultuurbeleid te voeren.

Kunst en cultuur zullen de leidraad vormen voor dat beleid. Het zal expliciet geadviseerd en geëvalueerd worden door de beoordelingscommissies.

Daartoe zal een regelgeving ontwikkeld worden, met volgende onderdelen:

- Een structurele internationale ondersteuning voor organisaties die een bewust internationale werking uitbouwen
- Projectmatige ondersteuning voor bijzondere projecten (festivals, evenementen) met een internationaal karakter (hetzij in het buitenland hetzij in Vlaanderen)
- Reguliere reis- en transportkostenvergoeding voor organisaties die optreden in het buitenland, voor individuele prospecties van kunstenaars, deelname aan buitenlandse congressen ...

De fundamenten en modaliteiten van deze heroriëntering van het internationaal cultuurbeleid zullen in extenso worden behandeld in een afzonderlijke nota.

4.1.10. Infrastructuurbeleid: denken vanuit (groot)stedelijkheid

4.1.10.1. Meer dan een dak boven het hoofd

Culturele infrastructuren hebben belangrijke maatschappelijke functies. Mits hoge architecturale kwaliteit hebben zij een stedelijke en landelijke signaalwaarde. Door de activiteit en het programma dat zij mogelijk maken bieden zij het cultuurleven van stad en land artistieke meerwaarde. Voor de burger zijn ze bakens van culturele identificatie met een hoog symbolisch gehalte. Dat geldt voor het eenvoudige lokale gemeenschapshuis maar ook voor het operahuis of de schouwburg in de wereldstad.

In een landelijk infrastructuurbeleid staan met het oog op een objectivering van de beslissingen volgende *uitgangspunten* centraal:

Groot en klein

De Vlaamse overheid is in belangrijke mate medeverantwoordelijk voor de grote culturele infrastructuren met landelijke en Europese uitstraling. Daarnaast kan zij een impulsbeleid voeren voor kleinschalige, gespecialiseerde culturele infrastructuur.

Erfgoed en toekomst

Bestaande culturele infrastructuren zoals de grote operahuizen, theaterpodia en musea verdienen een maximale restauratie/renovatie mét aanpassing aan nieuwe technieken en architecturale inzichten. Enkele nieuwe infrastructuren met grote kwaliteit en uitstraling zijn in functie van de diversiteit van het artistieke gebeuren én van de internationale positionering van onze cultuur noodzakelijk.

Onderhoud

Infrastructuur is een recurrente kost. Het beleid zal meer aandacht hebben voor dat aspect.

Kunst in ontwikkeling

Het geheel van het culturele infrastructuurlandschap moet systematisch bevraagd worden naar de wijze waarop de kunsten in ontwikkeling zijn. Het moet inspelen op de maatschappelijke en culturele tendensen.

Steden

De grote steden (Antwerpen, Brussel en Gent) zijn de eigenlijke partners van de Vlaamse overheid voor het culturele infrastructuurbeleid. De grote gehelen maken er wezenlijk deel uit van het historische, levende stadsweefsel. Ze zijn er daarom ook spil en aantrekkingspool voor een dynamische en pluriforme cultuursène.

De realisatie van culturele infrastructuur in de andere steden en gemeenten komt het provinciale, stedelijke en gemeentelijke niveau toe. De Vlaamse overheid kan er een impulsbeleid voeren voor eerder kleinschalige, maar gespecialiseerde culturele infrastructuur.

Overheid en privé-sector

De Vlaamse overheid stelt de voorwaarden voor de culturele meerwaarde van de infrastructuur en waarborgt deze. Samenwerking met de privé-sector is daarbij helemaal niet uitgesloten. Strikt commerciële exploitatie echter moet in een economisch bepaald infrastructuurcircuit gerealiseerd worden. Dat behoort dus niet tot de kerntaak van de overheid.

Eigen infrastructuur of partnerschap

In het verleden kwamen voor de eigenaars- en beheersformules van grote culturele infrastructuur om uiteenlopende redenen wisselende oplossingen tot stand. Bij elk partnerschap met andere overheden en bij het toevertrouwen van de exploitatie aan een vereniging zijn alleszins sluitende afspraken noodzakelijk. Die hebben een invloed op de subsidiëring van de werking van die infrastructuur.

Architectuur als kunst

Grote infrastructuur krijgt zijn culturele meerwaarde in de eerste plaats door zijn architectuur. Daarom zal in alle omstandigheden de hoogste kwaliteit worden nagestreefd.

4.1.10.2. Van dorp tot wereldstad

Infrastructuur ter plaatse

In het kader van het investeringsfonds zijn steden en gemeenten gemachtigd trekkingsrechten op te nemen voor infrastructuur. We willen hen aanmoedigen deze mogelijkheid actiever aan te wenden voor culturele infrastructuur. Ook de Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft voor de plaatselijke Brusselse behoeften een investeringsfonds ter beschikking.

We kunnen het belang van betekenis- en waardevolle culturele infrastructuur voor de plaatselijke bevolking niet genoeg benadrukken. Gemeenten moeten daarbij niet uit het oog verliezen dat ruimte om cultuur te beleven zeer verschillende vormen kan aannemen. De rigoureuze normen voor 'culturele centra' zullen plaats maken voor kwaliteitscriteria en voor architecturale visieontwikkeling. Zo wordt indien gewenst een nieuwe aanpak mogelijk.

Impulsen voor jeugd en nieuwe cultuurvormen

De Vlaamse overheid wil een aanvullend bovenlokaal infrastructuurimpulsbeleid voeren op plaatsen en terreinen waar lacunes worden vastgesteld.

In de eerste plaats wat betreft de bovenlokale jeugdinfrastructuur, met name nieuwe vormen van jeugdcultuurcentra. Aandacht gaat daarbij vooral naar centra in de grote steden en in de centrumsteden. Een en ander wordt in de jeugdbeleidsnota uiteengezet.

Een tweede aandachtspunt zijn muziekclubs met ruime uitstraling (cfr. deze van het Clubcircuit) en fuifzalen.

Een derde zijn repetitieruimtes, studio's en ateliers voor jongeren. Die moeten impulsen krijgen, enerzijds om de kwaliteit van de infrastructuur te verbeteren, anderzijds om zich in orde te stellen met de Vlaamse-regels.

Podia zijn ook huizen

De subsidiëring in het kader van het podiumkunstendecreet en van het muziekdecreet bracht een aantal anomalieën aan de oppervlakte, die het gevolg zijn van een onevenwichtige behandeling van de infrastructuurbehoeften van de gesubsidieerde instellingen. Met het oog op een rechtvaardige subsidiëring moet onderscheid gemaakt worden tussen de kosten voor de artistieke werking en die voor het gebruik en onderhoud van gebouwen. Op basis van de gegevens over deze infrastructuurkosten, en na advies van de respectieve beoordelingscommissies, zullen de subsidies voor de betrokken instellingen en gezelschappen aangepast worden.

Het erfgoed en zijn behoud

De prioritaire taak van een infrastructuurbeleid voor roerend erfgoed is de verbetering van de behouds- en beheersinfrastructuur. Het roerend erfgoed moet in goede omstandigheden kunnen bewaard worden. De toestand van de reserves in Vlaanderen is vaak beneden alle peil. Stimulansen zullen hier in eerste instantie worden gegeven via de oriëntering van de projectsubsidies.

Bij bouw of verbouwing van grote musea komt de Vlaamse Gemeenschap reeds fundamenteel tussen, hetzij via de trekkingsrechten van het investeringsfonds, hetzij via de regelingen voor Monumentenzorg. Middelen uit de cultuurbegroting zijn er gerechtvaardigd als minderheidsaandeel, bijvoorbeeld als bijdrage in de specialistische museumtechnische infrastructuur.

De eigen infrastructuur

Naast de grote culturele infrastructuren beschikt de Vlaamse Gemeenschap over eigen specifieke infrastructuur. De verwerving ervan heeft uiteenlopende historische redenen.

In de jeugdsector zijn dat Jint te Brussel, de centra Destelheide te Dworp en Hoge Rielen te Lichtaart.

In de sector Volksontwikkeling en Bibliotheken De Brakke Grond te Amsterdam (NL), de Culturele Centra in Voeren en De Rand, het Centrum voor Amateurkunsten te Anderlecht, de Blindenbibliotheek te Laken.

In de sector Beeldende Kunst en Musea het Masereelcentrum te Kasterlee en het Kasteel te Gaasbeek.

In de sector Muziek, Letteren en Podiumkunsten het pand van de Koninklijke Academie voor Taal en Letterkunde te Gent.

Voor die infrastructuur zijn onderhouds- en eigenaarswerken en in sommige gevallen aanpassingswerken noodzakelijk zodat deze gebouwen kwalitatief benut kunnen worden.

De grote gehelen in de grote steden

In de grote steden bestaat reeds heel wat grote, betekenisvolle culturele infrastructuur met landelijk belang, die door de Vlaamse Gemeenschap (mede)gefinancierd werd.

In Antwerpen zijn dat de Koninklijke Vlaamse Opera, de Bourlaschouwburg, De Singel, het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten en het Museum voor Hedendaagse Kunst.

In Brussel zijn dat de Koninklijke Vlaamse Schouwburg, de Beursschouwburg, het Lunatheater en de Kaaitheaterstudio's, de Ancienne Belgique.

In Gent zijn dat de Koninklijke Vlaamse Opera, het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst en het Kunstencentrum Vooruit.

Wat is de toestand van de bestaande 'grote infrastructuren' in de drie steden?

Bij sommige van deze infrastructuren is de investering volledig gebeurd of in 1999 afgerond, zoals in de Bourlaschouwburg en het Museum voor Hedendaagse Kunst te Antwerpen, het Lunatheater, de Kaaitheaterstudio's en de Ancienne Belgique te Brussel en het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst te Gent.

Bij andere zijn ingrijpende verbouwingen of toevoegingen noodzakelijk zoals in de Koninklijke Vlaamse Opera, De Singel en het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen, de Koninklijke Vlaamse Schouwburg en de Beursschouwburg te Brussel en de Koninklijke Vlaamse Opera te Gent.

In het Lunatheater te Brussel en het Kunstencentrum Vooruit te Gent wordt geïnvesteerd in de theateruitrusting.

Op basis van beslissingen van de vorige Vlaamse Regering werd ook geïnvesteerd in de infrastructuur van het Stuc te Leuven en van het Concertgebouw te Brugge. Die investeringen krijgen hun beslag tot maximum 2001.

Om tegemoet te komen aan de uitgangspunten zoals hierboven beschreven, stellen wij in het kader van een **meerjarenprogramma** volgende projecten voor i.v.m. de grote gehelen in de drie grote steden.

1. We willen twee initiatieven nemen met de steun van de hele Regering

1.1. Een belangrijke investering in de Vlaamse Opera

De Vlaamse Opera, die artistiek een Europees niveau heeft bereikt, moet haar positie op de internationale scène kunnen verstevigen. Zij moet in eigen land nog meer armslag krijgen voor een ruimere publiekswerking. Zij moet haar producties kunnen realiseren in goed geoutilleerde en representatieve huizen.

Daartoe stellen wij twee maatregelen voor:

- een substantiële verhoging van de dotatie;
- een meerjarenplan, in overleg met de steden Gent en Antwerpen, voor de volledige renovatie en (voor Antwerpen) aanpassing van de technische uitrusting aan de actuele noden en behoeften.

1.2. De bouw van een Groot Europees Theater te Brussel

In de Europese en Vlaamse hoofdstad ontbreekt een volledig uitgerust theater met grote bühne en Europese uitstraling. Belangrijke producties uit de grote buitenlandse huizen moeten in Brussel te zien zijn. Daarenboven heeft de Nederlandstalige en Franstalige theaterpraktijk nood aan een excellente speelplek waar ontmoeting en de confrontatie voorop staan. De Vlaamse Gemeenschap kan daar een belangrijke voorzet geven, door hetzij zelf volledig een dergelijk grootschalig project te dragen, hetzij een voorstel tot een gemeenschappelijke realisatie aan de Franse Gemeenschap te doen.

De bouw van een dergelijk theater zou de Theaterboulevard tussen Botanique, Passage 44, Théâtre National, Koninklijke Vlaamse Schouwburg en Lunatheater kunnen vervolledigen.

2. Ook zullen twee investeringen in grote multifunctionele kunstencentra plaatsvinden.

2.1. De bouw van een nieuw Forum voor de Kunsten aan de Waalse Krook te Gent

Nabij Vooruit, de Minardschouwburg, de Stedelijke Bibliotheek en het verkeersknooppunt Zuid zal in de bocht van de Waalse Krook te Gent in samenwerking met de Stad en de Provincie Oost-Vlaanderen geïnvesteerd worden in een nieuw KunstenForum ('Forum voor Muziek, Dans en Beeldcultuur') met internationale allure en een vooruitstrevend architecturaal en artistiek gehalte. Dat project wordt een speerpunt van nieuwe inzichten in concertorganisatie en muziekcreatie. Het wordt interdisciplinair opgevat, waarbij in hoge mate belang wordt gehecht aan nieuwe vormen van beeldcultuur. De Vlaamse Regering stelt Gerard Mortier aan als projectcoördinator.

2.2. Meer Ruimte en een Toren voor de Singel te Antwerpen

De laatste fase van de uitbouw van de Singel te Antwerpen, in een ontwerp van Stéphane Beel, zal worden gerealiseerd. Vooral het architectuurforum en de horeca zullen de publieksvriendelijkheid van dat Kunstencentrum optimaliseren. De Toren creëert nieuwe auditoria en repetitieruimtes voor orkest, ensembles, dans en theater, en een reeks kleinere ruimtes. Zo wordt de interactie tussen de verschillende disciplines en de confrontatie tussen professionele kunstenaars en studenten van het Muziekconservatorium verbeterd. Meteen ook een nieuw architectuursignaal aan de Ring van Antwerpen.

In deze KunstenCampus, waar tonen, maken en opleiden verbonden worden, willen wij substantieel investeren, in samenhang met een concreet dossier van de Minister van Onderwijs en via andere partnerschappen.

3. Ook zullen enkele infrastructurele aanvullingen en verbeteringen in betekenisvolle centra met grote uitstraling en artistieke meerwaarde prioritair gerealiseerd worden. Dat zijn de ruimtes voor P.A.R.T.S. en Rosas in Brussel en de Vooruit in Gent.

Samen met Nederland

Vlaanderen zal samen met Nederland een Europees Vlaams-Nederlands Huis realiseren te Brussel. De modaliteiten worden in overleg bepaald. De inhoudelijke perspectieven komen in deze nota elders aan bod.

4.1.11. De eigen en de nominatim gesubsidieerde grote instellingen: deel van het geheel

Over bestaan, statuut en functioneren van de eigen instellingen (b.v. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, De Vlaamse Opera enz.) en over de nominatim gesubsidieerde grote instellingen (b.v. deSingel, Museum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen, Het Ballet van Vlaanderen, enz.) verschijnt een afzonderlijke nota. Daarin zal hun plaats in het cultureel landschap bepaald worden, rekening houdend met de integrale aanpak die uit ons cultuurbeleid moet groeien. Sommige aspecten van die instellingen komen in deze beleidsnota reeds aan bod, o.a. bij het infrastructuurbeleid.

4.1.12. Het Cultuurpact: gedragsregels uitwerken

Sinds zijn inwerkingtreding is er al veel inkt gevloeid over het befaamde Cultuurpact, een omstreden wet en decreet met duidelijk minpunten, maar ook met verdiensten.

Onder de laatste bevindt zich de garantie van medezeggenschap van de burger inzake bouw en gebruik van culturele infrastructuur (het zogenoemde medebeheer). Daarnaast draagt het pact bij tot objectieve en rechtvaardige verdeling van openbare middelen voor cultuur, zoals infrastructuursubsidies... En niet in het minst beschermt het pact filosofische en ideologische minderheden.

Maar het Cultuurpact heeft ook kwalijke kanten: het is verworpen tot een strak administratief keurslijf en het wordt politiek misbruikt door sommige betrokkenen, het heeft de verzuiling versterkt en doet alle betrokkenen - ook tegen hun zin - 'kleur' bekennen.

Sleutelen aan dat pact behoort echter niet tot de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap. Het Cultuurpact is een wet, en derhalve federale materie. Er zal aan de federale overheid worden voorgesteld om een gesprek aan te gaan om zo een wetswijziging voor te bereiden, die de kwalijke kanten van het pact wegneemt, zonder de essentiële garanties weg te snijden.

Ondertussen zullen we aan de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement vragen een aantal 'gedragsregels' uit te werken die de problemen met het pact verminderen. Die kunnen ter advies worden voorgelegd aan de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie, zodat ze in de praktijk ingang kunnen vinden.

We denken bij deze gedragsregels o.a. het volgende op te nemen:

- toepassen van het pact veeleer naar de geest dan naar de letter;
- stimuleren van de derde formule van het pact, te weten beheersorganen en adviesorganen samenstellen op basis van deskundigheid, zonder dat aan de voorgestelde leden naar hun strekking wordt gevraagd;
- afspraak maken dat de decreetgever voor specifieke aspecten (o.a. subsidies of infrastructurele ondersteuning van projecten en experimenten) de nodige ruimte voorziet, zodat de ondersteuning

kan gebaseerd zijn op een uitspraak van een beoordelingscommissie, of op een door de regering goedgekeurd reglement.

4.1.13. Subsidies van de Nationale Loterij: heroriënteren

Momenteel zijn de middelen van de Nationale Loterij voor cultuur een samenraapsel van accidentele toewijzingen en ‘bijkomende’ subsidies. Ze zijn in de meeste gevallen ‘structureel’ geworden.

De volgende jaren zullen deze middelen ingrijpend worden geheroriënteerd. Structureel geworden subsidies worden ondergebracht binnen de decretale regelingen.

Het principe van ‘bijkomende’ subsidies zal zo snel mogelijk worden afgebouwd. Wij overwegen een heroriëntering in enkele segmenten:

- een impulsbeleid, dat uiting is van de prioritaire noden in het culturele veld;
- ad hoc-steun voor initiatieven die niet binnen reguliere mechanismen zijn voorzien, kortom als een micro-impulsbeleid;
- ondersteuning voor grote evenementen van nationaal of internationaal belang.

4.1.14. Sociaalrechtelijke en fiscale aspecten

De mogelijkheid om, als kunstenaar, de artistieke roeping uit te bouwen tot een professionele loopbaan is niet enkel afhankelijk van het culturele overheidsbeleid of van de opportuniteiten die door culturele organisaties worden geboden. De stap naar professionaliteit wordt in hoge mate bepaald door de mogelijkheden of onmogelijkheden die in de sociale en fiscale regelgeving vervat zitten.

Artiesten zijn in se niet gelijk te stellen met leraren of ambtenaren met een hobby. Evenmin zijn het in eerste instantie zaakvoerders van artistieke bedrijven. Toch kan wetgeving in verband met arbeidsrecht, sociale zekerheid en fiscaliteit er toe leiden dat de artistieke activiteit, die bij kunstenaars toch centraal staat, slechts via een omweg en in bijkomende orde kan worden gerealiseerd.

Het bedrijven van kunst is nu eenmaal een permanente bezigheid, los van vaste arbeidsuren. Om resultaat te boeken is een kunstenaar vaak verplicht aanzienlijk te investeren in tijd (soms ook geld) en knowhow. Het werk vindt plaats in verschillende soorten arbeidsomstandigheden. En als er inkomsten worden gerealiseerd zijn die in vele gevallen onregelmatig en divers van aard.

Ruim dertig jaar wordt er in dit land - sociaal en fiscaal recht zijn nu eenmaal bevoegdheden van de federale regering – gezocht naar een regelgeving die oog heeft voor deze specifieke realiteit. Of beter, realiteiten. Want er zijn niet alleen grote verschillen in de werksituaties tussen de verschillende disciplines; er is eveneens een spanningsveld tussen de uitvoerende en de scheppende kunstenaar. Er bestaat niet zoiets als “de kunstenaar”, waarop een uniforme reglementering op van toepassing kan zijn.

De arbeidssituatie van de kunstenaar is echter, net omwille van de complexiteit en de voortdurende verandering, een uiterst interessant en exemplarisch studiegegeven. In een tijd waar arbeidsverhoudingen voortdurend veranderen en vervagen, staat de kunstenaar model. Een doordachte regeling die voor artiesten bruikbaar is, kan, met andere woorden, ook bruikbaar zijn voor de arbeidsverhoudingen in de toekomst.

De Federale minister van Sociale Zaken heeft alleszins uitdrukkelijk beloofd werk te maken van een betere sociale regelgeving voor artiesten. De eerste ingrepen worden verwacht na de zomer van 2000. Dan is, na een grondige bevraging van het veld, een onderzoeksopdracht van drie universiteitsprofessoren beëindigd.

Vanuit de Vlaamse Gemeenschap denken wij mee rond de uitwerking van deze regelingen.

Vanuit het gezichtspunt van het cultuurbeleid is het van belang dat de sociale (en ook de fiscale) wetgeving geen drempel vormt naar een professionele artiestenloopbaan, maar daar in tegendeel toe uitnodigt.

Wij zullen vanuit deze bezorgdheid het debat met het federale niveau voeren.

In bepaalde culturele sectoren werden er in het recente verleden Collectieve Arbeidsovereenkomsten gesloten. Dat ook het beleidsdomein Cultuur in de uitvoering van deze C.A.O.'s een verantwoordelijkheid draagt is af te lezen uit de expliciete verwijzingen in de decreten.

Wij willen er op toezien dat de organisaties en instellingen die in het kader van deze decreten gesubsidieerd worden ook effectief aan de verplichtingen die in de C.A.O. vervat liggen, kunnen voldoen.

Ook de beoordelingscommissies en de Administratie zullen hier bij de advisering aandacht voor hebben.

4.1.15. Kunstzinnige vorming: meer aandacht

Kunstzinnige vorming is verspreid over verschillende decreten, besluiten en reglementen, met een enorme versnippering als gevolg. Zoals reeds is gebleken, willen we er in de toekomst veel belang aan hechten. Dit kwam reeds tot uiting in het hoofdstuk over culturele competentie. Tevens wordt het als één van de wezenlijke functies in het kunstgebeuren beschreven.

Het wordt met andere woorden tijd om een globale en geïntegreerde visie voor de kunstzinnige vorming uit te tekenen. Momenteel worden de problemen in kaart gebracht, waarna het uitstippelen van een beleid volgt. Beide fasen worden opgenomen in een afzonderlijke nota die eind 2000 zal verschijnen.

4.1.16. Vrijwilligerswerk: opwaarderen

Over het statuut van de vrijwilliger wordt reeds jaren gesproken. Zonder veel resultaat, echter. Er zijn immers tal van wetten en decreten bij betrokken, en dan nog in verschillende domeinen. De complexiteit van het vrijwilligersstatuut is dus de oorzaak van deze 'trein der traagheid'.

In samenwerking met de collega's in de Vlaamse en de Federale regering willen we deze problematiek aanpakken. De regeling van de fiscale en juridische aspecten van het vrijwilligerswerk is een noodzakelijke voorwaarde om het vrijwilligerswerk te stimuleren en om de vrijwilliger zijn gerechtvaardigde plaats te geven in onze vele culturele organisaties en instellingen.

Bij de ontwikkeling van nieuwe Vlaamse regelgeving voor de diverse culturele deeldomeinen zullen wij telkens aandacht schenken aan de unieke positie van de vrijwilliger. Zijn werk is noodzakelijk, zowel voor de betrokken instellingen en organisaties, als voor de vrijwilliger zelf. Wij willen hem een centrale rol geven in de zelforganisaties zoals het verenigingsleven. Maar de vrijwilliger moet ook een volwaardige plaats kunnen krijgen in professionele culturele instellingen zoals bibliotheken, musea, culturele centra... Het is niet ondenkbaar dat vrijwilligers in dergelijke instellingen aanvullende taken opnemen. Heel wat mensen zijn ongetwijfeld bereid hun competentie ter beschikking te stellen van een instelling, die er op haar beurt wel bij vaart. Denk hierbij aan studenten, senioren, thuiswerkende mannen en vrouwen die uit de zorg voor de kinderen willen breken, enz. De massale vrijwillige inzet die nu reeds geleverd wordt in het maatschappelijke leven toont dat duidelijk aan.

Vrijwilligerswerk moet ook permanente aandacht krijgen op de andere beleidsniveaus. Zeker steden en gemeenten kunnen, gezien hun strategische positie dicht bij de mensen, allerhande initiatieven nemen.

4.1.17. Opleiding en onderwijs: gedeelde verantwoordelijkheid

In de loop van 2000 zullen wij, samen met de minister bevoegd voor Onderwijs, een nota maken over de talrijke verbanden tussen cultuurbeleid en onderwijsbeleid. Daarin zal onder meer aandacht worden besteed aan:

- het verband tussen amateurkunsten en deeltijds kunstonderwijs;
- de rol van het onderwijs in de verhoging van de culturele competentie;
- projecten op de naad van onderwijs en cultuur;
- subsidiëring van educatie van sociaal-culturele organisaties met kredieten van onderwijs;
- de betrokkenheid van de voorzitters van verschillende adviescommissies bij de sectie ‘Projecten en instituten’ in Onderwijsdecreet 9, artikel 340 en volgende;
- opleiding in het hoger kunstonderwijs;
- opleidingen voor bemiddelaars, managers, wetenschappers;
- voortgezette opleidingen voor professionelen;

e.a.

4.2. Bekeken vanuit disciplines, werkvormen en sectoren

4.2.1. Letterenbeleid: samen met Nederland

De belangstelling voor literatuur lijkt in Vlaanderen de voorbije jaren sterk gegroeid.

Schrijvers en boeken behoren opnieuw op vanzelfsprekende wijze tot het cultuurgebeuren, nemen er een gewaardeerde, en gelukkig vaak ook controversiële plaats in. De periode van de cenakels en de verborgen tijdschriften is voorbij. Literatuur voedt het maatschappelijke debat en staat op de cultuurscène. Literatuur gaat allianties aan met andere kunstvormen en is prominent aanwezig in de media en in de cultuurhuizen. Er is nieuwe kwaliteit ontstaan in de kinder- en jeugdliteratuur. Het essay en de literatuurkritiek hebben een hoge vlucht genomen.

Maar is Vlaanderen al bezeten door ‘la fureur de lire’? Wordt Lanoye op de Gentse tram gelezen? Wordt de Dendermondse boekhandel bestormd om de nieuwe Roosenboom te kopen?

Hoeveel gezinnen hebben meer dan één boekenplank?

Het beleid voor de letteren zal de stimuli voor auteurs, voor het literaire gebeuren en voor de leesbevordering doseren.

Voor de verdere ontwikkeling van een Vlaams letterenbeleid hebben wij een flinke toename van de middelen vanaf 2001 voor ogen. Die toename wordt gekoppeld aan de geleidelijke en systematische integratie van het Nederlands en Vlaams letterenbeleid en het toevertrouwen ervan aan de verantwoordelijkheid van het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie. Verschillende stappen in die richting zullen in overleg met de Nederlandse regering zo snel mogelijk gezet worden.

Het ‘Vlaams Fonds voor de Letteren’ kreeg op basis van het decreet van 30 maart 1999 de bevoegdheid voor de uitvoering van het letterenbeleid. Een nauwe samenwerking met de Nederlandse Fondsen moet de bovengenoemde cultuurpolitieke doelstelling actief voorbereiden. De oprichting van het Fonds is dus maar een eerste stap op weg naar een voor de hand liggende integratie.

Steun aan auteurs

Een belangrijke opdracht van het Fonds blijft de ondersteuning van auteurs, zodat die in alle vrijheid kunnen schrijven en publiceren. Werkbeurzen, publicatiepremies en vertaalpremies blijven daartoe geëigende middelen. Wij verwachten dat het Fonds kwaliteit ernstig zal nemen en niet meteen het goedkope succes extra honoreert. Bijzondere aandacht moet daarbij gaan naar debuterende schrijvers. Zij moeten de kans krijgen hun talent te bevestigen. In de loop van elk artistiek parcours moet de lat hoog liggen. Wij verwachten dat de beoordeling dan ook streng, maar weloverwogen en rechtvaardig is. Dat moet een stimulans zijn voor een meer geprofileerde aanpak: niet de maximalisering van het aantal telt, maar van het niveau.

Ook voor kinder- en jeugdliteratuur moeten hoge kwalitatieve normen gehanteerd worden. Wel van belang is dat er een breed spectrum van genres aanwezig blijft.

In het licht van de maatschappelijke ontwikkelingen zal het Fonds ook bijzondere aandacht schenken aan auteurs van allochtone origine.

We wezen reeds op het groeiende belang van de literaire kritiek, die meer en meer kadert in een breed cultuurvertoog. Een voldoende breed spectrum aan tijdschriften dat een diversiteit van invalshoeken garandeert, blijft een noodzaak. Vooral de debuutmogelijkheid voor auteurs moet daarin gevrijwaard blijven, best in die tijdschriften die een goede oplage bereiken. Het Fonds zal geen wildgroei toestaan. Het moet waken over niveau en betekenis van het aanbod. Dat betekent ook dat reisbeurzen voor auteurs uit Vlaanderen in het vooruitzicht gesteld worden.

De scène van de literatuur

Rechtstreeks contact tussen auteurs en publiek geeft een extra dimensie aan de leeservaring. Het is ook een belangrijke promotie voor het boek en voor het lezen. Daarenboven is een ontwikkeling merkbaar, waarbij auteurs bewust kiezen voor een zeer uiteenlopende bedrijvigheid, die hen in contact en wisselwerking brengt met andere artistieke disciplines. Die dwarsverbindingen mogen door een al te strenge opdeling in werksoorten niet door de mazen van de subsidienet vallen.

Een aantal instellingen en initiatieven hebben de literaire scène op landelijk niveau gebracht. Door het Nationaal Centrum voor Jeugdletteratuur, het Poëziecentrum, Behoud de Begeerte, Het Beschrijf en de Poëziezomer van Watou kwamen spraakmakende initiatieven tot stand. Die dynamiek moet kansen blijven krijgen.

In de drie grote steden is het wenselijk dat een vast en herkenbaar literatuurhuis actief is, met telkens een specifiek karakter. In Gent vervult het Poëziecentrum die rol. Het moet verder kunnen uitgebouwd worden. In Antwerpen moet het Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven zich verder kunnen ontplooiën. In Brussel hoort een Europees Vlaams-Nederlands Huis thuis, waar de ontmoeting van de Nederlandse letteren met de anderstalige literaturen centraal staat.

Op plaatselijk vlak ontmoeten schrijvers hun publiek dankzij vele lezingen. Scholen, bibliotheken en culturele centra zijn daar geëigende plaatsen voor. We wensen dat ook hier kwaliteitscriteria een grotere rol zullen spelen.

Boekhandels moeten nauw betrokken worden bij het letterengebeuren. De intelligent werkende boekhandel is vaak uitermate geschikt om het contact met de auteur gestalte te geven. In elk geval moet er naar nieuwe wegen gezocht worden om boekhandels op alle mogelijke wijzen beter te betrekken bij de organisatie van literaire activiteiten.

Een (beeld)verhaal apart

Het beeldverhaal speelt een aparte rol in de letteren. Zoals rock in de muzieksector moest het in de hoek van de commerciële cultuur een eigen leven leiden. Sommige striphelden behoren inmiddels tot het Vlaamse collectieve geheugen. Naast vaak triviale marktgevoelige series, tasten jonge stripauteurs nog steeds de artistieke mogelijkheden van het genre af. Die perspectieven werden door de Vlaamse overheid onvoldoende gestimuleerd.

Een stripbeleid is nieuw in Vlaanderen. We zullen dus nog een en ander moeten uittesten.

In een eerste fase is het wenselijk dat stripauteurs, die nieuwe perspectieven openen in het genre, de best denkbare ondersteuning krijgen. Met het Fonds voor de Letteren zal nagegaan worden welke mogelijkheden bestaan in het kader van de ondersteuning van auteurs. Daarnaast is het absoluut nodig om de gedegen Vlaamse strip in het representatieve buitenlandse circuit meer op de scène te brengen. In Angoulême, op de grote festivals en beurzen komen wij nog onvoldoende aan bod.

Met de Vlaamse Onafhankelijke Stripgilde, de uitgevers, het Centrum van het Beeldverhaal, het Fonds voor de Letteren en andere protagonisten wordt overlegd om dit beleid mee uit te tekenen.

Claus in Wonderland

Hoe veelzijdig de inspanningen ook die geleverd zijn, de Nederlandse letteren uit Vlaanderen hebben – op de kinder- en jeugdletteratuur na - niet dezelfde positie in de wereld verworven als de literatuur uit het Noorden. Denkt de grachtengordel enkel aan zijn eigen heil? Of schrijven onze auteurs enkel voor de eigen markt? Misschien moet dat wel eerst gebeuren: een geloof in elkanders auteurs. Dan pas zal de ons voorstaande herhaalde ernstige poging - een gezamenlijke aanpak met Nederland om ook de Vlaamse auteurs in het buitenland te introduceren via een consistent vertaal- en promotiebeleid - vruchten afwerpen. Op basis van wederzijdse waardering en met een rechtvaardige financiële inbreng als achtergrond, zal nieuw overleg tussen alle betrokkenen dat beleid naar nieuwe horizonten voeren.

La fureur de lire

Veralgemeend leesplezier is zowel voor de individuele culturele competentie als voor het literaire én maatschappelijke klimaat een zegen. De nieuwe elektronische dragers eisen een belangrijk gedeelte van de (denk)aandacht op. Samen met de beeldcultuur vormen ze, vooral bij de jongeren, een nieuwe uitdaging om kennis, informatie én literaire kwaliteit op een evenwichtige en intensieve wijze te assimileren. Het evidente belang van het boek neemt met de komst van nieuwe media niet af. Leesvermogen blijft een fundamentele waarde voor het menselijke levensritme, een subversieve kracht van onthaasting en kritische zin.

Inspanningen voor de leesbevordering beschouwen we dan ook niet als een achterhoedegevecht. Ze moeten op alle terreinen en voor de hele bevolking verder ontwikkeld worden, in het bijzonder voor kinderen en jongeren en andere doelgroepen zoals allochtonen. Er zijn zoveel bevoorrechte partners...de bibliotheken, het boekbedrijf - in het bijzonder de boekhandel -, gespecialiseerde verenigingen, het onderwijs, de media, vormingsinstellingen, het Fonds voor de Letteren...dat we het nuttig achten de krachten te bundelen. Misschien is een coördinerende 'Stichting Lezen' een goede formule. We zullen een initiatief nemen om de inspanningen beter op elkaar af te stemmen. Ook hier weer in het perspectief van een systematische samenwerking met Nederland in het kader van de Taalunie.

4.2.2. Podiumkunsten en muziek: voortdurende evolutie onderkennen

In vergelijking met de andere kunsten zijn podiumkunsten en muziek de best georganiseerde, de meest geprofessionaliseerde sectoren, met de meest aangepaste beleidskaders ook.

Met het podiumkunstendecreet in 1993 heeft de overheid een beleidsvorm gevonden die eindelijk recht deed aan de ontwikkelingen in de podiumkunsten.

Voor de muzieksector was het muziekdecreet er op zijn beurt een logisch gevolg van.

Hoewel beide decreten proberen in te spelen op de huidige noden van beide sectoren, dreigen ze op verschillende punten opnieuw ingehaald te worden door een voortdurende evolutie eigen aan de kunsten. Streven naar een geïntegreerd beleid wil in dit geval zeggen een aantal structurele ingrepen doorvoeren, die zowel podiumkunsten als muziek toelaten verder te evolueren.

Podiumkunstendecreet

Buiten het feit dat er eindelijk een wettelijk kader is voor alle podiumkunsten - zij het in vier aparte hoofdstukken - is ook de erkenning voor een periode van vier jaar een wezenlijke verbetering t.a.v. het theaterdecreet van 1975.

De reorganisatie van de adviesraden - met meer aandacht voor deskundigheid van de leden - heeft ook een hogere kwaliteit van de adviezen met zich gebracht.

Het afsluiten van een CAO voor de podiumkunsten was een ander gunstig gevolg van het nieuwe decreet.

Meer middelen voor dans, muziektheater en kunstencentra

Voor de subsidieronde 2001-2005 zal prioritaire aandacht gaan naar het verhogen van de middelen voor organisaties en gezelschappen van dans, muziektheater en kunstencentra, vermits ze in vergelijking met de theatergezelschappen in veel geringere mate middelen kregen om hun volle artistieke potentieel uit te spelen.

De volgende subsidieperiode juli 2001-2005 start voor alle organisaties op 1 juli 2001. Voor de organisaties van dans, muziektheater en de kunstencentra die tot dan per kalenderjaar werden ondersteund zullen we een overbruggingskrediet voorzien.

Meer doorstroming

Hoe te reageren op de huidige situatie waarin kunstenaars, organisatoren en publiek zich nestelen in een consensus waarbinnen voorstellingen nog slechts functioneren als maatschappelijke en artistieke

zelfbevestiging? Hoe een taal vinden waarmee het theater een jongerenpubliek kan aanspreken? Welke manieren zijn er om openingen te bieden voor nieuwe jonge theatermakers? (Mark Deputter, *Markeringen in een landschap*, 1996) Terechte vragen die zowel de kunstenaars(praktijken) als de overheid moeten bezighouden.

Vlaanderen kent een rijk theateraanbod, dat sinds de jaren tachtig grondig hertekend en door de overheid erkend is. Niet alleen heeft het podiumkunstendecreet een groep nieuwe gezelschappen – van de kunstenaarsgeneratie die tot dan toe in de marge werkte - opgenomen, ook stellen we een afwisseling van de wacht vast bij de gezelschappen die reeds een langere geschiedenis kennen.

In tegenstelling tot dans of muziektheater beschikt het theater over een uitgebreid middenveld - een grote groep gezelschappen met een regelmatig aanbod, een redelijk trouw publiek en gedegen kwaliteit. Om verstarring te voorkomen zullen er voortdurend impulsen moeten gegeven worden om het veld in beweging te houden. Een discobal schittert pas als hij beweegt. Beweging kan vele vormen aannemen: Ruimte scheppen voor nieuwe gezelschappen, doorgroeimogelijkheden voor theaterpraktijken tot grootstedelijk repertoiregezelschap, kansen bieden om bestaande gezelschappen te heroriënteren... Dit is uiteraard vooral de verantwoordelijkheid van de theatermakers zelf. De overheid kan echter de voorwaarden of het klimaat scheppen die een goede doorstroming in de podiumkunsten mogelijk maakt. Dit zal o.a. gebeuren door:

- radicaal voor kwaliteit te kiezen en beloftevolle middenvelders te laten groeien,
- theater in de grote steden te versterken door investeringen in typisch stedelijke (en) stuwende praktijken. De lokale besturen zullen hierbij betrokken worden
- jonge kunstenaars/gezelschappen kansen te bieden zich te ontplooiën,
- doordachte in- en uitstapmogelijkheden te voorzien, die het de theatermakers of gezelschappen gemakkelijker maakt om zich te heroriënteren of om er zelfs mee op te houden
- maximaal kansen te geven voor multidisciplinaire praktijken,
- door inspanningen voor een grotere publieksbetrokkenheid en gerichte aandacht voor de jongerencultuur te belonen
- een grotere samenhang te creëren tussen creatie, presentatie en spreiding van producties

Met andere woorden er moet voldoende ruimte vrijkomen om topkwaliteit volwaardig te laten doorgroeien en anderzijds nieuwkomers een structurele basis te verschaffen. Geen enkel gezelschap leeft voor de eeuwigheid.

Muziekdecreet

Het muziekdecreet verraadt een moeizaam huwelijk tussen klassieke, hedendaagse en populaire muziek, grotendeels te wijten aan de totaal verschillende praktijken in de verschillende domeinen. Het muziekdecreet erkent alle muziekvormen en heeft - in tegenstelling tot het podiumkunstendecreet - geen schotten gecreëerd tussen die verschillende muziekpraktijken.

Doorstroming van de orkesten en ensembles

Bij de eerste erkennings- en subsidiëringsronde werd een redelijk omvangrijke groep van orkesten en ensembles erkend en gesubsidieerd. Het is gebleken dat het met de beperkte enveloppe binnen het decreet onmogelijk was om een volwaardige ondersteuning te bieden. Om deels aan de CAO-verplichtingen te kunnen voldoen is er in 2000 een verhoging van 50 miljoen frank voorzien.

In de aanloop naar de volgende subsidieronde zal bekeken worden welke ensembles en orkesten het artistieke niveau en maatschappelijk draagvlak halen die een verdere subsidiëring verantwoordt. We zullen de lat hoog leggen. Een verhoging van de middelen zal prioritair besteed worden om kwaliteit te laten doorgroeien.

Evenwaardige behandeling voor diverse muziekvormen en organisaties

Hoewel het muziekdecreet open staat voor alle muziekvormen wordt de grootste plek (en de facto de middelen) ingenomen door de klassieke en hedendaagse muziek. De andere muziekvormen en gelinkte

organisaties komen nog onvoldoende aan hun trekken. Om deze ongelijke situatie ongedaan te maken is een afzonderlijk benadering voor de populaire muziek aangewezen, uiteraard zonder de groei van de klassieke en hedendaagse muziek te belemmeren.

Een beleid voor populaire muziek

‘Populaire muziek’ staat voor een brede waaier aan muziekgenres: pop, rock, jazz, wereldmuziek, drum ‘n bass, folk... De erkenning van de populaire muziek in het muziekdecreet was een eerste aanzet tot het uitwerken van een Vlaams popmuziekbeleid. Specifieke noden en behoeften vragen echter om een (tijdelijk) aparte behandeling binnen of zelfs buiten het muziekdecreet om:

- We overwegen het installeren van een tijdelijke werkgroep gespecialiseerd in populaire muziek, die de opdracht krijgt een nota op te stellen tegen juni 2000.
- Een betere ondersteuning van de muziekclubs; de meeste clubs hebben een minimum ondersteuning voor hun werking waarmee zij hun pioniersfunctie niet kunnen blijven voortzetten. We bepleiten een versterking van hun positie om zo een waardevol alternatief te kunnen bieden voor het commerciële circuit.
- Het Vlaams muziekcentrum moet ook inzake populaire muziek een inhoudelijk sterke opdracht meekrijgen. Het zal ook samenwerken met het op te richten organisatie voor muzikamateurs

Werking van de commissie muziek versterken

Gezien de enorme diversiteit in het muziekgebeuren dient de commissie versterkt te worden om de verschillende genres met kennis van zaken te kunnen evalueren. We overwegen in dit verband het installeren van een ad hoc-commissie voor de populaire muziek.

Toekomstperspectieven

Schotloos

Door schotten op te heffen komt er paradoxaal genoeg ruimte vrij om in te spelen op de specifieke behoeften van de verschillende disciplines onderling én de multidisciplinaire praktijken anderzijds. Met het oog op een beleid op lange termijn zullen we de huidige decreten maximaal openbreken.

Voor de subsidieronde 2005-2009 voorzien we een schotloos podiumkunstedecreet. In een tweede beweging zullen we dat decreet en het muziekdecreet integreren in een globaal podiumkunstenplan.

Nominatim instellingen open benaderd

Een open benadering van de gehele podiumkunsten- en muzieksector zal een nieuwe verhouding en kwalitatieve waardering van de grote instellingen (de grote orkesten / de Vlaamse Opera / het Ballet van Vlaanderen ...) t.a.v. de andere actoren mogelijk en noodzakelijk maken.

We pleiten ervoor om de nominatim ingeschreven instellingen onder te brengen bij de respectieve decreten, of ze tenminste te toetsen aan dezelfde inhoudelijke criteria als de organisaties die onder het decreet vallen.

Voor de volgende subsidieronde (2001-2005) zullen een reeks organisaties (die nu buiten het decretaal kader vallen) in het decreet worden opgenomen. Voor andere instellingen heeft de minister reeds de opdracht gegeven aan de beoordelingscommissies om ze in elk geval inhoudelijk te evalueren.

Diverse organisatievormen

Steeds meer organisaties hechten er belang aan om verschillende functies (produceren, presenteren, onderzoeken, ...) te combineren in hun werking. De kunstencentra vervullen van oudsher deze rol, maar ook steeds meer gezelschappen breken uit hun louter producerende rol. We stellen een groeiende aandacht en investering vast in publieksofbouw, in een degelijke inhoudelijke omkadering ... Zoals blijkt uit onze beleidsdoelstellingen willen we deze tendens ondersteunen en de regelgeving hierop afstemmen.

Ook de individuele podiumkunstenaar of muzikant moet aan zijn trekken kunnen komen in de toekomstige regelgeving. Een kunstenaar moet kansen krijgen om zijn loopbaan op te bouwen of een andere wending te geven. Om in aanmerking voor overheidssteun te komen diende een kunstenaar in het verleden altijd een organisatie rond zich op te richten. We willen systemen ontwikkelen die het

kunstenaars mogelijk maken op alternatieve wijze te werk te gaan (via werkbeurzen, studieopdrachten, stipendia...)

Ontwikkeling en doorstroming

De instroom van jonge/debuterende kunstenaars(praktijken), ruimte voor experiment en onderzoek, kansen voor individuele kunstenaars om zich te herbronnen, herscholing van dansers, de relatie tussen de praktijk en de kunstopleidingen, aandacht voor de verschillende functies zoals reeds hoger vermeld ... zijn evenveel aandachtspunten die we in de verdere ontwikkeling van een kunstenbeleid aan bod zullen laten komen.

De invulling van de projectsubsidies is dringend aan herziening toe. Tot nu toe was dit enkel bedoeld om één project per jaar per aanvrager te honoreren. Met project wordt het realiseren van één productie bedoeld. Met het oog op een betere doorstroming in het veld willen we in de toekomst een bredere definiëring van de projectsubsidies uitwerken. Ze moeten kunnen aangewend worden:

- om een productie te maken (de huidige regelgeving)
- als startenvelophe voor een gezelschap, een instapmaatregel op jaarlijkse basis
- voor interdisciplinaire projecten
- als werkbeurs voor beginnende kunstenaars
- ...

4.2.3 Film en (nieuwe) media: de culturele component benadrukken

Bij de huidige regeringsformatie werd er even aan gedacht om het beleidsdomein “media” toe te voegen aan de bevoegdheden van de Cultuurminister en niet aan die van Economie. Daarvoor was zeker een grond. Media hebben onmiskenbaar een economisch belang en kunnen een economisch denkkader best gebruiken. Hoe dan ook zijn media er bij gebaat om Cultuur bij het beleid – meer bepaald het ontwikkelingsbeleid – te betrekken.

Die betrokkenheid slaat niet enkel op de artistieke creatie - in casu het bewegende beeld (film, creatieve documentaire, kortfilm, experimentele en kunstfilm, ...) - maar ook op de openbare omroep.

Niemand kan ontkennen dat die VRT een uiterst belangrijke rol vervult (of zou kunnen vervullen) in het culturele landschap. Enkel al het klank- en beeldarchief is essentieel voor het culturele landschap in Vlaanderen.

Een ander belangrijke component van de sector ‘bewegend beeld’, de nieuwe media, viel tijdens de vorige regering onder de bevoegdheid van de minister-president. Nu is het wetenschaps- en technologisch innovatiebeleid toegewezen aan de Mediaminister.

Die samenvoeging heeft alleszins het voordeel van de consequentie.

In het regeerakkoord wordt duidelijk gesteld dat *“een op kwaliteit gesteunde openbare omroep ... bij uitstek het cultureel instrument van de Vlaamse Gemeenschap (moet) zijn.”*

Over nieuwe media wordt bericht dat er speciale aandacht wordt geschonken *“aan het stimuleren van multimediatechnologie projecten die ... de cultuurbeleving met behulp van nieuwe informatie- en communicatietechnologie mogelijk maken”*. Ook de filmsector krijgt impulsen. De huidige situatie zal grondig worden geanalyseerd en er zal, op grond van de bevindingen, gezocht worden naar middelen om de sector een nieuwe dynamiek te geven.

Vanuit die vaststellingen en beleidsintenties zijn de minister van Cultuur en de minister van Media overeengekomen om gezamenlijk te overleggen over vorm en inhoud van het beleid omtrent film, nieuwe media en openbare omroep.

Om dit structurele overleg te ondersteunen wordt een adviescommissie voor de ontwikkeling van de media opgericht.

De commissie wordt paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de economisch georiënteerde kant van de mediasector en uit vertegenwoordigers van het culturele veld. Deze laatste worden voorgedragen door de raad voor Kunsten.

De commissie functioneert onder de bevoegdheid van de minister voor Media, aan wie zij haar adviezen voorlegt. Die gaan over het algemene beleid, over de culturele component bij beheersakkoorden (met de VRT, met de v.z.w. Vlaams Audiovisueel Fonds in oprichting) en over de besteding van het ontwikkelingskapitaal.

De commissie kan in haar werking ook uitspraken doen over andere culturele aspecten (spreiding, toeleiding, beeldende kunst, ...) die onder de bevoegdheid van de minister van Cultuur vallen.

Daarom legt zij haar adviezen ook voor aan hem. Hij engageert zich om t.o.v. deze adviezen publiekelijk stelling te nemen en zal, omwille van de coherentie van het beleid, voor beleidsadviezen die de media betreffen ook - via zijn collega – advies aan deze commissie vragen.

Tenslotte wordt werk gemaakt van een regeling i.v.m. ontwikkelingskapitaal ("*venture capital*"). Binnen de middelen voor het Fonds Film in Vlaanderen wordt een specifiek bedrag voorzien (20%) voor de ontwikkeling van platforms of initiatieven i.v.m. productie, distributie en toeleiding van (nieuwe) mediaprojecten.

4.2.4. Beeldende kunst: een veelzijdig gebeuren

De achterstand van beeldende kunst is groot ten opzichte van andere sectoren. En toch ook weer niet. Enkele van de belangrijkste 'sectoroverschrijdende' kunstenaars in Vlaanderen komen uit de beeldende kunst. Het is een van die domeinen waarmee Vlaanderen eind jaren '80, begin jaren '90 internationale referenties opbouwde. Die golf werd echter niet omgezet in een brede professionalisering. Beeldende kunst ging daardoor een beetje terug naar af. Enkele van onze kunstenaars draaien nog wel internationaal mee, maar de toon zetten doet Vlaanderen niet meer. Het beleid moet tot draagvlak worden uitgebouwd, zowel kwantitatief als kwalitatief veranderd. De omkaderende instrumenten moeten verfijnd worden.

Een kunstenaarsbeleid

Een kunstenaarsbeleid is een cruciaal deel binnen een kunstenbeleid. De voorzieningen voor zulk beleid bestaan uit twee grote luiken.

Er zijn de projectmatige subsidies: een concreet project wordt gesteund. Daarvoor wordt een concrete return voor de maatschappij verwacht.

Om daarnaast ontwikkelingen op langere termijn te stimuleren, kunnen op drie gronden ontwikkelingsbeurzen worden toegekend:

- startsubsidies voor pas afgestudeerde kunstenaars;
- doorgroeibeurzen voor reeds erkende maar nog jonge kunstenaars, voor het verdiepen van artistieke projecten;
- werkbeurzen voor gevestigde kunstenaars, voor het heroriënteren van hun artistiek project.

Elk van die subsidietypes zal worden toegekend aan een aantal kunstenaars van wie de beoordelingscommissie uitzonderlijke mogelijkheden onderkent en waarvoor ze meent dat een beurs 'een verschil' kan maken.

Voor jonge kunstenaars wordt naast de startsubsidies ook het werkverblijf in het buitenland een volwaardig beleidsinstrument. Even weg zijn van onder de eigen kerktoren kan verrijkend en confronterend werken.

Naast de werkplaatsachtigen in Nederland en het verblijf in PS1 in New York zal concreet worden onderzocht of dergelijke regeling ook denkbaar is voor Berlijn (Künstlerhaus Bethanien) en voor de Westcoast. Eventueel kan daaruit op langere termijn een algemene regeling voortvloeien.

Een referentieveld van beeldende kunstcentra

Vlaanderen heeft een referentieveld van productie- en presentatieplatformen nodig voor beeldende kunst. Dit is een ander niveau dan dat van de grote instellingen. Deze beeldende kunstcentra zullen eveneens volwaardige gesprekspartners worden van de Vlaamse Gemeenschap. Het gaat om kleinschalige initiatieven met een uitgesproken profiel, zodat in het veld een veelzijdig gebeuren ontwikkeld wordt. Productie en presentatie zullen meestal beide aanwezig zijn in het profiel dat die initiatieven ambiëren, maar dat is niet noodzakelijk. Voorzieningen voor kunstenaarsateliers komen b.v. ook in aanmerking.

Een zeer gerichte subsidiëring zal een dergelijk netwerk zichtbaar maken.

Het gaat om een structurele basissubsidiëring. De orde van grootte daarvan weerspiegelt de intentie van deze regelgeving. Het gaat om symbolische professionalisering, de kost van een voltijdse kracht en een beperkte werkingsenveloppe.

Deze structurele subsidiëring bevat niet alle aspecten van de werking. Ze wil enkel een minimale continuïteit garanderen. Ze verwacht dat daarnaast aanvullende middelen worden gevonden voor de infrastructuur en voor de werking. Voor de werkingskosten kunnen complementaire projectsubsidies worden aangevraagd bij de Vlaamse Gemeenschap.

De huidige reglementering blijft de basis, maar ze zal worden uitgebreid met bijkomende criteria: o.m. de specificiteit van de landelijke positionering, de aard van de internationale situering, een vierjarenplan. Dat wettigt nog altijd geen decretaal kader. De subsidiëring zal zeer beperkt en experimenteel blijven. Wel kunnen de ervaringen, opgedaan met deze regelgeving, als voorbereiding gelden op een decreet.

De grote dozen

Naast deze punctuele en in eerste instantie kunstenaarsgerichte initiatieven, zijn er ook voor beeldende kunst de grotere, grootstedelijke instellingen. Men kan hierbij in Brussel denken aan het Paleis voor Schone Kunsten, het Museum voor Moderne Kunst en binnenkort daarnaast wellicht nog een derde instelling uit de privésector, in Antwerpen aan het Middelheim en het MUHKA, in Gent aan het SMAK en binnenkort het Forum voor de Kunsten, in Oostende het PMMK en in Hasselt het Provinciaal Centrum voor Beeldende Kunsten. Ze hebben vaak een museale component maar hebben daarnaast ook productie- en presentatieverantwoordelijkheden ten aanzien van de levende kunst. Dit landelijk/internationale niveau zal voorlopig worden meegenomen bij de vraagstelling omtrent een regeling voor grote culturele manifestaties (punt 4.2.21). Op iets langere termijn dient hier echter ook een sectoraal antwoord te worden gevonden.

Projectmatige productie en presentatie

Een groot gedeelte van het beleid voor productie en presentatie is projectmatig opgezet.

Dit betreft o.m.: publicatiebeleid; lezingen; steun aan tentoonstellingen; het zenden van galeries naar welbepaalde kunstbeurzen. Daaraan zullen ad hoc projecten worden toegevoegd voor netwerking van verenigingen en individuen. Het verwerven van nieuwe inzichten is hier prioritair.

De kunstwerken zelf

In Vlaanderen zijn er musea voor hedendaagse kunst met kennis van zaken. De Vlaamse Gemeenschap bouwt grotendeels op hen voor de aankoop van de collectie.

Daarnaast wordt werk verworven op advies van de beoordelingscommissie.

Hiervoor zijn er zijn twee invalshoeken:

- de opwaardering van de collectie: het invullen van lacunes voor die kunst waarover een kunsthistorische consensus groeit
- ‘veronderstelde’ consensus: enkele jongere kunstenaars, waarover een consensus lijkt te groeien, worden van nabij gevolgd.

De aandacht bij de eigen verzameling zal prioritair ook gaan naar het optimaliseren van het behoud en beheer.

Kunst in gebouwen en in de publieke ruimte

Sinds de vorige legislatuur wordt het decreet toegepast omtrent geïntegreerde kunst in de eigen gebouwen van de Vlaamse Gemeenschap en in de door de Vlaamse Gemeenschap gesubsidieerde gebouwen. Er werd daartoe een cel geïntegreerde kunst opgericht. Momenteel valt die onder de bevoegdheid van de Vlaamse Bouwmeester. Een belangrijke primaire verantwoordelijkheid van de Vlaamse Gemeenschap ligt hier bij haar eigen gebouwen en bij het begeleiden en stimuleren van lagere overheden met betrekking tot gesubsidieerde infrastructuur. Daarom is het wenselijk dat de ervaring en expertise omtrent geïntegreerde kunst zo dicht mogelijk bij de administratie gebouwen blijft liggen. Wel zal de administratie Beeldende Kunsten en Musea desgewenst alle medewerking verlenen als het om de verwerving van kunstwerken gaat.

Verder zal ook een lokaal beleid omtrent kunst in de openbare ruimte worden gestimuleerd, door hiervan een aandachtspunt te maken bij zowel de erfgoedconvenants als bij de lokale cultuurbeleidsplannen.

4.2.5. Architectuur en vormgeving: omkaderen

In vergelijking met de buurlanden staat het architectuur- en vormgevingsbeleid in Vlaanderen nog in zijn kinderschoenen. Er is slechts een embryonale aanzet tot het ontwikkelen van een effectief beleid. Vlaanderen kent kleinschalige verenigingen en stichtingen op het vlak van architectuur en vormgeving, die met inzet initiatieven nemen om iets te doen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Wij zullen de bestaande initiatieven coördineren tot een netwerk/centrum opdat ze een beter antwoord kunnen bieden op deze belangrijke beleidsdomeinen. Kwaliteitsverbetering van de gebouwde omgeving moet het mogelijk maken de levenskwaliteit van de bevolking en de leefbaarheid van onze maatschappij (steden, patrimonium, huisvesting, veiligheid...) te verhogen.

Het tot stand brengen van een beleidskader

Het regeerakkoord voorziet een Centrum voor Architectuur. De oprichting hiervan is de centrale beleidskeuze, waarrond de verdere beslissingen zullen worden georganiseerd.

Vanuit architectuur wordt de link gelegd naar stedenbouw enerzijds en vormgeving anderzijds. Het zijn verschillende disciplines die elk hun eigen spanwijdte hebben. Vormgeving alleen al gaat van unieke stukken tot industriële productontwikkeling. Er is tegelijkertijd een vanzelfsprekende samenhang tussen deze drie disciplines. Gebouwen bepalen de stedenbouw, zoals interieur en mobiliair, raamprofielen of kamerafmetingen de gebouwen bepalen. Het zijn ingrepen in een sociaal en cultureel weefsel. Ze genereren veranderingen. Ze beïnvloeden de wijze waarop de mensen zich organiseren.

Wat stedenbouw, architectuur en vormgeving ook gemeen hebben, is dat het er om gigantische omzetten en inzetten gaat, die de bevoegdheid van elke Vlaamse minister betreffen. Cultuur denkt over deze sectoren na, cultuur kan het zenuwstelsel ervan zijn.

Het cultuurbeleid terzake wil het debat stimuleren, sensibiliseren, zorgen voor archivering, informering, onderzoek.

Er moet een uitgebalanceerde oplossing komen voor de functies die het centrum op zich zal nemen en die welke zullen worden opgevolgd door de administratie, met door de minister genomen beslissingen op grond van de adviezen van de bevoegde beoordelingscommissie. Een mogelijke autonoom derde gegeven zijn de architectuurarchieven waarvoor dringend een beleid moet worden ontwikkeld.

De opdrachten en taken die worden overwogen voor dit centrum/netwerk zijn :

- kwaliteitsvolle architectuur en vormgeving mogelijk maken door sensibiliseringsacties, studie en onderzoek, reflectie en debat;
 - een stimulerend beleid voeren op gebied van kennisoverdracht. Vooral bij gemeenten is er een behoefte aan informatie en advies i.v.m. de wijze waarop men een architectuurbeleid kan opzetten en uitvoeren;
 - fungeren als documentatiepunt waar op een systematische manier de informatie betreffende de actuele architectuur- en designpraktijk wordt opgeslagen;
 - synergie bewerkstellingen tussen verschillende verspreide initiatieven.
- Zo kan geheugen worden opgebouwd en continuïteit gecreëerd, kan het cultureel beleidskader ontstaan waaraan de architectuur en vormgeving in Vlaanderen dringend behoefte hebben.

De architectuur van de overheid

We zegden reeds dat er (kwaliteits)expertise omtrent architectuur (en de ermee verbonden geïntegreerde kunst) aanwezig is bij de Vlaamse Bouwmeester. Een Centrum voor Architectuur dat functioneert zal dan ook het achtergrondkader vormen voor - én eventueel een kritische stem laten horen t.o.v. het architectuurbeleid van de overheid, zoals opgevolgd door de Bouwmeester.

4.2.6. Grote culturele manifestaties: blijvende meerwaarde

Wij wensen een geïntegreerd beleid te voeren voor de festivals en andere grootschalige evenementen. Voor de podiumkunsten en muziek is er al een decretale regeling.

Verschillende belangrijke 'evenementiële' organisatievormen blijven daardoor buiten beschouwing. Ze zijn met elkaar verwant. Ze richten zich op een breed publiek, hebben een duidelijke internationale ambitie en worden veelal georganiseerd in samenhang met Toerisme Vlaanderen. Ze zijn vaak multidisciplinair, op een andere manier dan de podiumkunstenfestivals, en vertrekken eerder vanuit het idee van tentoonstellingen, soms verbonden met architectuur of met stedelijk-urbanistische ontwikkelingen op lange termijn. De financiering ervan komt meestal voor een deel van buitenlands beleid, van toerisme, van niet-cultuurgebonden budgetten bij de Nationale Loterij, deels uit de privé-sector of van andere overheden en ... deels ook van de begroting Cultuur.

We stelden al dat de culturele sector hierbij de 'product manager' moet zijn, die bepaalt wat kwaliteit is en welk product moet worden gemaakt. Vanuit cultuur dient tussen de verschillende initiatieven een weging te gebeuren op gronden van culturele relevantie.

Tot nu toe werden de middelen ad hoc toegekend, zonder al te veel duidelijkheid. Er is momenteel geen coherent beleid op deze gebieden. In eerste instantie zullen die ad hoc oplossingen onderling worden gekoppeld bij de argumentaties omtrent de bestedingen. De overzichtelijkheid die hierdoor ontstaat, moet op redelijke termijn leiden tot een regelgeving. Er zal een werkgroep worden samengesteld om een samenhangend beleid voor te bereiden, met drie invalshoeken:

Structureel gesubsidieerde organisaties

b.v. Antwerpen Open, Vereniging voor Tentoonstellingen van het Paleis voor Schone Kunsten,

Een aantal organisaties werken permanent aan grote culturele manifestaties waarvoor geen decretaal of ander regulier kader bestaat. Het zijn productiesecretariaten met internationale horizon, tegenhangers van festivals a.h.w., waaraan beperkte structurele steun kan worden gegeven. Gezien hun grote omzet én de veronderstelde grote inbreng vanuit andere hoeken, kiezen we voor het opsplitsen van structurele steun en projectmatige afspraken. Die middelen betreffen permanente culturele componenten: de inhoudelijke en vaktechnische expertise. Daardoor kan een kwalitatief initiatief een voorbereidingsfase ingaan of kan een permanente werking worden verzekerd. Vervolgens kan de inbreng in de concrete projecten worden onderhandeld.

Grootschalige culturele projecten met mogelijke impact op de regionale cultuursène

b.v. Keizer Karel, het Belgisch voorzitterschap van de EU, Anno 02, ...

De laatste jaren domineren grootschalige, multidisciplinaire, complexe projecten een tijdlang systematisch het culturele klimaat in een regio, soms met ingrijpende sporen in het culturele landschap. Ze worden verschillende jaren op voorhand voorbereid en internationaal gepromoot. In Vlaanderen was het startschot daarvoor Antwerpen 93. Nu zijn naast de Europese culturele hoofdsteden ook geboortedata, veldslagen, enz. de aanleiding. Toerisme Vlaanderen bleek daarin een partner van wezenlijk belang. Vanuit cultuurstandpunt is het essentieel dat dergelijke manifestaties zowel inhoudelijk als structureel een blijvende meerwaarde opleveren. Ook essentieel is dat de inbreng uit de cultuurbudgetten wordt gewogen en onderling vergeleken, zodat willekeur vermeden wordt.

Andere grootschalige producties met internationale weerklank

b.v. 'Andy Warhol' of 'Hooglied' in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, 'Parijs-Brussel' in het Museum voor Schone Kunsten van Gent, 'Albrecht en Isabella' in de Jubelparkmusea, Van Memling tot Pourbus in Brugge...

Ze komen voor in de sectoren beeldende kunst, architectuur en vormgeving, en roerend erfgoed. Productie en presentatie van tentoonstellingen zijn de belangrijkste organisatievormen. Vooral bij roerend erfgoed bereiken die laatste het frequentst een kost waarvan het risico moeilijk door een instelling zelf gedragen kan worden. Die organisatievorm is niet in het museumdecreet voorzien, en ook niet bij de projectsubsidies. Dat blijkt ook uit de criteria van het decreet: het Paleis voor Schone Kunsten valt uit de boot omdat projectsubsidies enkel worden toegekend aan erkende musea, met een collectie en een uitgebouwde museale werking. Een van de vele museale functies is ontsluiting. Tentoonstellingen rond de collectie kunnen verondersteld worden binnen het museumdecreet te vallen. Grote projecten die in een museum plaatsvinden evenwel worden niet door het decreet gehonoreerd. Ze kunnen trouwens net zo goed elders plaatsvinden, in tentoonstellingshallen of eenmalig in historische gebouwen. Ze kunnen ook in het buitenland plaatsvinden terwijl ze hier geproduceerd werden. Ook zij moeten op specifieke projectsubsidies kunnen rekenen.

Bij de materiële, financiële en marktgerichte realisatie van de grote culturele manifestaties is de inbreng van het Buitenlands Beleid en van het Toerisme van wezenlijk belang.

4.2.7. 'Roerend' cultureel erfgoed: hernieuwd inzetten

Naast het erfgoed dat door musea is geselecteerd en gekaderd, is er veel dat amper of weinig zichtbaar is. Soms bevindt het zich in andere instellingen, zoals archieven en bibliotheken, uitzonderlijk is het opgenomen bij de inventaris van een beschermd monument. Het merendeel van het roerend erfgoed is écht roerend. Het kan niet, zoals de monumenten, in een plan worden vastgelegd. In privé-bezit wordt het al snel volstrekt onzichtbaar, kan het ongemerkt verdwijnen. In openbaar bezit kan het verkommeren op zolders of in kelders. Maar ook omgekeerd: de maatschappij heeft de mogelijkheid om het hernieuwd in te zetten en zichtbaar te maken.

De basis voor een beleidsinstrumentarium

Er wordt een aanzet gegeven voor een beleidsinstrumentarium voor het roerend erfgoed buiten de musea. Drie luiken:

Maatschappijgericht beleid: het verbreden van het maatschappelijk draagvlak is prioritair. Het wordt hard gemaakt via een beleid van erfgoedconvenants. De methodologie daarvoor zal worden uitgebouwd via een experimentele opstart. Een verruiming naar toerisme en naar monumentenzorg,

landschapszorg en archeologie is mogelijk. Wij nemen hier nu reeds het voortouw vanuit het kwalitatief en publieksgericht karakter van het cultuurbeleid.

Verder blijft de mogelijkheid bestaan van steun aan historische projecten, met name de tentoonstellingen die een belangrijke communicatievorm zijn voor het cultureel erfgoed. Er moet ook ruimte blijven voor (kunst/cultuur)historische tentoonstellingen die zich niet als 'event' profileren maar toch de collectieontsluiting van de klassieke museale functies overstijgen. Dergelijke tentoonstellingen maken het erfgoed rijker door de samenhang die ze voorstellen en de inzichten die ze bieden.

Ondersteunende instrumenten: er wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van ondersteunende instrumenten (erfgoedcentra, erfgoeddepots, erfgoedconsulenten, erfgoedsteunpunten...). Bij dit hele beleid dringt zich een coördinatie op met het beleid op het vlak van monumentenzorg, landschapszorg en archeologie. Deze coördinatie zal maximaal uitmonden in gemeenschappelijke beleidsinitiatieven. Ook toerisme kan hierbij worden betrokken.

Op korte termijn zullen de eerste pilootexperimenten voor erfgoedcentra worden opgestart (bezoekerscentra met een waardevolle erfgoedbasis). Het zal gaan om projecten die vergelijkbaar zijn met de driejaarlijkse startsubsidies bij de musea. De verdere opvolging wordt echter minimaler gedacht dan bij de musea.

In de erfgoedconvenants met de drie kunststeden zal de oprichting van een Vlaams steunpunt roerend erfgoed voorzien worden.

Bescherming: er komt een erfgoeddecreet met uitvoeringsbesluiten waardoor roerend erfgoed kan worden beschermd. Dit zal het mogelijk maken om een overzicht te krijgen over de topstukken van het roerend erfgoed, om deze bij dreigende export eventueel te verwerven, om conservatie en restauratie ervan te begeleiden en subsidiëren. Een dergelijk decreet kan worden vergeleken met de bescherming van onroerend erfgoed.

De logische vervollediging van zulk decreet is een fonds roerend erfgoed waar de middelen kunnen worden klaargehouden voor de verwerving van topstukken als ze het land dreigen te verlaten. Voor een dergelijk fonds werd in 2000 reeds een aanzet voorzien in de begroting.

In een latere fase is de implementering van een regeling voor restauratie en conservatie noodzakelijk. Eerst dienen echter de ondersteunende instrumenten daarvoor te worden ontwikkeld, om te beginnen voor het erfgoed dat zich in publiek bezit bevindt.

Sleutelinstrument: erfgoedconvenants

Het meest geschikte overheidsniveau voor een actief erfgoedbeleid is het bovenlokale. Daar kan hoge expertise gepaard gaan met voeling voor concrete mogelijkheden.

De operatie is in eerste instantie gericht op de steden die beschikken over een belangrijk geheel aan roerend erfgoed. Ze kan gefaseerd verlopen. In eerste instantie worden experimentele convenants afgesloten met de kunststeden Antwerpen, Brugge, en Gent. Zij hebben het belangrijkste geheel aan roerend erfgoed in Vlaams publiek bezit en ze beschikken over de nodige expertise. Van daaruit kan het project vervolgens stapsgewijs verruimd worden naar Brussel, Mechelen, ...

Er zal aan de betrokken steden worden gevraagd een nota of plan op te maken voor de conservering, ontsluiting en presentatie, het wetenschappelijk onderzoek, de verbinding van bronnen (b.v. met orale geschiedenis) en de collectievorming. Die nota zal als onderhandelingsbasis worden gebruikt in de gesprekken tussen de betrokken steden en de Vlaamse overheid.

De nota zal andere regelingen vervolledigen, die voor de musea, de bibliotheken, monumentenzorg. Ze zal er complementair aan zijn.

Bijzondere aandacht zal gaan naar de archieven. Er bestaat geen decretale regeling voor stedelijke archieven en grote archieven, evenmin voor bewaarbibliotheken. Hun ontsluiting als erfgoed wordt in de convenantregeling opgenomen.

Er zal ook aandacht gaan naar het kwalitatief benaderen van de publieke ruimte in de breedst denkbare zin. Daarbij horen ook de klassieke kunstwerken in de openbare ruimte, waarbij een analyse zou kunnen gemaakt worden over hun wenselijkheid en waarbij de ontwikkeling van bijkomende mogelijkheden zouden kunnen worden voorzien.

Sleutelinstrument: een erfgoeddecreet

Het cultureel erfgoed speelt een rol als symbool en als bevestiging van de complexe eigenheid van een gemeenschap. Vandaar dat we er naar streven om onze belangrijke cultuurobjecten voor de volgende generaties te bewaren. Een van de instrumenten daartoe is het uitvaardigen van beschermende maatregelen. Hier zal een inhaalbeweging worden gemaakt, die zich in een eerste fase noodzakelijkerwijze op het vlak van de regelgeving situeert. Er komt een decretale regelgeving die het gemeenschapsbelang verzoent met het privé-belang.

Die regelgeving zal ook voor de – al te lang uitblijvende – noodzakelijke onderbouw van de Europese regelgeving op het vlak van de bescherming van roerend cultureel erfgoed zorgen. Eenmaal die decretale regelgeving is doorgevoerd, kan en zal op basis daarvan een lijst worden opgesteld van cultuurgoederen die een dusdanig belang hebben dat hun teloorgang of verdwijning een verlies zou betekenen voor ons cultureel patrimonium.

Daarvoor moet de Vlaamse regering de mogelijkheid hebben om de uitvoer aan beperkingen te onderwerpen en, zo nodig, tot aankoop over te gaan.

Het is ook wenselijk de eigenaars van die cultuurgoederen te verplichten om het cultuurgoed in goede staat te bewaren. Voor elke ingreep op vlak van conservatie en restauratie, kan dan een voorafgaand akkoord van de overheid verplichtend worden gemaakt, met als tegenprestatie een subsidiëring van de eraan verbonden kosten.

4.2.8. Musea: kerntaken centraal

We zouden kunnen stellen dat er twee soorten cultuur zijn: de cultuur van vandaag, en de schaduwzijde ervan, die van gisteren en de dagen daarvoor, die van de herinnering. Voor de laatste zijn er de musea.

De musea hebben in Vlaanderen lang een sluimerend bestaan gekend. De laatste jaren is daar snel verandering in gekomen. Grote evenementen lokken honderdduizenden, maar er gebeurt veel meer dan dat. Infrastructuren worden aangepakt, personeelskaders en middelen worden aangepast aan de vereisten van de tijd. De grote last daarvan wordt gedragen door de verantwoordelijke overheden, vaak de steden.

Het museumdecreet

De impuls daartoe kwam in belangrijke mate van de - nochtans beperkte - middelen die de Vlaamse Gemeenschap ervoor inzette, samen met de provincies. Het koninginnestuk van dat stimuleringsbeleid was het museumdecreet. De ordening die het aanbracht wordt inmiddels steeds duidelijker. Erkenning wordt een kwaliteitslabel voor instellingen die écht belangrijke verzamelingen hebben én de bijbehorende expertise.

Wij hebben daarom reeds een eerste gebaar gemaakt, ter vervollediging van het decreet. Wij hebben de subsidiemiddelen aanzienlijk verhoogd zodat ze beter aan de intenties van het decreet beantwoorden. De middelen blijven nog steeds laag in verhouding tot het belang van de sector: van klassieke musea voor schone kunsten, over musea van hedendaagse kunst en andere hedendaagse uitingen - zoals fotografie of vormgeving - tot vaak kleine, met liefde onderhouden lokale heemkundige en archeologische musea; van thematische verzamelingen - rond bier of tabak - tot gereconstrueerde woningen van schrijvers of een 17de-eeuwse drukkerij... De volgende jaren zal via een constant beleid - waarbij een jaarlijkse doorgroei van de structurele subsidies reeds voorzien is - de werking van het decreet geleidelijk geoptimaliseerd worden.

Weten wat we hebben, houden wat we hebben

De allereerste taak die zich bij ons patrimonium aandient, is weten wat we hebben. De Vlaamse Gemeenschap heeft hier een stimulerende taak. Ze heeft zich geëngageerd voor een

gestandaardiseerde software. Dat netwerk moet werkbaar gemaakt en uitgebouwd worden zodat het de start kan worden voor een centrale inventaris.

Een tweede taak bij ons roerend patrimonium is conservatie en restauratie. Ook hier zien we een achterstand die de musea moeten inlopen. Via proefprojecten moet een voorbeeldwerking opgezet worden, die nieuwe kwaliteitsstandaarden invoert. Het kan zowel gaan om conditierapporteringen, om inhaalbewegingen omtrent passieve en actieve conservering, als om infrastructuur (b.v. gemeenschappelijke depots).

Toekomstgerichte musea

Behoud en beheer zijn slechts enkele aspecten van een museale werkelijkheid, die veel complexer is dan het publiek - of zelfs vaak de politiek - zich voorstelt.

Achterstand wordt niet ingehaald enkel door meer middelen. In de eerste plaats is er nood aan expertise, om te weten welke de oplossingen kunnen zijn, om die oplossingen in aanbesteding te geven, zelf uit te voeren of te ontwikkelen. Zulke 'museumtechnologie' moet bij ons meer ruimte krijgen. Zo hebben we b.v. bedrijven die wereldleider zijn op het vlak van digitalisering, maar wiens technologie amper in onze eigen musea ingang vindt.

Om die expertise te verhogen is gespecialiseerde vorming van wezenlijk belang. Vraag en middelen zijn aanwezig, doorstroming en coördinatie schieten echter tekort.

Expertise moet niet enkel aanwezig zijn, ze moet ook gebruikt worden, netwerking moet verbeterd worden. Er komt een steunpunt.

Netwerking moet ook internationaal doorgezet worden. De goedkoopste manier om het kennisniveau te verhogen, is een internationale aanwezigheidspolitiek. Dat kan op sommige niveaus door stagemogelijkheden, en op andere door de aansluiting bij internationale informatieplatformen te stimuleren.

4.2.9. Archieven: geen ondergeschoven kind meer

Onderscheid tussen immaterieel en materieel patrimonium kan in de realiteit moeilijk worden gemaakt. Dat blijkt ook uit de beleidsvoorbereidende gesprekken over de heemkundige musea.

Archieven zijn de zwaarst wegende instrumenten binnen dat randgebied tussen verschillende sectoren. Dat gebied werd nooit in zijn complexiteit onderkend. Er werden voor verschillende afzonderlijke segmenten aanzetten gegeven, voor sociaal-cultureel werk, letteren, muziek, ...

Een sectoroverschrijdende aanpak is dus aan de orde.

Bespreken, aanzetten maken

Het is duidelijk dat de archiefsector in Vlaanderen een ondergeschoven kind is. We kunnen tijdens deze legislatuur geen finale oplossing vinden maar wel de problemen bespreekbaar maken.

De allereerste taak is het in kaart brengen van de noden en mogelijkheden, zowel wat betreft de ontsluiting als erfgoed van de grote stedelijke archieven, als wat betreft de consolidering en activering van de culturele en sociaal-culturele archieven uit de uiteenlopende sectoren.

De coördinerende administratie voor deze beleidsaanzetten wordt de afdeling Beeldende Kunst en Musea, verantwoordelijk voor een aantal van de instrumenten die daarvoor in elk geval zullen worden ingezet.

Afzonderlijke aandacht zal gaan naar het behoud van archieven voor Vlaanderen, binnen de realisatie van het erfgoeddecreet. Nu dreigen archieven in snel tempo Vlaanderen te verlaten. De oplossing ligt niet in eerste instantie in aankoop, wel in het scheppen van een gunstig klimaat voor depotgave en schenking.

Afzonderlijke aandacht zal naar de archieven gaan binnen het kader van de experimentele erfgoedconvenants met de drie kunststeden.

Het is de bedoeling deze sector op termijn te integreren binnen een breder opzet betreffende roerend erfgoed, net zoals de musea.

Stukken van papier

Een van de aandachtspunten wordt een stuk van het cultureel gedachtegoed dat aan het papier is toevertrouwd: het literair en muzikaal erfgoed. Daarvoor adviseert een voorlopig platform over de besteding van de (verhoogde) middelen. Naast de Koninklijke Academie voor Taal en Letterkunde en het Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven nemen ook het Vlaams Theaterinstituut, het Muziekcentrum van de Vlaamse Gemeenschap en verschillende universitaire onderzoekscentra en gespecialiseerde verenigingen deel.

4.2.10. Openbare bibliotheken: actualiseren

Vlaanderen heeft de voorbije twintig jaar een belangrijke weg afgelegd, een grote inhaalbeweging gemaakt. Het huidige decreet bevat een gedetailleerde regelgeving. Dat was in de jaren '70 nodig om de noodzakelijke evolutie in het bibliotheeklandschap te realiseren, maar werkt nu contraproductief. Het decreet is op vele vlakken verouderd. Zo houdt het geen rekening met de explosie van de kennismaatschappij en het ontstaan van nieuwe media en informatiedragers.

Het nieuwe decreet zal grotendeels gebaseerd zijn op de resolutie van het Vlaams Parlement, goedgekeurd tijdens het vorige parlementaire jaar.

Informatie, cultuurspreiding en ontmoeting

Bibliotheken krijgen een driedubbele opdracht

- centrum van informatie en informatieverstrekking
- centrum van cultuurspreiding (onder meer het bevorderen van het 'leesplezier')
- plek van ontmoeting en contact tussen mensen.

De bibliotheek moet een bijdrage leveren aan de verhoging van de culturele competentie van iedereen in Vlaanderen. Bibliotheken hebben een belangrijke maatschappelijke rol: ze zijn geen wereldvreemde culturele instituten, maar staan met beide voeten stevig op de grond, geworteld in een lokale of regionale context, vastgehaakt in stads- of streekverband, veelvuldig aan elkaar en aan andere actoren uit de culturele wereld gelinkt.

Bibliotheken moeten grote aandacht besteden aan bevolkingsgroepen die nu niet of spaarzaam worden bereikt, moeten intense inspanningen doen om die groepen wel te bereiken. Zo kan de bibliotheek een plek zijn waar een migrant komt *chatten* met zijn familieleden uit Turkije, de muzikliefhebber zijn portie barokmuziek of hiphop komt halen... Kortom: dicht bij de mensen, op plaatsen waar ze vaak komen.

Niveaus herbepalen

De verplichting tot samenwerking tussen bibliotheken zal decretaal worden opgelegd.

Het nieuwe decreet zal veel meer aandacht schenken aan de kwaliteit en slechts een minimum aan kwantitatieve normering bevatten. Overmatige betutteling wordt weggewerkt. Gemeenten worden als evenwaardige partner in het bibliotheekbeleid betrokken.

Bibliotheken moeten efficiënt worden geleid en hedendaagse technologie hanteren: Niet als doel op zich, maar omdat bibliotheken daardoor de kans krijgen zich te concentreren op hun kerntaken.

Het bibliotheeklandschap wordt gestructureerd in drie niveaus:

- op Vlaams niveau wordt een steunpunt opgericht dat alle noodzakelijk centraal georganiseerde taken opneemt (centrale catalogisering, uitbouw BIBNET, deskundigheidsbevordering, begeleiding...);
- regionale bibliotheken die werken vanuit een stad met een culturele centrumfunctie en die taken opnemen voor een afgebakende 'streek': op dat niveau wordt de samenwerking van de bibliotheken uit de streek georganiseerd, en worden afstemming, samenwerking met bibliotheken van hogescholen, wetenschappelijke instellingen e.d. gestimuleerd;

- plaatselijke (gemeentelijke of intergemeentelijke) bibliotheken, al dan niet met filialen, uitleenposten, bibliobus...

De enkele resterende vrije bibliotheken worden ingeschakeld in de gemeentelijke bibliotheek.

Aan de provincies wordt gevraagd dat minstens tweederde van de subsidies die ze vandaag uittrekken voor de plaatselijke bibliotheken, rechtstreeks ten goede komen van die bibliotheken.

Ze worden verder uitgenodigd de opdracht van de regionale bibliotheken te ondersteunen.

Gespecialiseerde bibliotheekvoorzieningen (in gevangenis, ziekenhuizen...) worden in de mate van het mogelijke gekoppeld aan de regionale bibliotheken die zich op hun grondgebied bevinden.

Voorzieningen voor blinden en slechtzienden worden landelijk geregeld, in een samenwerkingsverband met de drie betrokken organisaties. Daarbij wordt een maximale samenwerking met Nederland nagestreefd. De collecties zullen, in functie van een verhoging van de cultuurparticipatie, ontsloten worden voor iedereen.

Brussel

In Brussel coördineert de Vlaamse Gemeenschapscommissie de specifieke maatregelen voor de Brusselse bibliotheken en realiseert er zelf de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek. Er wordt naar gestreefd dat de Brusselse gemeenten maximaal hun verantwoordelijkheid voor een eigen bibliotheek opnemen. Daartoe kan het nuttig zijn dat de VGC gedifferentieerde en vaak meer bescheiden normen voorstelt, zodat de realisatie van een plaatselijke bibliotheek aangepast is aan de specifieke noden en behoeften. Dat maakt meteen mogelijk dat de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek een meer uitgesproken grootstedelijke rol vervult en daartoe de nodige middelen ontvangt.

De gebruikers, de auteurs en de boekhandels

De discussie over het principe van de kosteloosheid van de basisdienstverlening zal gevoerd worden. De problematiek van het leenrecht kan enkel worden geregeld door de federale overheid. De Vlaamse Gemeenschap zal nauw toezien op de samenhang met de positie en de rechten van de auteurs, zoals uitgetekend in het letterenbeleid.

De verdringing van de kwaliteitsboekhandel mag niet versterkt worden door de aankooppolitiek van de bibliotheken. De bestekken leggen vaak een eenzijdige nadruk op de prijs, en te weinig op de kwalitatieve elementen (zichtlezingen, naleveringen e.d.). Op verschillende terreinen moet actieve samenwerking tussen bibliotheek en boekhandel groeien.

4.2.11. Culturele centra: herprofilieren

De culturele centra zijn in Vlaanderen relatief jonge instellingen. De groei van het aantal centra was explosief maar niet planmatig. Die organisatievorm is toe aan een bijsturing van de opdrachten, waarbij rekening wordt gehouden met een veranderd cultureel landschap en met herdefiniëring van de rol van de steden.

Het is de bedoeling de erkenningsstop van de vorige minister van Cultuur ongedaan te maken.

Cultuurspreiding en gemeenschapsvorming

In het kader van de versterking van het lokale cultuurbeleid zijn culturele centra belangrijke actoren in de vormgeving en de uitvoering van het lokale cultuurbeleid. Als basisvoorziening willen we de culturele centra een subsidie garanderen, die hun basistaken als centrum dekt. Uitgangspunt daarbij is het recht op behoorlijke culturele infrastructuur van iedereen die in Vlaanderen woont.

Cultuurspreiding en gemeenschapsvorming zijn basisopdrachten.

Bij de eerste opdracht gaat het om coördinatie en programmering van activiteiten.

Om de gemeenschapsvormende opdracht te vervullen moet het centrum fungeren als een knooppunt van de verschillende disciplines en werkvormen. Dat impliceert het begeleiden en ondersteunen van de organisatoren en het coördineren van culturele en educatieve samenwerkingsverbanden. Voor beide taken stelt het centrum lokalen ter beschikking.

Toeleiding naar het cultuuraanbod - niet alleen naar het eigen programma-aanbod - en de verhoging van de culturele competentie moeten een permanente zorg zijn van de culturele centra.

Meer kleur in het landschap

Er zal een uitgewerkt beleidsplan worden gevraagd van zes jaar met tussentijdse evaluatie en bijsturing na drie jaar. Dat beleidsplan is een onderdeel van het lokale cultuurbeleidsplan. Het toont aan hoe de opdrachten van het centrum worden waargemaakt en ingevuld, met welke kleur en dynamiek.

Steden krijgen een prioritaire rol inzake cultuurspreiding (bijv. de Warande in Turnhout, de Kortrijkse Schouwburg, de culturele centra van Hasselt, Brugge, Sint-Niklaas, Aalst, Leuven ...). De categorie-indeling wordt verruimd en afhankelijk gemaakt van de schaal en de uitstraling van elke gemeente. Voor de centra van de Rand, die een bredere taakin-vulling hebben, zal de vzw De Rand een centrale rol spelen.

Er worden meer projecten en vernieuwende initiatieven mogelijk gemaakt, en er wordt aandacht gevraagd voor de verwachtingen en cultuuruitingen van jongeren en van andere culturen...

Bij de subsidievoorwaarden zal er meer nadruk liggen op kwalitatieve aspecten van de werking. De infrastructuurvoorwaarden zullen beperkt worden tot het essentiële.

Samenwerking tussen culturele centra onderling en met andere werksoorten zal worden gestimuleerd.

Elke gemeente zal de beheersvorm vrij kunnen bepalen, rekening houdend met het Cultuurpact.

Professionele medewerkers van hoog niveau blijven essentieel.

Extra

Culturele centra in de steden mogen naargelang hun categorie ook andere of specifieke opdrachten waarmaken en zich kandidaat stellen om daar ook een extra subsidie voor te krijgen. Dat laat toe meer kleur - verschillende kleuren - te geven aan de culturele centra en hun profilering te bevorderen. Bij hun beleidsplan kunnen centra een addendum indienen waarin ze solliciteren voor een extra enveloppe voor b.v. programmering beeldende kunst, vorming en educatie, bestaande samenwerkingsverbanden, infrastructuur in wijken, schoolprogrammering; omkadering podiumvoorstellingen, regionale uitstraling, acties naar bijzondere doelgroepen (kansarmen, migranten, senioren ...), specifieke programmering (gebaseerd op sociaal-culturele factoren) enz. Toewijzing gebeurt door de minister voor een periode van drie jaar, op basis van een advies van een beoordelingscommissie.

De grote steden

In de drie grote steden wordt een specifiek en aangepast beleid voor de culturele centra mogelijk. Dat betekent dat er rekening kan gehouden worden met specifieke taken voor gespecialiseerde culturele centra of zoals te Brussel voor een netwerk van lokale gemeenschapscentra. In de steden heeft de functie-invulling van dergelijke centra immers een vanzelfsprekend verband met de aanwezigheid van een belangrijk aanbod van culturele voorzieningen. Met de Stad Antwerpen, de Stad Gent en de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel worden convenants afgesloten, waarin de subsidie-enveloppe wordt vastgesteld op basis van een geïntegreerd cultuurbeleidsplan.

4.2.12. Sociaal-cultureel werk: herwaarderen

Het sociaal-cultureel werk in Vlaanderen is sterk uitgebouwd. De rol die het gespeeld heeft in de emancipatie van tal van bevolkingsgroepen, is zeer groot geweest. Ook vandaag is dat aan de orde, maar op een andere wijze. De meeste van de bedoelde bevolkingsgroepen hebben dit emancipatieproces met verve doorgemaakt, helaas nog niet allemaal. Er zijn nu andere en nieuwe groepen die uitgesloten zijn, groepen die moeilijk worden bereikt zoals (kans)armen, migranten. Ook de samenleving is grondig veranderd.

Over leden gesproken: slechts weinig jonge mensen nemen deel aan het verenigingsleven. Dat is niet abnormaal. Hun leefpatroon, in hun jeugdige jaren, zetten ze daarna gewoon verder. Ze kiezen voor

lossere verbanden en minder voor blijvend engagement of lidmaatschap, hebben belangstelling voor andere cultuuruitingen. Dit staat haaks op de werkwijze en het aanbod van het verenigingsleven. Verenigingen zijn er nog niet in geslaagd de kloof te dichten.

Vreemd genoeg is deze kloof mede een door de verenigingen zelf bewerkstelligd resultaat. Het verenigingsleven heeft de emancipatie van sommige sociale groepen mede gerealiseerd. Daardoor is er vooral een brede middenklasse ontstaan, die inmiddels ook een behoorlijke graad van welvaart heeft bereikt. Het nieuwe vrijetijdsgedrag is eigen aan de nieuwe middenklasse. De leden zappen. Ze stellen hun eigen programma en parcours samen, als ontvoogde postmoderne burgers. Ze plukken: een avondje toneel, een etentje, een film, een winters weekend in de Ardennen, een musical, een concert, een voetbalmatch, lezen de nieuwste roman van Pieter Aspe, leren piano in de muziekacademie... De lokale vereniging komt slecht in zeer beperkte mate voor in hun vrijetijdsgedrag, ook al omdat de vereniging hun gevarieerde behoeften niet kan dekken. Dat verklaart mede de veroudering en de daling van het ledenaantal van de 'klassieke' verenigingsvorm.

De gerichte interesse en punctuele keuze blijkt bijv. in de participatie aan de amateurkunsten. Daar is niet meteen sprake van daling, omdat het engagement gericht is en beperkt blijft tot de beoefening van de amateurkunst. Al zien we ook daar een verschuiving in genres en disciplines. En we zien dat de private cultuurbeoefening, in de thuis sfeer, toeneemt.

In een geïndividualiseerde en globale wereld staat het sociaal-cultureel werk dus voor tal van nieuwe uitdagingen. Want bij uitstek wordt dit nieuwe middenveld, een netwerk van kritische en bewuste mensen, een onmisbare en bevoorrechte partner, ook voor de Vlaamse overheid. De aanpak ervan door het sociaal-cultureel werk willen we via nieuwe regelgeving stimuleren. Deze zal tot stand komen in overleg met de betrokkenen.

Tegelijk moet de vernieuwde regelgeving rechtszekerheid garanderen voor de gesubsidieerde organisaties, wat nu niet het geval is.

Het is de bedoeling het totale budget voor het sociaal-cultureel werk op peil te houden en voor sommige werkvormen zelfs te verhogen.

Nieuw decreet voor verenigingen, vormingsinstellingen en diensten

De huidige decreten worden vervangen door één decreet dat de verschillende werkvormen regelt. We maken geen opdeling meer in werkvormen, maar erkennen wel het bestaan van verschillende werkvormen.

Een belangrijke kwestie is de legitimering van het sociaal-cultureel werk. Die staat onder druk. Voor de concrete vormgeving van dit decreet wordt gewacht op de resultaten van verschillende lopende wetenschappelijke onderzoeken en audits. De resultaten zullen bekend zijn medio 2000. We geven hier een globale richting aan, die naargelang de besluiten van de bedoelde onderzoeken zal worden bijgestuurd.

De principes van de nieuwe regelgeving zijn decentralisatie, specialisatie, kwantiteit in evenwicht met kwaliteit, de invoering van project- en experimentsubsiëring naast de structurele subsidies, en een gesloten systeem van enveloppesubsidiëring.

In afwachting van een nieuw decreet bevriezen we de kredieten op de begroting.

De opdrachten en werkwijze van het steunpunt voor sociaal-cultureel werk (een omgevormd VCVO) worden in dit decreet geherdefinieerd, rekening houdend met de noden die voortvloeien uit de reorganisatie van de sector.

Het verenigingsleven herwaarderen en beter inbedden in het lokale weefsel

Wij wensen dat het verenigingsleven zich in de nieuwe maatschappelijke uitdagingen vastbijt. Want zijn kwaliteiten zijn bekend. Het verenigingsleven, gebouwd op de inzet van duizenden vrijwilligers, versterkt het sociale weefsel en maakt van een stad, een buurt, een dorp een leefbare en levendige plek. Het brengt mensen bij elkaar, versterkt de gemeenschapsvorming, reikt vormingskansen aan,

brengt mensen in contact met kunst en cultuur, komt op voor de kwaliteit van het leven, maakt van een inwoner een burger ...

Het verenigingsleven verdient herwaardering en moet actieve ondersteuning krijgen. Die moet via twee wegen verlopen: via landelijke verenigingen en via de gemeente of stad waar elke vereniging actief is.

De landelijke ondersteuning is geregeld via het decreet van 1995. Het heeft de landelijke structuren versterkt, maar dat heeft te weinig effect gehad op het plaatselijke afdelingswerk. Voor het plaatselijke sociaal-culturele verenigingsleven is landelijke ondersteuning essentieel. Het gaat daarbij voornamelijk om de inhoudelijke en methodische kwaliteit van de verenigingen. Dat is het werk van de professionele kaders van de verenigingen. Daarvoor behoudt de Vlaamse Gemeenschap dezelfde financiële middelen.

In de toekomst zullen we verenigingen hoofdzakelijk subsidiëren voor hun vier functies. Ze zijn vandaag nog even relevant, maar wel toe aan een eigentijdse invulling.

De *ontmoetingsfunctie* willen wij herwaarderen. Het belang van sociaal contact kan niet genoeg worden onderstreept.

De functie *cultuurspreiding* is in de loop van de jaren steeds meer door andere, vooral geprofessionaliseerde actoren ingevuld. Het verenigingsleven moet zich niet meteen meer aandienen als programmator, maar optreden als bemiddelaar, die mensen toeleidt naar het reguliere culturele aanbod, en er informatie over verstrekt. Want het is zo dat veel mensen sneller deelnemen aan culturele manifestaties als dat in groep gebeurt. Het verenigingsleven draagt zo actief bij tot de verruiming van de culturele competentie van haar leden. Daarom kunnen we deze functie beter anders noemen, nl. het bevorderen van de culturele participatie

De *educatieve functie* blijft relevant. Doch het vormingsprogramma moet niet steeds op het niveau van lokale afdelingen gebracht worden. We zien dat trouwens in de praktijk. Er is een tendens om een kwaliteitsvol programma op bovenlokaal niveau aan te bieden.

De *sociale actiefunctie* is aan bijsturing toe. Er zijn de voorbije decennia tal van andere organisaties bijgekomen, actief in het sociale middenveld, die deze actiegerichte taak hebben ingevuld. Daarom dient ze eerder te worden gezien als ‘de vinger op de pols van de samenleving’ houden, van leden bewuste en geïnteresseerde burgers maken, het stimuleren van de opname van verantwoordelijkheid in de (lokale) samenleving, opkomen voor lokale probleemsituaties, bevorderen van deelname aan burgerinitiatieven van andere groepen ...

Kwantitatieve normering wordt zoveel mogelijk afgebouwd en vervangen door inhoudelijke criteria: opmaak van een vierjaarlijkse programmanota en een jaarlijkse nota, wijze waarop de functies concreet ingevuld worden, gebruikte methodieken, zichtbaar maken subsidiëringseffecten, enz.

Een aparte positie wordt ingenomen door het sociaal-cultureel werk voor bijzondere doelgroepen. Daarin verdient het werk met migranten en (kans)armen bijzondere aandacht. Het verenigingswerk is een werkvorm die in belangrijke mate bijdraagt tot sociale integratie, tot zelfrealisatie... Omwille van het parcours dat sommige groepen in de samenleving moeten afleggen – in feite leggen ze hetzelfde parcours af van de Vlaamse verenigingen, maar dan veel sneller – moet de erkenning en subsidiëring van hun verenigingen en federaties met aangepaste criteria omkaderd worden.

Zoals we hierboven reeds aangaven, zullen we bij de ondersteuning van het verenigingsleven streven naar een evenwicht tussen landelijke (verenigingsgebonden) en lokale (gemeentelijke) ondersteuning. In het belendende perceel van het jeugdwerk is deze dubbele benadering al enkele jaren een feit. Het landelijk jeugdwerk ondersteunt inhoudelijk en methodisch de lokale afdelingen, staat in voor kadervorming e.d.. De gemeentebesturen maken een lokaal jeugdwerkbeleidsplan en krijgen vervolgens een subsidie van de Vlaamse Gemeenschap. Deze wordt vooral geïnvesteerd in goede jeugdinfrastructuur, omkadering, samenwerkingsinitiatieven, de subsidiëring van de plaatselijke verenigingen enz. Precies door het samenspel van landelijke en lokale ondersteuning

heeft het jeugdwerk nieuwe en forse wind in de zeilen gekregen, en heeft het veel meer maatschappelijke en politieke aandacht gekregen.

We willen met het sociaal-cultureel werk dezelfde beweging maken. Alleen is de culturele wereld veel complexer en uitgebreider.

Van de gemeentebesturen verwachten we een voorwaardenscheppend beleid, een beleid dat toelaat dat verenigingen (naast andere culturele organisaties) zich autonoom en actief kunnen ontwikkelen, in goede omstandigheden kunnen werken, waar nodig financieel of materieel ondersteund worden, betrokken worden in samenwerkingsverbanden...

Daarbij moet zeker de nodige aandacht gaan naar nieuwe verenigingen die ontstaan buiten de kring van de bestaande (landelijke) erkende verenigingen.

De vernieuwing in het verenigingsleven hopen we ook te bevorderen door een belangrijk percentage van de kredieten voor te behouden voor tijdelijke projecten van korte en middellange duur. Daardoor creëren we een experimenteerplatform dat toelaat dat 'moeilijk werk' volwaardige kansen krijgt.

Een Volkshogeschool voor elke stad

Het vormingsaanbod in Vlaanderen krijgt steeds meer het aanzien van beroepsgerichte vorming of bijscholing, meestal uitgedrukt in een diploma of een getuigschrift. Deze 'formele' educatie wint veld. De niet-formele educatie dreigt uit het beeld te verdwijnen. Dat is jammer. Want vormingscursussen zijn ook zeer zinvol zonder dat er een papiertje aan vast hangt, of zonder vooraf bepaalde eindtermen. Elke Vlaming heeft recht op een breed en gevarieerd vormingsaanbod waar hij in zijn vrije tijd kan aan deelnemen. Dat aanbod speelt in op interesses en persoonlijke noden. De individuele verrijking staat voorop. De vorming draagt bij tot de levenskwaliteit.

Wij willen de niet-formele educatie een rechtmatige plaats geven in de Vlaamse samenleving. Dat houdt in: een open aanbod, toegankelijk voor iedereen, herkenbaar, kwaliteitsvol, pluralistisch.

We onderscheiden twee soorten vormingsinstellingen: volkshogescholen met een gevarieerd aanbod en gespecialiseerde vormingsinstellingen die een thematisch aanbod ontwikkelen.

We willen graag dat er in elke stad, in eerste instantie in elke grote en regionale stad, een volkshogeschool is. Deze kunnen we opbouwen vanuit de bestaande vormingsinstellingen. Wij willen dat zij per streek, onder coördinatie van de betrokken stad, samenwerken. Een volkshogeschool is dus niet meteen te beschouwen als één gebouw, maar als een samenwerkende organisatie, als een regionaal educatief platform. De talrijke cursussen worden op verschillende plaatsen aangeboden, zowel in de stad als in andere gemeenten van het verzorgingsgebied. Ze kunnen plaatsvinden in eigen gebouwen, of in openbare infrastructures zoals culturele centra, bibliotheken enz. Deze volkshogeschool coördineert het aanbod en maakt het bekend bij het publiek. Het is de bedoeling dat de bestaande particuliere initiatieven, vanuit hun kracht en ervaring vertrekkend, een complementair geheel creëren dat meer betekent dan de som van de delen. De centrumstad bevordert de samenwerking en staat in voor de coördinatie, en neemt niet de plaats in van de particuliere vormingsinstellingen. Slechts als er geen vormingsinstellingen zijn of deze ophouden te bestaan, kan de stedelijke overheid zelf als stimulator van nieuw initiatief optreden, om het daarna te verzelfstandigen. Elke bestaande vormingsinstelling, tenzij de gespecialiseerde (zie hierna), moet de kans krijgen in de regionale volkshogeschool (het samenwerkingsverband) te stappen.

De nieuwe regelgeving zal stimuli bevatten om tot een doorgedreven samenwerking te komen. Het ligt in de bedoeling dat elke regionale volkshogeschool die wenst erkend en gesubsidieerd te worden, één algemeen programma- of beleidsnota indient voor zes jaar, met een tussentijdse actualisering na drie jaar. Dit plan wordt jaarlijks aangevuld met een concreet jaarplan, een werkings- en een financieel verslag. De enveloppesubsidie die, mits voldaan wordt aan de criteria, vastligt voor drie/zes jaar wordt toegekend aan de indiener van het beleidsplan (de regionale Volkshogeschool).

Het aantal vormingsuren, het dominante criterium in de huidige regelgeving, wordt ondergeschikt aan de kwaliteit en de positionering van het vormingsaanbod. In het decreet zullen een aantal regels worden opgenomen die de kwaliteit van het aanbod moeten garanderen. We verwachten dat volkshogescholen via hun aanbod ook inspelen op maatschappelijke evoluties, en in het bijzonder aandacht schenken aan de lokale/regionale thema's. De volkshogescholen moeten met andere woorden het maatschappelijke debat activeren.

Activiteiten die deel uitmaken van de opdracht van andere culturele actoren, bijvoorbeeld cursussen in de sfeer van de amateurkunsten, of taalcursussen, kunnen worden aangeboden, maar komen niet voor subsidiëring in aanmerking.

De volkshogeschool voert promotie voor het globale aanbod. Daarin moet er ook plaats zijn voor cursussen die worden georganiseerd door andere culturele aanbieders (zoals culturele centra, bibliotheken, verenigingen...) voor zover ze 'open' zijn, d.w.z. toegankelijk voor iedereen. Deze activiteiten kunnen niet meegeteld worden voor de subsidiëring, omdat ze reeds gevat worden door andere regelgeving.

Naast de volkshogeschool blijven we ook gespecialiseerde vormingstellingen erkennen en subsidiëren. Zij hebben, in tegenstelling tot de regionale volkshogescholen, een werking die zich over heel Vlaanderen uitstrekt. Ze werken rond specifieke themata, bijv. kunstzinnige vorming, natuureducatie ... of voor specifieke doelgroepen. Ze kunnen hun programma's ook aanbieden in regionale volkshogescholen, culturele centra enz. Ook hier zal gewerkt worden met een programma- of beleidsnota, een jaarplan en een werkings- en financieel verslag, en zal het aantal vormingsuren ondergeschikt zijn aan de kwaliteit van het vormingsaanbod.

De bestaande kredieten blijven behouden.

De Centra voor Basiseducatie, die niet tot de bevoegdheid van de minister van Cultuur behoren, vallen buiten deze voorgestelde reorganisatie.

Landelijke 'diensten' grondig herschikken

Het bestaande decreet is teveel een 'restdecreet' dat alle mogelijke uit de boot gevallen organisaties opvangt. Toch is er een plaats voor zogenaamde 'diensten', landelijke verenigingen die werken zonder lokale afdelingen. In het nieuwe decreet worden diensten organisaties die themagerichte sociaal-culturele activiteiten (dienstverlening, vorming, publicaties ...) organiseren voor het publiek, of ten behoeve van andere organisaties of overheden.

Dit betekent een grondige herschikking:

- geen erkenning meer voor de niet sociaal-culturele diensten – bij de huidige erkende diensten zitten tal van organisaties die nog bezwaarlijk tot het sociaal-cultureel werk kunnen worden gerekend;
- de selectie zal worden voorbereid via een doorlichting van de gesubsidieerde diensten;
- we streven thematische hergroepering van diensten na, in de mate van het mogelijke op pluralistische basis. De thema's moeten in overleg worden bepaald.

Nieuw decreet voor de amateurkunsten

Vlaanderen heeft een bijzonder rijke traditie inzake amateurkunsten, in de verschillende kunstdisciplines. De amateurkunsten waren de afgelopen decennia steeds aanwezig in het beleid, maar nooit plaatste een toekomstgericht perspectief hen op de voorgrond. De regelgeving bestond in het subsidiëren van deze versnipperde en vaak verzuilde landelijke organisaties, na het aantonen van kwantitatieve normen. Dat bood weinig mogelijkheden, weinig ruimte tot vernieuwing.

Daarom is er nood aan een nieuw decreet dat via een helder beleidskader een open netwerk tot stand brengt, dat inspeelt op de wisselende behoeften. Het moet aan elkeen de kans bieden zich via

kunstbeoefening en -beleving te ontplooiën en potentiële creatieve vermogens aan te scherpen. Het moet zowel de artistieke als de sociale component van de amateurkunsten valoriseren. Het nieuwe decreet erkent enkel nog organisaties per discipline die tot stand komen via fusies of samenwerkingsverbanden van federaties.

Concrete opties:

- een structurele samenwerking verplicht maken tussen de federaties (nu erkend op basis van het decreet van 1991) om de ondersteuning van de lokale verenigingen te rationaliseren, te verruimen en aan te passen aan de reële behoeften. Die samenwerkingverbanden worden gestructureerd per discipline en worden ‘organisaties’ genoemd. Op dit niveau worden taken zoals documentatieverzameling en –ontsluiting, vorming en deskundigheidsbevordering gepositioneerd. Dat heeft een schaalvergroting als gevolg. Zorg voor de behoeften van de basis moet hier primeren op de ‘belangen’ van de ondersteunende organisatie;
- nieuwe kunstdisciplines kansen geven, onder meer de populaire muziek;
- organisaties moeten meer zekerheid krijgen over hun subsidiëring op langere termijn (systeem van vierjaarlijkse enveloppes);
- administratieve verplichtingen van de organisaties vereenvoudigen;
- hen een grotere autonomie en inhoudelijke verantwoordelijkheid geven (beleidsplannen);
- ruimere professionele omkadering mogelijk maken voor de organisaties;
- ook individuele belangstellenden ondersteunen;
- dwarsverbanden en afspraken maken met belendende sectoren zoals het deeltijds kunstonderwijs, het sociaal-cultureel werk, de culturele centra.

Het amateurkunstenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap wordt gestoeld op drie ‘poten’: organisaties, projecten en het steunpunt (Vlaams Centrum voor Amateurkunsten).

De subsidiëring van projecten moet ervoor zorgen dat tijdelijke acties, ook die van andere culturele actoren dan amateurkunstenorganisaties, mogelijk worden. De selectie wordt toevertrouwd aan een nog op te richten beoordelingscommissie.

Het decreet zal via een aantal overgangsmatregelen het proces van structurele samenwerking tussen de federaties financieel belonen.

In het kader van het lokale cultuurbeleid wordt ook verwacht dat steden en gemeenten een actief beleid voeren voor de plaatselijke verenigingen voor amateurkunsten.

Opheffen van het decreet politieke vormingsinstellingen

Dat decreet is bedoeld om politieke mandatarissen en partijleden te vormen en kwam tot stand vóór de partijfinanciering door de overheid geregeld was. De ondersteuning van politieke vormingsinstellingen is geen opdracht van een cultuurbeleid.

De plannen van het Vlaams Parlement voor gereglementeerde partijfinanciering maakt het decreet op de politieke vormingsinstellingen overbodig. Er zal aan het parlement worden voorgesteld het decreet politieke vormingsinstellingen op te heffen.

Opheffen van het decreet op de koepels

De bovenbouw van het sociaal-cultureel werk is te zwaar gestructureerd: landelijke organisaties worden overkoepeld door de koepels voor beleidsvoorbereidend werk, die tevens ondersteuning geven aan de organisaties en instaan voor de belangenbehartiging. Daarbovenop is er het steunpunt voor het sociaal-cultureel werk (VCVO) dat voornamelijk ondersteuning geeft bij de beleidsuitvoering.

In een nieuwe taakverdeling moet het steunpunt de gehele sector actief ondersteunen, in zijn verschillende werkvormen.

De financiële middelen die vrijkomen door de afschaffing van het decreet blijven ten goede komen van het gehele sociaal-cultureel werk.

Een gesprekspartner voor de Vlaamse overheid

Wij nodigen het sociaal-cultureel werk uit de nodige stappen te zetten om zich te federeren op basis van werkvormen (verenigingen, vormingsinstellingen, landelijke verenigingen/diensten). Deze federaties worden dan, als belangenbehartigers van het sociaal-cultureel werk, de aangewezen gesprekspartner voor de overheid, zetelen namens de sector in bestuursorganen (o.a. van het steunpunt voor het sociaal-cultureel werk), in werkgroepen enz.